

ВНАТРЕШЕН

ПАТНИК

СПИСАНИЕ НА СТУДЕНТИТЕ
НА ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

16/17

БЕЛГЕС

ГОЛЕМА БЛАГОДАРНОСТ
ДО НАШИТЕ БРАНИТЕЛИ

АРМ И МВР

ВНАТРЕШЕН ПАТНИК
октомври 2001

Издава:

Сојузот на студентите при
Филозофскиот факултет - Скопје
ул. "Крсте Мисирков" б.б.
ж. с-ка 40100-678-39981
тел. 116-520 локал 230

**Главен и одговорен
уредник**
Илија Цурев

Уредништво

Орце Ристовски
Трајче Јовановски
Мерсида Јуковик
Зоран Василевски

Соработници:

Јорданчо Секуловски
Миланчо М., Љубен Т.,
Филип С., Антонио Д.,
Дејан Д., Билјана П., Сашко С.,
Трајче С., Елена Ј., Бојан М.,
Оливера Г., Златко Ј., Марија П.,
Д. Д., Елена Б., Гордана А.,
Биљана А. и Мануела Н.

**Техничко уредување и
компјутерска обработка:**

ССФЗФ-ЛАБ.
+ Павле Миролajски

Тираж:

2000 примероци

Според мислењето на

*Министерството за култура на Р.М. број
08-2765/2 од 14.04.1995, за списанието
Внатрешен Патник се плаќа повластена
даночна стапка.*

**Првиот број на списанието
Внатрешен Патник излезе од печат
во мај 1995г.**

Покровител:
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
Скопје

ШТО САКАВ ДА КАЖАМ?

Почитувани колешки и колеги

Ова е прво патување на Патникот во новата студиска година. Сега слободно може да се констатира дека страниците на списанието станаа огледало на студентскиот живот. За тоа сведочат и многуте пофалби упатени до нас за квалитетот и шареноликоста на темите кои се обработуваат на страниците на "Внатрешен патник". Пофалби пристигнуваат и од другите факултети, што значи дека неговата популарност не е присутна само во рамките на филозофскиот факултет.

Нашето списание е едно од најдобрите на Универзитетот, а секако за тоа се заслужни и нашите бројни соработници кои за списанието пишуваат многу текстови со интересна содржина и огромен квалитет. Ние им се благодариме на сите наши соработници кои дадоа непроценлив придонес за излегувањето на овој прв број во оваа студиска година. Воедно ги повикуваме сите наши студенти да пишуваат текстови кои ќе најдат место на страниците на списанието и да ги доставуваат до нас, со кои уште повеќе ќе го збогатиме со квалитет нашето списание.

Од

СОДРЖИНА

ИНТЕРВЈУ

Ненад Новковски

-Министер за образование

25 год. Институт за Социологија

25 год. Институт за Одбрана

АКТУЕЛНО

Ректорско вино

Косово позади сцената

Разговор со д-р Џенет Рејнвотер

ФИЛОЗОФИЈА

Човек како проект

ПЕДАГОГИЈА

Феноменот на детската игра

Детето и ликовното творештво

Воспитанието и детската нервоза

Правата на децата

СОЦИЈАЛНА РАБОТА

Едукација за човечките вредности

ПСИХОЛОГИЈА

Премогу сте под стрес за да работите

Мисли позитивно

СОЦИОЛОГИЈА

Продажба на човековото достоинство

ПСИХОЛОГИЈА

Ментално здравје

ОДБРАНА

Нуклеарни сретства

Специјална војна

ПЕСНИ

ИСТОРИЈА

Манастирот св.Богородица Пречесна

Македонската средновековна држава

АСПЕКТИ

Интелектуалецот и политиката

10 причини зашто можат да ве остават

ФУНДАМЕНТИ

Скептичка јама

КУЛТУРА

Комуникацијата како факт

ФИЛМ

Вонземјанска антропологија

СОВЕТ

Како да го освоите

ДРАМА

Силата на изразот

МИСТЕРИИ

Каде е телото на ЕВА

Мистеријата наречена Колумбо

МУЗИКА

Art of Noice

Музичка апокалипса

Jean Michel Jarre

СПОРТ

Фудбал

ТЕСТ

Дали имате бујна фантазија

ОД СОЈУЗОТ

После вашите средношколски денови многумина од вас своето образование го продолжија на двата универзитети во Македонија а некои и во странство. Голем број од вас решија своето образование да го продолжат на институтите на Филозофскиот факултет. Со уписот на овој факултет го направивте вистинскиот избор за вашата идна професија. Од големиот број кандидати што се пријавија за добивање индекс на Филозофскиот факултет сите не успеаа да се запишат односно, тоа го сторија само најдобрите. Вие кои се запишавте на Филозофскиот факултет треба да ви претставува чест и привилегија да студирате на оваа високообразовна институција.

Инаку Филозофскиот факултет е најстара школска институција во нашата земја. На нашиот факултет егзистираат следните институти:

Институт за Филозофија, Педагогија, Одбрана, Социологија, Историја, Психологија, Социјални работи и социјална политика, Дефектологија, Класични студии, Историја на уметност со археологија. Во текот на четиригодишните студии со вас ќе работи високостучен наставен кадар кој ќе ви помогне да се стекнете со квалитетни знаења со кои подоцна полесно ќе се пробивате во животот.

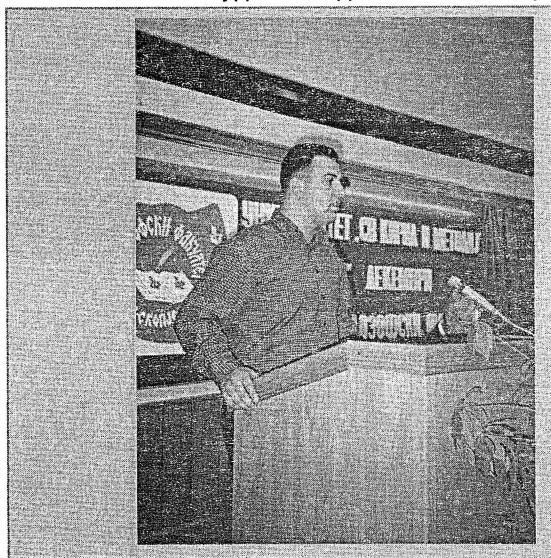
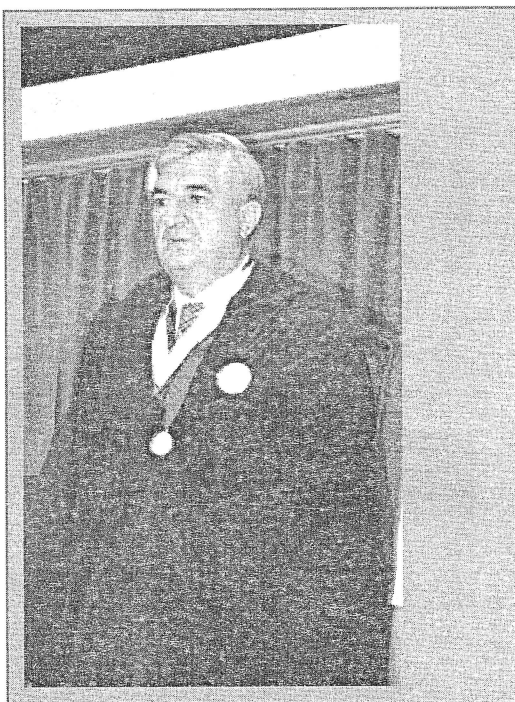
Во текот на студирањето ќе ви произлезат бројни спомени, убави моменти, кои ќе ги паметите во текот на животот. Не попусти секој оној кој бил студент на тој период си спомнува како на најубавиот во неговиот живот.

Со уписот на Филозофскиот факултет, студентите стануваат и членови на Сојузот на студенти на Филозофски факултет. Тоа е организација која остварува континуирана соработка со студентите од сите студиски години, за што поуспешно решавање на проблемите кои се јавуваат во текот на студирањето. ССФзФ е организација за исполнување на бројни ваши идеи. Затоа ве повикуваме да земете масовно учество во истата.

Поповод почетокот на новата учебна година на 1-ви октомври во 11 часот се одржа свечен прием на новите студенти. Првина на новите студенти им се обрати Деканот на Филозофски факултет-проф. Д-р. Трајан Гоцевски. Во неговото обраќање полно со оптимистички моменти, Деканот им посака добредојде на студентите и им посака брзо дипломирање и брзо вработување. По говорот на Деканот, обраќање до студентите имаше и претседателот на ССФзФ Орце Ристовски. Тој на студентите им укажа на важноста на студентската организација и нивното место во неа.

Меѓу другото тој истакна и оптимизам дека од Вас почитувани колешки и колеги ќе произлезат врвни интелектуалци, луѓе кои ќе го носат квалитетот и новите прогресивни и креативни идеи со големи можности и потенцијали кои ќе вложат се од себе во изградбата на новото општество реформирано по мерка на новото време но и стабилно општество на професионалци кои ќе ги градат на шите институции и силна интелектуална структура која ќе ја сочинува критичната маса на нашиот народ како гарант за неговите постојани мудри одлуки во работењето и чекорењето напред. Во обраќањето на Деканот проф. Д-р. Трајан Гоцевски и претседателот на ССФзФ Орце Ристовски можеше да се забележи и потсетување на студентите, имајќи ја во предвид актуелната безбедносна ситуација во Р.Македонија, да бидат длабоко свесни за македонските национални интереси. Како главна порака беше сите заедно да ги вложиме силите во изградбата на нашата држава, И ќе докажеме дека и во сложените услови на трансформација на општеството и општествените вредности нема да ги оставиме љубовта и вербата кон оваа држава, надвор од генералните постулати на себе изградбата и своето дејствување.

Уште еднаш Ве поздравуваме и Ви посакуваме успешна академска година, од името на Сојузот на студенти на Филозофскиот факултет, и бидете горди што сте дел од неговиот состав.

Интервју со министерот
за образование и наука
Ненад Новковски

Во претходниот период бевме сведоци на една полемика која се разви помеѓу

универзитетската управа од една страна и министерството за наука од друга, околу корпусот на прашања со кои се уредуваше режимот на уписи и студии на факултетите.

Промените во законот за високо образование предложени од министерот за образование и наука, партиципациите и самите уписи, платите на професорите и слично скренаа посебно внимание во истата таа полемика. Сојузот на студенти на Филозофски факултет постојано беше во тек со случувањата и во поглед на сите овие прашања и проблеми ја поддржува страната на министерот за образование и наука во напорите да и на нашиот универзитет како и на битолскиот универзитет се воведат линеарна партиципација од 300 ДМ, се укине полагањето на приемни испити и се вреднуваат резултатите постигнати во средно образование. За финансискиот дел од прашањата немаме свој коментар иако сме сведоци за ненаменското трошење на средствата, кои државата ги издвојува, од страна на

универзитетот.

Во тој поглед ССФЗФ целосно се спротивставува на ставот на ССУКМ, кои како и многупати досега не беше на страна на студентите туку на своите ментори од универзитетот.

Имајќи ги во предвид сите факти ССФЗФ е со став дека предлозите од министерството за образование и наука беа далеку поприфатливи за студентите и во таа насока му дава целосна поддршка со надеж дека во иднина и универзитетот ќе најде на разбирање и ќе почне да ги применува модерните текови на европскиот наставно-образовен процес.

Во тој контекст Сојузот на студенти на Филозофски факултет ви го презентира интервјуто со министерот за образование и наука Ненад Новковски.

1. Законот за високо образование, сосема е извесно дека има недостатоци и сигурно дека треба да претри некои измени. Конкретно до какви се измени треба да дојде во законот за високо образование?

Законот за високо образование којшто го замени законот за насочено образование којшто ги опфаќаше сите видови образование, освен основното, имаше за цел да го доближи нашето образование до Европското и тука се предвидува нов начин на извршување на дејноста на високото образование по пат на акредитации и се обезбедува израмнување на високообразовната дејност преку системот на евалуација и се предвидува и воведување на т.н кредит трансфер систем којшто досега на постоеше, а се предвидува и формирање на други приватни институции и универзитети, како и создавање на нови универзитети во рамките на веќе постојните.

Во основа сите овие можности отвораат перспективи за развој на високото образование преку создавање на нови форми и воспоставување на систем на конкуренција коешто во стариот закон не беше можно, имено доколку на некој факултет имаше настава по одреден

ИНТЕРВЈУ

предмет не смееше да има дуплирање. Сега тоа е овозможено и се дава можност за конкуренција, односно можност за појавување на сродни високообразовни институции на различни универзитети како и постоење на вакви приватни институции. На крај се враќа онаа поделба којашто постои во високото образование на академско и стручно што во времето на самоуправањето беше спојувано во едно бидејќи се мислеше дека високото образование треба да е насочено кон производството.

Законот исто така треба да го реши, односно да овозможи поголема пристапност во високото образование, затоа што кај нас има голем процент на опаѓање на бројот на студенти, а ваквиот тренд ќе се одбегне со воспоставување на различни видови студии на истите универзитети. На пр. оние студенти кои од било какви причини нема да успеат да се запишат онаму каде што посакале, ќе имаат можност тоа да го сторат на некоја висока школа со полагање на соодветни испити коишто одговараат на соодветно друга насока во рамките на истите универзитети и истовремено ќе значи поголема ефикасност во употребата на средствата. Оние кои веќе се запишале, да не излегуваат туку да го завршат своето образование во рамките на некоја друга институција.

Имаше еден голем недостаток во законот за високо образование, а тоа е воведувањето на т.н. Фонд за високо образование. Тој беше едно решение коешто некогаш беше превземено од правните решенија на Р. Словенија каде што се настојувало да се премости јазот меѓу самоуправните заедници од една и новите министерства за образование. Во наши услови тоа нема логика, бидејќи финансирањето беше префрлено на министерството за образование, а и покрај тоа додека да биде донесен законот за високо образование поминаа 10 години, а во меѓувреме беа направени поголем број на реформи, па така во финансирањето преку државните органи веќе се воспоставија некои правила кои се регулирани со законот за буџетот и трезорскиот систем па

така овие решенија не беа компатибилни. Затоа беше превземено уредување на законот со отстранување на овие елементи кои не беа во согласност со другата законска регулатива. Вообичаено повеќе промени се прават на законите за високо образование во земјите во транзиција, бидејќи сите оние кои ги прифатија новите закони за високо образование барем еднаш годишно прават промени во своите закони, а вредно и усогласувања со барањата. Во таа смисла и во иднина ќе има некои помали дотерувања, меѓутоа овде се работи за едно прашање кое е поврзано со тековното работење на високото образование.

2. Едно од прашањата околу кое долго време се кршеа копјата е уписната политика на универзитетот. Вашиот став по ова прашање?

По однос на конкурсите за запишување на студентите оваа година прв пат имаме воведување партиципација од страна на универзитетот. Прашањето за учество на студентите во трошоците за студирање е едно прашање кое што вообичаено се решава на таков начин што има одредени партиципации во студирањето. Тоа е вообичаена ситуација во светот. Решенијата варираат во различни земји, но овој систем што го имаме е еден кој што постоеше во некои постсоцијалистички земји и полека исчезнува т.е. останаа уште неколку земји каде што уште во сила е овој систем а тоа се: Хрватска, Југославија, итн. кои најверојатно за неколку години ќе го напуштат овој систем. Вообичаено се плаќа некој мал износ и тоа само при запишувањето. Поделбата кај нас е основана и произлегува од стариот закон каде што може некои студенти да плаќаат за своето студирање, но тоа не треба да се однесува на редовните, туку на оние кои кои се запишуваат како нередовни или пак се запишуваат на одредени курсеви. На тој начин се финансираат високообразовните институции, а доколку биде прифатено тоа овде кај нас, тие ќе имаат извор на финансирање, а исто така ќе се избегне поделбата на приватни и државни студенти. Тоа значи дека

оние генерации кои завршиле средно образование се запишуваат со некоја партиципација која вообичаено е некаде околу 15% од просечните трошоци коишто се прават во високото образование за еден студент, што во наши услови преведено би било некаде околу 300 ДМ. за една учебна година. Интересно е да се спомене дека кај нас има факултети каде што студентите плаќаат партиципација кој достигнува и до 2000 ДМ. додека само за илустрација во Швајцарија која што е далеку побогата од нас, за запишување студентите плаќаат од 500-800 Швајцарски франци, што во една учебна година би било некаде околу 1000-1300 ДМ. Тоа го плаќаат сите студенти, но во споредба со нивниот стандард тоа се 10 пати помали трошоци отколку кај нас.

Се разбира има и земји каде што не се плаќа ништо. На пр. во БиХ е воведена партиципација, но факултетите не ја користат таа можност, исто така во Чешка за редовните студенти не се плаќа ништо, освен за оние коишто повторувале повеќе од една редовна година. Тие понатаму си го плаќаат студирањето, но во секој случај со оглед на стандардот тие износи се далеку помали одколку тие кај нас. Но веќе и кај нас почна да се спроведува онаа линеарна партиципација на Битолскиот универзитет, додека Скопскиот се одлучи да ја искористи законската рамка која дозволува редовните студенти да плаќаат и повисока партиципација која може да биде спорна и да падне на Уставен суд И се разбира потоа соодветно да биде казнета. Имено Уставниот суд може да донесе одлука со која поништува одлуката т.е. да ги обврзе факултетите да им ги вратат парите на студентите кои им ги земале на неуставен начин т.е. заради непочитување на уставната рамка за еднаков пристап до сите степени на образование, со тоа што за иста категорија на студенти на едни би им земале пари, а на други не.

А што се однесува до учеството на студентите на Скопскиот универзитет во партиципацијата и на нив им се собира некаде околу 300 ДМ. ако не и повеќе врз основа на

пријавување на испити или други административни трошоци и такси. Ваквата одредба е донесена во 1996/97 година која што веќе не е во согласност со новиот закон и ако некој сега повторно ги тужи факултетите, тие може да бидат оштетени заради тоа што немаат право да ги собираат овие средства од студентите врз основа на новиот закон. Практично она што инсистираше Универзитетот вСв. Кирил и Методиј да има студенти кои нема да плаќаат, односно да не го прифати предлогот на министерството за образование, значи обврска за универзитетот да не зема ниту денар по ниедна основа од оние студенти кои се запишани во државната квота, бидејќи единствената законска основа за земање на пари од студентите од државната квота е одлука која ја донесува Владата на Р. Македонија. Овој универзитет инсистираше владата да не донесе ваква одлука што значи тие сега не смеат да наплаќаат никаков трошок повеќе.

3. Вие поради претходното и поради некои други прашања бевта цел на една хајка која се водеше и во медиумите и во која не се бираа средства да се извалка вашата личност. Како ги коментирате сите малициозни напади кои очигледно беа мотивирани од политички причини?

Во врска со овие напади коишто се јавуваа заради законот и уписната политика изгледа сепак имало одредени политички позадини. Поконкретно тоа може да се илустрира со барањето за смена на министерот бидејќи органите на универзитетот немаат надлежност да разговараат за смена на министерот што значи тоа е чиста политичка работа и е спротивно на законот за високо образование кој што не допушта политичко организирање и дејствување во рамките на универзитетот. Во овј случај највисоките органи на универзитетот дејствуваа политички барајќи конкретно политички решенија. Се знае кој го бира и кој може да го смени министерот. Јас се надевам дека во иднина вакви политички дејствувања од страна на

универзитетот ќе нема бидејќи не само што не е во согласност со законот, туку не му доликува на универзитетот да се занимава со вакви прашања. Тој треба да се осврне кон проблемите од високото образование и решавање на некои општествени проблеми, а прашањата од политичката сфера се рекаваат на поинаков начин.

4. Да се насочиме кон корпусот прашања за студентскиот стандард.

- Состојбата со студентскиот центар, планот за изградба на нов студентски дом, статусот на хотелот в'Пелагонијаг.

- Најавите за покачување на сместувањето и исхраната

- Намалување на партиципацијата на оние студенти кои во изминативе години се запишале со повисока партиципација, односно изедначување на партиципациите.

Околу студентскиот стандард, веќе минатата година беше откупен хотелот в'Пелагонијаг и се предвидува оваа година да бидат адаптирани просториите за да може навистина да се користи како вистински студентски дом. Исто така оваа година ќе се направи некоја реорганизација за што се предвидени средства во буџетот, а се планира и создавање на уште неколку студентски центри кои ќе се грижат за сместувањето и во тој поглед преку конкуренцијата која ќе се создаде меѓу нив да се обезбеди и поквалитетно сместување. За најавите околу покачувањето на цените за сместување и цените за исхраната морам да кажам дека министерството во тој поглед има ограничен буџет што значи дека неможе да издвои поголеми средства и заради тоа дојде до некое покачување, но јас се надевам дека студентскиот центар ќе направи се за да ги поправи условите за сместување, а воедно сите оние проекти кои се во тек се при крај што значи дека ќе има помали трошоци. Исто така во план е изградба на нов студентски дом во населбата Автокоманда каде што веќе е обезбедена локација. А во однос на оние студенти кои се запишаа со повисока партиципација се надевам дека ќе успееме и ќе

наидеме на разбирање кај универзитетот да се изедначат се со цел да не се соочат со финансиски проблеми во текот на студирањето.

5. Што мислите за иницијативата на неколку професори од Природно-математичкиот факултет за издигнување на овој факултет на ниво на универзитет?

Можат да бидат формирани целосно нови универзитети, а исто така може и од постојни факултети да бидат формирани нови универзитети па во таа смисла е и иницијативата на одредени професори од ПМФ до Министерството за образование и наука што заслужува поддршка, но дали ќе се формира нов универзитет или не е сосема друго прашање. Доколку постои интерес може да биде формиран, но во основа универзитетите треба да бидат доста затворени при што треба најголем дел од наставата да ја изведуваат сами за себе т.е. сите студенти да ги добиваат услугите таму и помал дел да биде еднадвор, а се разбира тука не е вклучено држењето на хонорарна настава што може, а и треба да биде еднадвор т.е. поубаво е да има размена на професори од други универзитети, да се држи предавање по определени предмети. Формирањето на универзитети е овозможено со новиот закон, но од друга страна постојат и пречки за тоа. Секако треба одредена согласност за тоа од постојните универзитети. Но тешко дека раководството на овие универзитети ќе даде согласност за формирање на нови универзитети од факултети што се вклучени кај нив што е исто така еден од недостатоците на овој закон што од една страна допушта, а од друга страна кочи. Се разбира тоа не прашање што треба да се решава итно. Постои некоја иницијатива, но ако е зрела таа ќе се развие ако не ќе пропадне, но во секој случај убаво е да има вакви идеи, ако не универзитети тогаш еден вид кампуси за кои постои можност со факултетите, студентските домови и спортските сали да се направи еден вид на организација со која ќе се овозможи подобар квалитет на сместување и

студирање за студентите така што ќе бидат сместени во еден кампус и нема да го трошат времето за одење од едно место во друго т.е. времето ќе го користат рационално. Во секој случај доколку има идеја таа може да се развие самата од себе, но не е толку важно прашање кое треба итно да се решава. Сепак во наши услови факултетите се посебни институции т.е. јас би рекол дека ние немаме 2 туку 35 универзитети, бидејќи секој факултет си има своја жиро сметка, свој статут, делува самостојно, а се здружуваат само преку тие тела кои што се засноваат на база на слободно здружување, бидејќи универзитетите се слободни асоцијации на факултетите додека во Европа тоа се формално организирани структури кои се централно раководени. Најверојатно ќе помине доста време додека овие работи не се суредат на поинаков начин.

6. Во јавноста почна да се шпекулира и да се крева впрашинаг околу платите на професорите. Може ли да ни објасните нешто повеќе за тоа?

Со ваквиот начин на споделување на платите покрај намалувањето на сите трошоци за 10% просечните плати на професорите се покачени за 0,5% што значи дека патите на професорите не се намалени туку се зголемени. Секако има забележително намалување на некои факултети каде што професорите земале плати многу поголеми од другите заради неправилности. Имено, некаде првиот предмет го правеле наместо 3, 6 часа, па потоа за уште 2-3 предмети додавале по уште една група и од тука произлегло дека се финансирани со 3 пати повеќе за платите одколку што би требало. Заради природата на факултетите се дозволува работа со помали групи, меѓутоа тоа не било со цел тие да добијат поголема плата од другите професори, туку речиси иста бидејќи тие не би требало да имаат за редовен професор над 30 000 денари туку би требало да имаат некаде од 22-25 000 денари. Некаде имаше ситуации каде што просечните плати беа над 30 000 денари што е поголемо од

просечната плата на Претседателот на државата што ја доведе Р.М. до едни несразмерни ситуации во врска со трошоците за студирање на еден студент кои на некои на уметнички факултети изнесуваше 13 000 ДМ. додека за споредба тоа во Германија изнесува до 6 000 ДМ.

7. За крај последното прашање би било колку Вие сте задоволен од она што е направено до сега и колку мислите дека имаме направено некој исчекор напред?

Нашиот систем на образование има квалитет. Прашањето е само како да се спроведат понатамошните реформи и како најефикасно да се употребат оние средства кои доаѓаат во вид на

донации од различни донатори и оние средства што ги имаме на располагање. На почетокот имавме проблеми бидејќи средствата не беа правилно распоредени, па така немавме конкретни резултати во образованието. Како во основното, средното и високото образование во смисла на поправка на објектите, усовршување на средствата за работа итн. Кај нас во последните 10 годни процентот на спроведување на реформи или воопшто интересот за високото образование рапидно опаѓа и ние сме во оној мал број земји каде што ова се случува. Имаме индикации дека Словенија е пред нас во поглед на овој процент но тие и во 1990 година имале поголем број на студенти од нас, а во овие 10 години бројот на студенти е двојно зголемен.

Моите заложби се максимално да се искористат сите ресурси со кои располагаме и оние кои ги имаме како наши, а исто така и оние што доаѓаат во вид на меѓународна поддршка. Од оваа меѓународна поддршка покрај ЕУ како донатори јас би ги споменал и Холандија и Јапонија. Холандија е посебно значајна бидејќи дава значаен придонес и континуирано го помага Министерството за образование и наука, а со тоа помага во спроведувањето на реформите во образованието. Во овој дел наша најслаба компонента е високото образование во споредба со основното и средното. Тие постигнуваат доста високи резултати и јас се надевам дека во иднина реформите во високото образование ќе се движат со поголема брзина.

СОЈУЗ НА СТУДЕНТИ

НА

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

ТЕЛ: 02/116-520 ЛОК. 230

E-MAIL:

SSFZF@MAIL.COM.MK

25

ГОДИНИ

ИНТЕРВЈУ:
ПРОФ. Д-Р Ј. КОРУБИН

ИНСТИТУТ ЗА СОЦИОЛОГИЈА

Прашање: Професоре Корубин, вашиот Институт го прослави јубилејот - 25 години студии по социологија. Направете ретроспектива на досегашниот развој на Институтот за социологија.

Во една пригода веќе истакнавме дека македонската социологија беледи несомнен подем. Тој подем е, бездруго, резултат на 25 годишното постоење на Институтот за социологија на Филозофскиот факултет. Во таа смисла моде да се рече дека денес Институтот е јадрото на македонската социолошка мисла која веќе навлезе во период на својата зрелост. Оттука, таа мисла, наоѓајќи го своето упориште во дејноста на институтот, особено во последните десетина години е вградена, со сета своја тедина и сериозност, во општото образовно, научно и културно милје на нашата средина и вон неа. Модеме, значи, да оцениме дека пред 25 години беше направен вистинскиот чекор со отворањето на студиите по социологија на Филозофскиот факултет. Всушност, тоа беше резултат на оформеното сознание дека и кај нас, како насекаде во светот, има потреба од луѓе кои ќе ја проучуваат природата на општеството и неговите, често, противречни тенденции на развојот. Затоа и велеме, дека летописот на Институтот за социологија е своевиден летопис на нашата дивотна стварност. Основањето на Институтот за социологија најдиректно е поврзано со имињата на проф. д-р Десанка Миљовска, проф. д-р Блага Петроска и проф. д-р Петре

Георгиевски. За развојот на институтот покрај сегашните негови членови придонес во изведувачкото на наставата по социолошките предмети имаат дадено и д-р Владимир Милиќ и д-р Владимир Милановиќ (двајцата од Универзитетот во Белград) потоа д-р Лазар Никодимовски, д-р Стефан Костовски, д-р Љупчо Арнаудовски и д-р Јаким Синадиновски. Треба да се истакне и значајниот придонес што го имаат дадено и повеќе наставници и соработници од другите институти на факултетот во изведувачкото на наставата за нематичните предмети.

Се

настојуваше студиите по социологија секогаш да бидат во тек со современите дvideња во светот и кај нас, со најновите достигнувања во социолошката теорија и практика. Во изготвувањето на наставните планови и програми се вградувани стандарди на други попознати социолошки високообразовни институции. Во изминатите 25 години на Институтот дипломираше над 500 студенти. Покрај наставата од втор степен, Институтот

организира и постдипломски студии кои започнаа во 1992 година. Досега на овие студии се запишале над 50 постдипломци од некои веќе ги одбрале своите магистерски тези.

Прашање: Во изминатиот период кој момент би го издвоиле за клучен за развојот на институцијата?

Би издвоил два такви момента. Првиот е оној кога на Институтот дипломираа првите социолози. Тој момент не беше значаен само за институтот и факултетот туку и за Македонија воопшто. Всушност, тоа беа првите социолози обучени во сопствената средина кои веднаш се вклучија во изведувачкото на наставата по социологија во средните училишта а, неколкумина од нив, беа и првиот сопствен млад кадар на Институтот. Исто така овие социолози како и оние што подоцна ќе ги завршат студиите беа и првите истрадувачи во Македонија. Некои од нив денес се вклучени во други соодветни наставни и истрадувачки институции, така, многумина од нив се веќе афирмирани новинари, јавни и културни работници. Овој момент, всушност, е значаен по тоа што ги заменија дотогаш несоодветните профили што ја изведувачкото наставата по социологија во училиштата а оние кои се вклучија во научно-истрадувачката работа ги дадоа и првите социолошки трудови на помладата генерација социолози кај нас.

Вториот клучен момент во развојот на Институтот е

ИНТЕРВЈУ

моментот на настапувањето на општествените промени кои на социолозите им овозможува широка поле на проучување на тие промени ослободено од дотогашните идеолошки ограничувања кои дотогаш во многу нешто ја попречуваа социолошката дејност кај нас. Со тоа уште еднаш се потврди тезата на основачите на социологијата како наука дека општествените промени се моментот кога таа најмногу може да дојде до израз како наука.

Прашање: Како денес би ја претставиле вличната карта на Институтот за социологија во рамките на Филозофскиот факултет?

Денес на Институтот се вработени 16 наставници и соработници-5 редовни професори, 5 вонредни професори, 3 доценти и 3 соработници. Тоа е веќе силна екипа на наставници и научници која развива значајна наставна и научна работа. Да ги споменеме: проф. д-р Петре Георгиевски, проф. д-р Христо Карталов, проф. д-р Димитар Мирчев, проф. д-р Илија Ацески, проф. д-р Марија Ташева, проф. д-р Јован Корубин, проф. д-р Горѓе Младеновски, проф. д-р Нелко Стојаноски, проф. д-р Амалија Јовановиќ, проф. д-р Антоанела Петковска, доц. д-р Милева Ѓуровска, доц. д-р Ило Трајковски, доц. д-р Зоран Матовски, м-р Весна Димитријевска, м-р Васил Плужкоски и м-р Константин Миноски.

Во вличната карта на Институтот секако дека спаѓа и самиот наставен план на студиите по социологија кој досега неколку пати беше менуван и усовршуван. Последните промени што во него беа направени беа во правец на потполно осовременување на наставата по социологија, нејзините содржини кои овозможуваат стекнување на

такви знаења кои можат да го оспособат секој студент за својата идна професија на социолог. Денес на Институтот се предаваат 32 предмета а дадена е и можност и за повеќе изборни предмети. Голем дел од наставниците на Институтот се вклучени и во наставата на други институти на факултетот и вон него како и ан одделни

видови на постдипломски студии како што се студиите за мир, студиите за европска интеграција итн. Освен тоа голем е придонесот на Институтот во конституирањето на новиот предмет по граѓанско образование во основните и средни училишта. Се очекува во иднина овој предмет да го предаваат само социолозите.

Прашање: Какви се плановите на институтот во идниот период?

Ние социолозите не сме многу наклонети кон прецизното планирање од едноставна причина што прашањата со кои во иднина ќе се занимаваме ги наметнува самата општествена стварност. Од тоа зависи и што во иднина што биде предмет на нашите опсервации и истрадувања. И денес дивееме во време кое може, во вистинската смисла на зборот, да се нарече време на

социологијата и социолозите. Промените што се случува во нашето општество ги поставија социолозите во позиција уште веднаш да пристапат кон дефинирање на своето место и научна одговорност во нивното толкување. Обучувани, во текот на овој период, со вештината за вршење непристрасна анализа, социолозите модат, навистина, да помогнат појасно да ги согледаме не само сегашните општествени состојби, туку и н и в н и т е перспективи. Многу пати, во таа анализа ќе се погледне под и зад фасадите ан дивото ан општеството. На многумина, веројатно, тоа нешто нема да им се допадне но-тоа е социологијата.

Таа, како што би рекол и францускиот социолог Пјер Бурдије, како критичка наука и професија несомнено прави проблемиг. Се чини, меѓутоа, дека без неа тие би биле далеку поголеми. Во оваа смисла како Институт ќе продолдиме и во иднина да го даваме својот придонес во анализата на општеството и да нудиме негова научна експертиза.

Се разбира во таа наша активност нема да ја забораваме нашата основна дејност. Наставните планови и програми и начините на едукација на студентите останува и понатаму наша основна задача. Кај студентите пак би сакале, како што би рекол Рајт Милс, се повеќе да ја развиеме социолошката имажинација.

Интервјуто го водеше:
Зоран Василевски
Институт за социологија

25
ГОДИНИИНСТИТУТ ЗА
ОДБРАНАИнтервју:
Проф. Д-р Б. Венковска

ПРАШАЊЕ: Проф. Ванковска, пред неколку дена во рамките на одбеледувањето на 80 годишниот јубилеј на Филозофскиот факултет, и Институтот за одбрана го прослави својот 25 годишен роденден. Во вакви прилики вообичено е да се направи ретроспектива на досегашниот развој на дејноста, и да се дадат генерални оценки за досега постигнатото. Што е она што вие би сакале посебно да го истакнете во овој контекст?

Потсетувањето на почетокот на наставно-научната дејност на Институтот не води во 1975 година, кога во контекст на воведувањето на тогашната доктрина на општонародна одбрана на универзитетите во главните градови на републиките на поранешна Југославија се основаа Наставно-научни и студиски групи за општонародна одбрана и општествена самозаштита. Овој континуитет во функционирањето на институцијата, меѓутоа, не значи и непроменливост во видот на дејноста и квалитетот на наставната и научната работа. Во текот на своето 25-годишно постоење Институтот за одбрана израсна во институција која не само што далеку ги надмина интенциите на неговите творци, туку напротив отвори хоризонти кои во далечната 1975 година не модеше ни да се замисли.

Сепак, уште од самиот почеток, за Република Македонија постоењето на високонаучна институција во областа на одбраната имаше и суштинско и симболичко значење. Имено, се до основањето на Воената академија во 1995 година, Институтот беше единствената академска и воопшто образовна институција на полето на воените и одбранбените науки на територијата на Републиката. Ако го апстрахираме постоењето и функционирањето на разните воени училишта образовани од страна на не-македонски или дури и анти-македонските редими во минатото, со основањето на овој Институт започнува развојот на македонската автономна и оригинална воена и теориска мисла за проблемите на војната, мирот и одбраната.

Периодот од 25 години, секако, беше време на растед, но и премредија и искушенија за Институтот за одбрана. Формиран во времето на промовирањето на (за тогашното време) новата доктрина на општонародна одбрана, во почетните години од него се очекуваше да ги легитимира и научно промовира военополитичките размислувања за одбраната на земјата на воените и политичките елити на СФРЈ. Особено големото присуство на

професионални воени лица на Институтот му даваше посебен белег кој не беше адекватен на академскиот профил карактеристичен за останатите единици на универзитетот. Подоцна ваквиот статус претставуваше хипотека од која Институтот со мудра политика успеа да се ослободи. Имено, доминантно военизираната ориентација постепено се замени со атмосфера на вистинско академско творење, истрадување и едукација. Во релативно кус временски период се примени нови цивилни кадри со интердисциплинарна ориентација, кои денес го сочинуваат научното јадро на Институтот.

ПРАШАЊЕ: Во изминатиот период кој е ној момент кој го сметате за клучен за развојот на институцијата?

Едно од најтешките искушенија со кои се соочи Институтот за одбрана беше времето на распаѓањето на СФРЈ, што беше период на реинституционализација и преиспитување на решенијата во скоро сите сфери на општественото и научното битствување. Тогаш повремено се јавуваа дури и размислувања за затворање на институтот како наводно идеологизирана и непотребна институција. Меѓутоа, највадно е тоа што опстанокот на институтот како универзитетска установа беше резултат не на некакво лобирање, туку на експертизата со која професорите се наметнаа токму во најкритичните моменти на колапсот на старата држава и на стариот систем на одбрана и изградбата на новиот. Овие кадри се покадаа како извонредно значајни во процесот на креирање на новиот систем на одбрана на Републиката. Не случајно професорот Трајан Гоцевски беше и првиот цивилен министер за одбрана на независна Македонија, за чиј мандат дојде до мирољубивата разврска на спорот околу повлекувањето на трупите на поранешната ЈНА, донесувањето на првиот Закон за одбрана и воспоставувањето на новиот систем на одбрана. Сите дилеми околу постоењето на Институтот конечно отпаднаа кога се согледа непроценливата вредност од постоењето на универзитетско образование на цивилни кадри за одбраната од страна на (цивилни) универзитетски професори, што е сигурна гаранција дека Македонија ги следи стандардите на демократските земји во однос на цивилната контрола над војската.

Денес единствено предивеани институции

од територијата на поранешна Југославија кои се бават со едукација на цивилни кадри за потребите на одбраната и истрадување во рамките на универзитетот се Институт од Скопје и неговиот пандан на Љубљанскиот Факултет за општествени науки. Статистичките показатели велат дека досега на Институтот дипломирале околу 940 студенти, а Република-та има и 18 магистри и 10 доктори на науки од областа на одбраната.

Публицистичката дејност на овие кадри беледи не само огромна продукција на книги и статии објавени во републиката, туку и продор на меѓународната сцена, па така текстови на овие професори се објавуваат во САД, Романија, Хрватска, Албанија, Бугарија, Австрија, Германија, па дури и Индија.

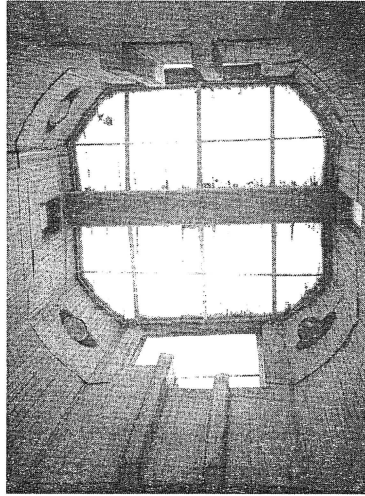
ПРАШАЊЕ: Како денес би ја претставиле вличната картаг на Институтот за одбрана во рамките на Филозофскиот факултет?

Новиот наставниот план донесен во 1995 година, значеше радикална трансформација во наставната дејност на Институтот. Така, денес планот по кој се студира на Институтот предвидува нови или радикално изменети наставни дисциплини, со што курикулумот стана модерен и адекватен не само на потребите на македонското општество, туку и со современите текви на образованието за одбрана. Денес на Институтот како на своја матична установа работат единаесет души наставен кадар од кои двајца редовни професори, пет вонредни, двајца доценти и двајца помлади асистенти. Останатите предмети се покриваат од страна на колеги професори и соработници од другите институти на Филозофскиот факултет, а некои дури и од Филолошкиот, Правниот и Природно-Математичкиот факултет. Од друга страна, професорите од Институтот за одбрана се ангажирани и во наставната дејност на пост-дипломските студии за мир и развој, на европските студии, на Воената академија итн. Институтот има и библиотека со солиден библиотечен фонд, на која работи библиотекар.

Во изминатите 25 години Институтот беледи и богата научно-истрадувачка дејност. Повеќе од десетина научно истрадувачки проекти се изработени или континуирано се изработуваат со финансиска поддршка на Министерството за наука и образование на Република Македонија. Еден од проектите со крицијално значење се

фокусираше на вИзворите на загрозување на интегралната безбедност на Република Македонијаг, а денес е во тек проектот за вСоздавање на мирот: состојби и перспективиг.

ПРАШАЊЕ: Денес Институтот за одбрана е афирмирана универзитетска институција во Републиката, и расадник на цивилна експертиза по прашањата од областа на одбраната. Како би моделе да го оцените рангирањето на Институтот во пошироки меѓународни рамки?

Поинтензивното вклучување во меѓународните научни и академски форуми (до кое дојде особено по осамостојувањето на РМ) ни овозможи појасно да се согледа позицијата на Институтот во поширокото семејство на слични институти и студии кои постојат во светот. Денес овој Институт е рамноправен институционален член на Конзорциумот на воените академии и институти за одбранбени институти во рамките на ПЗМ, а самите професори и индивидуално

членуваат во серија на меѓународни академски асоцијации како International Peace Research Association, International Studies Association, International Political Science association, Inter-University Seminar on Armed Forces and Society, итн. Освен преку учество на членовите на Институтот на бројни меѓународни конференции, меѓународната соработка се развива и преку институционални и билатерални форми. Така, Институтот за одбрана беледи континуирана соработка со вЦорџ Маршалг Центарот за европски безбедносни студии од Гармиш-Партенкирхен (Германија), Институтот за мировни истрадувања од Копенхаген (Данска), Центарот за демократска контрола над воорудените сили од Женева (Швајцарија), Интер-универзитетскиот Центар од Дубровник (Хрватска) итн. Особено блиска соработка постои со Институтот за одбрана на Љубљанскиот универзитет, кој заедно со македонскиот оваа година го прослави 25-годишниот јубилеј на успешно функционирање (од каде произлегува и денешниот министер за одбрана на Република Словенија).

Неколкумина од професорите на Институтот биле визитинг професори на универзитети и институции во странство, а 2000-та година е одбеледана и со првиот Фулбрајтов стипендист на Универзитетот во Мериленд (САД). Исто така, еден број дипломирани студенти се запишани на пост-дипломски студии надвор од нашата земја.

Интервјето го водеше Орце Ристовски

РЕКТОРОТ ПРОДАВА...

Ова не е зафрканција. Повторувам, не е шега. До сите деканати е испратено известување во вид на документ, со содржина на рекламна порака за ексклузивноста, квалитетот и вкусот на виното, со печат и потпис од Ректорот лично.

Но да ве воведам. Ова не е прва чудна работа која се случува во нашиот Ректорат, туку е само заокружување на повеќе последователни настани.

Се почна кога Ректорот го доби својот втор четиригодишен мандат (како? - сам си знае), и толку си се удоми така што мораше да почне да го реновира својот нов дом.

Но министерството за образование и наука се обиде да направи промена во мафијашкиот начин на работење на

си ги остварува предвидените планови за трошење на парите од универзитетската сметка.

1. Целосно реновирање на Ректоратот - околу 1.000.000 ДМ.

2. Два нови автомобили со целосна опрема, Мерцедес Е и најнов модел Пежо 406 - околу 200.000 ДМ. (толку кошта формирање на еден универзитетски компјутерски центар со 100 компјутери + нивно поврзување во мрежа)

3. И неговата гордост, сеуште ногоградената ограда околу околу универзитетот, уште од првиот мандат (за нејзините недостатоци може да се напише цел текст).

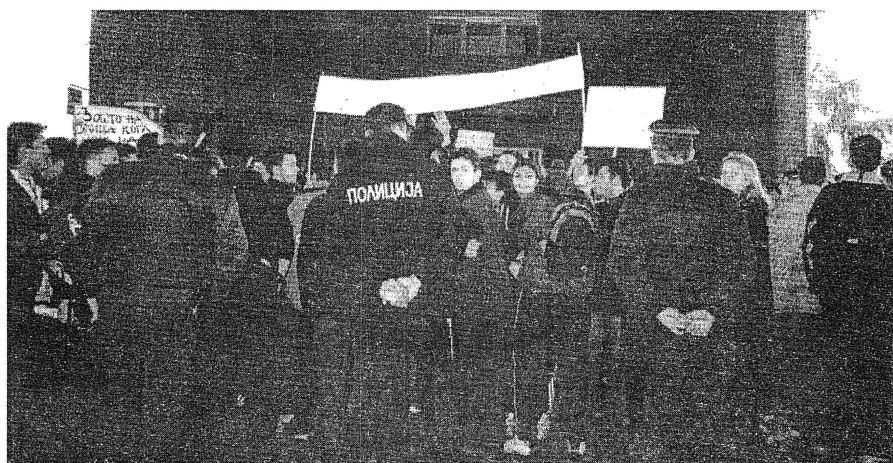
Тоа не е се. Нашиот Ректор изгледа дека е многу расположен за работа, па паралелно си гради и нова куќа во Злоукани која богами е прескапа и за Трифун Костоски - КОМЕТАЛ (само приватноит асфалтен приод чини 80.000 ДМ.)

универзитетот. Како? Сакаше да има увид во финансиското работење на универзитетот, што претставуваше огромен проблем за Ректоратот, кој по се изгледа има многу што да скрие, па се обиде на секаков начин да го оцрни и да го тргне министерот. Во медиумите се говори дека мотивот за настанатите конфликти е уписната политика, за која се залага министерот, но проблемот е многу подлабок, а студентите тоа го гледаат. Сумата која од буџетот се издвојува за високото образование е околу 120 милиони ДМ, зар е ова мал мотив кој нашите медиуми не можат да го видат. Откако Ректорот оформи жариште на континуирани конфликти помеѓу универзитетот и министерството, почна да

...РЕКТОРСКО ВИНО

Како што можете да забележите ФИЛМОТ на Ректорот е Тој и тоа што е во неговата најнепосредна близина да биде на ниво, а то што е неколку чекори подалеку може и да се распаѓа, како на пример факултетите кои се наоѓаат дури и во истиот двор.
Е па на крај да наздравиме со новото ректорско вино.

кој си ја има мувата на капата ?

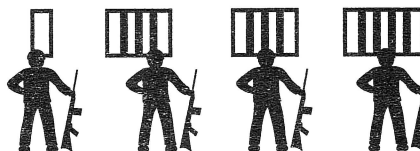

член 30 (од статутот на универзитетот)

Просторот на Универзитетот е неповредлив.

Полицијата и другите државни органи на безбедност не можат, без согласност на ректорот или на лице овластено од него, да влегуваат во овој простор, освен за спречување на извршување кривично дело што непосредно претстои или започнато кривично дело, за задржување на неговиот сторител, како и во случај на природни и други незгоди (пожар, поплава и сл.).

КОСОВО

ПОЗАДИ СЦЕНАТА

...Сега се пре-фрламе на примерот со Косово.

Постојат повеќе начини за раскажување на Косовската приказна.

Прва работа која мора да ја направите е да ги идентификувате поизициите на екстремистите.

Една позиција е многу добро позната, а тоа е дека Косово е дел од Србија, а тоа е позицијата на Белград. Тоа е и позицијата на Советот за безбедност, позната како Резолуција 1244. Исто така и Русија е против секаква промена на оваа резолуција, што претставува уште поголем проблем.

Најголемата Американска воена база после војната во Виетнам е на 20 километри од Приштина и на 60 километри од вас. Тоа е базата во близина на Урошевац. Се вика Бондстил. Тоа е име на американски генерал од војната со Виетнам. Зошто им е потребна таа база? Тоа е многу повеќе од она што им треба за така мала провинција со 2 милиони жители. Многу спекулации, една е како замена за базата во Авиано во Италија, а друга како замена за турските бази во случај Турција да стане легло на муслиманските

На 17 јануари 2001 Балканскиот центар за проучување на мирот организираше предавање и дискусија на тема Трансформација на конфликтите - Трансцендентен Метод. Предавањето го водеше гостинот професор Јохан Галтунг, кој е основател на мировните истражувања како сериозна академска дисциплина и првиот професор во светот за истражување на мирот, добитник на значајни награди, има објавено 100 книги и преку 1000 написи. На ова предавање тој зборува за трансформација на конфликтите разработувајќи ги подетално конфликтите во Северна Ирска и Косово. Во овој текст ви го пренесуваме делот каде што е претставена Косовската приказна од еден друг агол.

фундаменталисти, и третата поради можна војна во Централна Азија.

Ако имате голема база и влезете во војна, другата страна ќе стрела со проектили кон базата. Некои од нив ќе завршат во Приштина, некои во Скопје. Со други зборови, тука се работи за нешто друго. Јас велам дека тука може да дојде до договор. Русите ќе речат дека нема да постават вето за да се смени Резолуцијата 1244, со цел Американците да ја повлечат базата, а Џорџ Буш - Јуниор рече дека ќе повлече некои други помали бази. Сега ги имаме Тато - Буш и Бебето-Буш. Тато-Буш беше поинтелигентен од Бебето-Буш и му помогна да биде избран за претседател, вршејќи притисок врз Врховниот суд во САД за контрола на електорските гласови. Тоа се вика демократија, само за ваша информација да знаете што е демократија! Но јас како критичар би рекол нешто друго: немојте за тоа многу да ги окривувате Американците! Тие имаат премногу лоша коинциден-

ција на броеви. Тоа мора да беше Сотоната која седејќи во Пеколот им ги даваше броевите. Така се создадоа гласовите од популацијата, од една страна, електорските, од друга во Флорида, и сите беа збунети. Јас не би го окривувал Вашингтон за тоа. Ќе ви кажам за што би го окривувал Вашингтон: за диктатура од страна на две партии. Јавното мислење покажа дека на помалите партии не им беше дозволено да се натпреваруваат на тој начин што немаа доволно пристап во медиумите и претставуваат малцинска конкуренција. Тоа е сериозен проблем. Едно-партиската диктатура ви е добро позната. Двопартиската е нешто ново: тоа е Америка. Значи, другата позиција овде е екстремната, а тоа е една албанска нација во две држави, со тоа што Косово ќе стане независно и тогаш двете држави ќе станат една. Да речеме дека ова е позицијата на Тирана или дека Тирана е елемент во ова позиција. Со 90% албанска популација би рекол дека

позицијата на Белград е невозможна. Ситуацијата беше status quo, но беше сменета. Белград беше бомбардиран, иако мислам дека се можеше да се реши и без бомбардирање. Но нивната цел беше гледана од овие три точки. Сите вие помислите кои се тие?

Ни Тирана ни Белград не сакаа две можни решенија, а едното е протекторат. Овој протекторат е воено заштитен од САД со своите бази, и социјално-економски од УНМИК и има четворица соработници. Една е ОБСЕ, од која бев повикан како медијатор. Прво белградски интелектуалци, вклучувајќи ги и Адем Демачи и Енвер Хасани од Приштина, и во понеделникот и вторникот, на 15 и 16 декември 2001 година, им ги дадовме нашите решенија, но дојде до конфликт поради нив. Сега ќе направам некаква синтеза на некои точки од овие разговори. Прво трба да знаеме дека Белград имаше три воени компоненти на Косово: Југословенската Армија, полицијата и паравоените формации. Тоа беше војската на Аркан, Албанците ги викаат Четници.

Овој протекторат е екстремно тежок. Трите воени компоненти се совпаѓаат со претходно кажаното за Ирска: Британската армија, плус полицијата, плус паравоените формации. Исто така гледате дека ИРА се совпаѓа со ОВК. Овие солидни паралели помеѓу овие две ситуации

можеби значат дека тие можат да научат нешто од другиот.

Сега се поставува прашањето: "Што друго имаме, кои се трите точки". Би сакал да кажам дека поентата не е во тоа што го знаеме за Косово. Поентата е можноста да имаме систематски метод за доаѓање до

можните решенија. Како што велат старите Кинези: "Гладен си? Можам да ти дадам риба, но можам и да те научам да ја ловиш". Но ако те научам да ловиш, можеби следниот пат ќе уловиш повеќе од мене! Тоа е разликата помеѓу овие две точки!

Повторувам, овде го имаме стариот статус, Косово како провинција на Србија и да речеме дека овој статус бил и во 1878. Берлинскиот конгрес во јуни 1878, и да речеме дека овој статус бил прекинат за време на фашистичката инвазија на Мусолини во 1941, и тогаш произлегува оваа солучија на Тирана. Мусолини го снемумува 1943, провинцијата Косово е окупирана од многу земји, меѓу нив Германија, Италија, Бугарија, но Италија, како што спомнав, исчезнува од сликата, трите земји се победени, и Белград се враќа во позиција слична на 1878.

Таа позиција не беше прифатена и поднослива. За ова време постоеја две релации за

Тато-Буш беше поинтелигентен од Бебето-Буш и му помогна да биде избран за претседател, вршејќи притисок врз Врховниот суд во САД за контрола на електорските гласови. Тоа се вика демократија

нистер за надворешни работи, или поточно на германската служба за безбедост, која велеше: "Ако продолжете, нема да има соработка!". Шефот на државната служба за безбедност Клаус Дитрих Кинкел, кој подоцна стана министер, и диктираше на Албанија дека може да стане членка на НАТО и дека ќе има голема економска поддршка. Значи, можеме да кажеме до каде сме, не познавајќи ги овие три точки.

Второто можно решение е кантон на Србите во Косово:

Централна и Северна Митровица. Во тој случај, Косово ќе стане федерација. Тогаш ќе добиеме

двоен Парламент или друга можна формула е Српски совет. Екстреман продукт од оваа е сецесија во која Северно Косово ќе се соедини со Србија. Најголем дел од времето го дискутиравме ова. И сите лица во преговорите, освен тројцата од ОВК, беа против.

Ни Тирана, ни Белград не разговараа за независност. Но, постои помекото решение на независност познато како конфедерација. И ова би можело да биде конфедерација помеѓу Србија, Косово и Црна Гора и тоа го подржа Адем Демачи. Со

други зборови, го задржуваат скелетот на Југославија, и во соработка со Македонија 10 години подоцна, како што вели Демачи, Македонија може да се придобави на конфедерацијата. Ова е визија.

Третата можност е федерација со еден или два

....Најголемата Американска воена база после војната во Виетнам е на 20 километри од Приштина и на 60 километри од вас. Тоа е базата во близина на Урошевац. Се вика Бондстил. Тоа е име на американски генерал од војната со Виетнам.....

соработка помеѓу Белград и Тирана. Првата беше Тито-Хоџа. Да кажеме дека оваа соработка имаше различни погледи за Русите 1948 година. Другата соработка беше Милошевиќ-Фатос Нано. Колку што јас знам, оваа соработка беше немислива за германскиот ми-

српски кантони. Но ќе видиме дека постојат и други можности! Мислам дека е тешко, но треба повеќе да се дискутира за соработката Тирана-Белград. Тогаш можност е и друга конфедерација: Србија, Косово, Албанија, како дел од цела балканска конфедерација. Оваа конфедерација мора да проникне од самите Балкански

припадниците на ОВК се наследници на ударните СС дивизии, а германската тајна полиција (тајни служби) тесно соработувале со ОВК.

држави. Главната цел сега е да имаме повеќе опции. Кога го дискутиравме ова минатата недела реакцијата од албанската страна беше дека ова е многу теоретски и шпекулативно и дека треба да се фокусираме на проблемот за изградба на демократско општество. Мислам дека никој не би бил против тоа! Јас имав расправија против ова, кажувајќи дека, ако самите не мислите на иднината, некој друг ќе мисли за вас! Можам да ви дадам нивни имиња и адреси. Луѓето кои ќе мислат за вас се сместени во Вашингтон и Берлин. Тие можат да имаат различни идеи, и ако вие не мислите, тие можат да ве изненадат некој ден. Можеби тие имаат таен влез кон Вашингтон и Берлин. Во тој случај повеќе не зборуваме за демократија! Значи, сега имаме една визија за Косово во иднина, која ги вклучува сите решенија. Тоа е главниот елемент во соработката помеѓу Тирана и Белград, но не за поголема туку за заедничка доминација. Белград е загрижен за Косово Поле, за своите културни зданија, за безбедноста на Србите кои ги имаше околу двеста илјади, а сега се едвам сто илјади! Тоа е 5-6% од населението, вклучувајќи ги и

Ромите, Турците и другите малцинства.

Тирана е загрижена за Голема Албанија. И идеите за Голема Албанија беа размислувани. Многу важно беше што Ибрахим Ругова победи на овие избори, а не Хашим Тачи. Ако победеше Тачи, ситуацијата ќе одеше кон идејата на Тирана. Бидејќи победи Ругова, сеуште сме во оваа насока. На состанокот присуствуваа 27 членови, од кои три од ОВК и многумина беа изненадени. Но идејата на Демачи беше

повеќе насочена кон независност на Косово и се дојде до тоа дека треба да се координира помеѓу луѓето на Ругова и Тачи. Ова нема да биде лесно! Ова што го гледате на таблата е комбинација на соработка помеѓу Белград и Тирана со отворени граници. Независност на Косово, тенка солидна заштита на Србите во кантонот и градење на меѓународен протекторат.

Германската позиција во Косово е најдобро објасената во книгата на Матијас Кинцел "Der Wer in der Krieg-Deutschland, die Nato und des Kosovo". Тоа е најдобра книга за Косово за која знам. Кинцел работел за Партијата на зелените во германскиот парламент. Германската политика на Косово е продолжение на Кајзер Вилхелм и Адолф Хитлер. Клучни елементи на таа политика се Германија да има два упоришта на Балканот и тоа БиХ и Косово. Според некои анализи припадниците на ОВК се наследници на ударните СС дивизии, а германската тајна полиција (тајни служби) тесно соработувале со ОВК. Можеби луѓето од германските тајни служби му се "синови" на Хитлер !!!

И политиката на Германија и политиката на САД се против планот на Демачи,

бидејќи овој план би овозможил многу силна соработка меѓу Србија, Црна Гора, Косово и идната Македонија. САД сметаат дека може да контролираат мало Косово, но не се сигурни дека ќе можат да ја контролираат цела таа конфедерација.

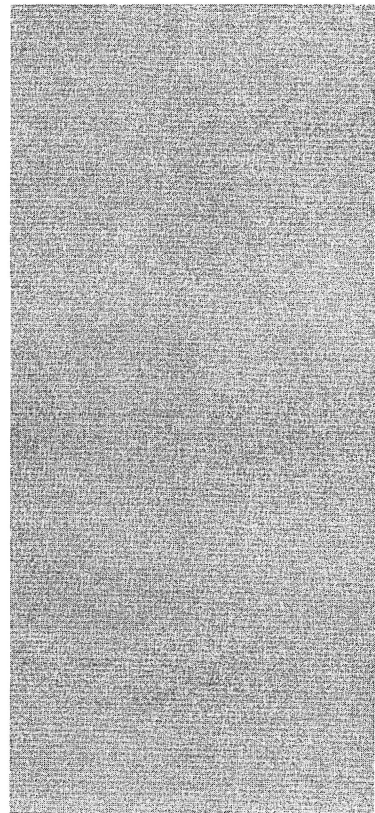
Постојат неколку теории за Балканот.

Теорија број еден: старата меѓуетничка омраза, крвопролевање, стари традиции.....

Втора теорија: лидери кои потекнуваат од старите режими и кои ги злоупотребуваат етничките тензии. Најдобар пример за ова е Милошевиќ.

Трета теорија: цинични големи сили чии цинични политички лидери ја инструментализираат старата етничка омраза.

Јас би и дал предност на третата теорија, иако сите се точни.

Голема благодарност до проф. Олга Мурџева Шкарик раководител на Балканскиот центар за пручување на мирот

БЛАГОЈА ЈАНАКОВ

Разговор со Д-р. Џенет Рејнвотер

Неодамна во книжарите с појави македонскиот превод на книгата Самотерапија од Д. Рејнвотер, во издание на ЕИН-СОФ. Тоа е прва преведена книга во нашава земја од областа на личниот развој и психотерапијата. Книгата постигна голем успех во светот. Продадена е во неколку милионски тираж. Благоја Јанак, професор на Институтот за психологија, е преведувач и автор на поговорот на македонското издание. По овој повод тој разговараше со Д. Рејнвотер. Таа е психолог и писател, познат

психотерапевт. Претставник е на хуманистичкиот правец во психологијата и психотерапијата. Во својата практична и научна дејност развива интегративен приод, при што користи идеи и техники од гешталт терапија, психосинтеза и други школи. Работела на сите континенти; одржала преку 600 работилници и многу предавања. Пренесуваме делови од ова интервју.

Прашање: Повод за ова интервју е македонското издание на вашата книга, Самотерапија. Пред сè, д-р Рејн-

вотер, можете ли да ни кажете за другите издања на книгата? Знаеме дека е преведена на повеќе јазици.

Одговор: Да, македонското издание е единственото издание на странски јазик. Тоа е стара книга, според американските стандарди. За прв пат беше објавена во 1979 година. Како и да е, пред својата десетгодишна книга имаше неколку издања и беше проширена.

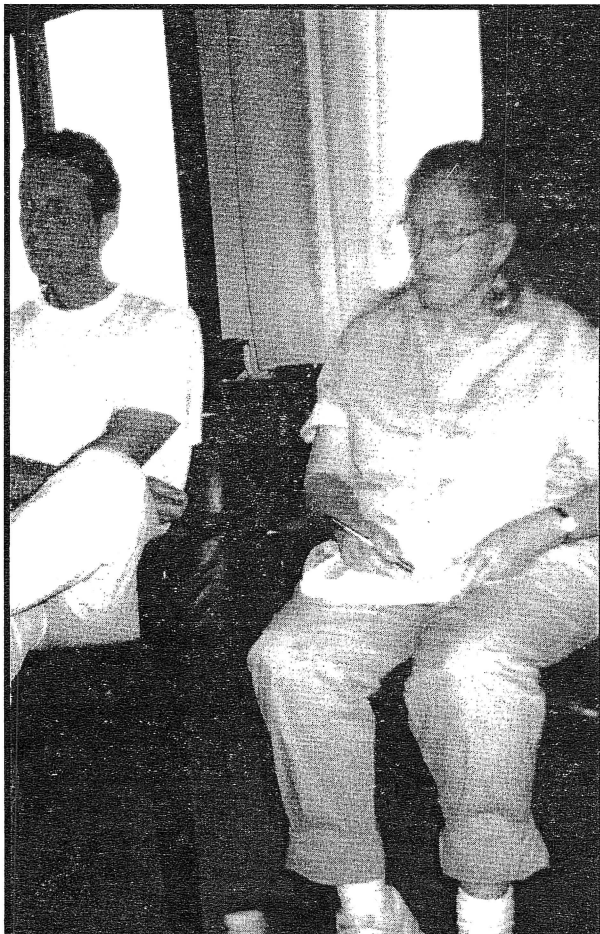
Прашање: Во последно време книгата беше преведена на повеќе европски јазици и постигна извонреден успех, особено во Источна Европа. Каков е Вашиот коментар за ваквиот успех на книгата во земјите на Источна Европа?

Одговор: Пред сè, тоа е тајмингот. Книгата беше објавена во временскиот период кога тие земји преминаваа од комунизмот и ги искусуваа новите слободи, индивидуализмот и потребата од лична одговорност. Второ, јас бев таму, а американските автори на други "самотераписки" книги не беа. Во дополнително руско-то и унгарското, книгата беше објавена на чешки, литвански и словенечки јазик - во сите земји во кои што водев тренинг работилници. Како трето, јас мислам дека тоа е корисна книга.

Прашање: Вие сте Американка, во минативе

сте посетиле и многу пати сте работеле во различни источноевропски земји. Дали гледате некаква врска меѓу настаните во Источна Европа, менталната состојба на населението и успехот на Вашата книга?

Одговор: Да, врска навистина постои. Кога луѓето живеат во тоталитарен и комунистички поредок, тие имаат мошне малку "степен на слобода". Премногу одлуки за нив се донесуваат од државата, така што е лесно да се опуштат и да не ја преземат одговорноста за себе, дури и во оние области во кои се слободни да избираат. Станува мошне нормално и популарно да се обвинуваат владата, да се обвинува општеството за сè што луѓето сметаат дека е погрешно во нивните животи. Така, кога овие стеги се попуштени, на многу луѓе им е тешко да го најдат нивното место во општеството. Мошне се проширува ставот на "Жртви". Ова е особено вистинито за земјите како Чешка, Словачка и Советскиот Сојуз; мој впечаток е дека луѓето од бивша Југославија тоа го примаат доста полесно. Мојата книга истакнува две точки: учењето да се биде свесен и преземањето одговорност за своите постапки, мисли, чувства. Во Америка, каде што владее капитализмот на место комунизмот, луѓето се соочуваат со поинакви

тешкотии, што лесно ги наведува да се чувствуваат како Жртви и да ја одбегнат одговорноста. Тоа е важна човечка одлика!

Прашање: Какво е Вашето мислење за врски-те меѓу општествените настани, поширокото општество и личноста?

Одговор: Наспроти реченово погоре, сметам дека општеството може да има огромно влијание врз личноста на единката. Тешко е за дете, израснато во изолирана, хомогена култура, да развие ставови различни од оние што преовладуваат во групата. Но, јас исто така верувам во постоењето на извесни вродени

Прашање: Во овие времиња, на луѓето им помагаат голем број стручњаци: психолози, лекари, социјални работници... Каков е Вашиот коментар за ваквата помош и за улогата на стручњациите?

Одговор: Како прво, помошта е онолку добра, колку што е добар оној кој што ја укажува. И уште еднаш, јас зборувам за ситуацијата во САД, не во Македонија. Во мојата земја психијатрите, психолозите и социјалните работници сите можат да работат психотерапија, но нивните тренинзи донекаде се разликуваат. Типичниот психијатар може да се потпира на неговиот медицински

дилеми. Лош терапевт е оној, кој се однесува како да ги има сите одговори, кој го поттикнува клиентот (кој обично го нарекува "пациент") да стане зависен од терапевтот и да продолжи со третманот *ad nauseam*.

Прашање: Реченицата "Вие сте одговорни" често се повторува во Вашата книга. Ве молам, кажете ни ја причината.

Одговор: Тоа се прави за да се нагласи дека вие сте одговорни за вашите одлуки и вашите акции. Не ме обвинувајте мене (или вашата партнерка, или вашата мајка) за повредување на вашите чувства.

Прашање: Имате богато терапевтско искуство. Кои се потенцијалите на луѓето, особено на возрасните, за промена и за личен развој?

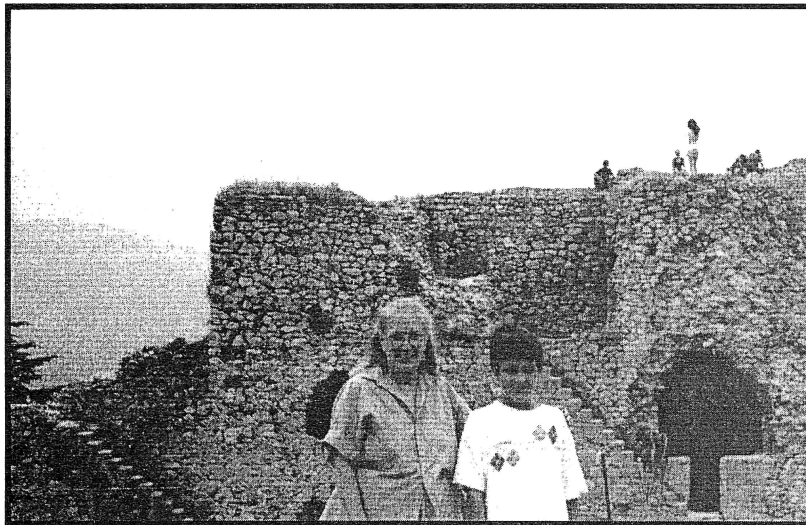
Одговор: Па, јас мислам дека секој има потенцијали за промени;

Прашање: До која мерка луѓето можат да се менуваат? Во која мерка можат да бидат сопствени терапевти?

Одговор: Јас верувам дека сите терапевтски промени, што не се хемиски предизвикани, потекнуваат од напорите на самата личност. И сите темелни промени доаѓаат од оние кои што ја научија уметноста на себенабљудување - средство кое мошне го нагласив во оваа книга.

Прашање: Односите меѓу луѓето се мошне битни. Кои се изворите на тешкотните во меѓучовечките врски?

Одговор: Тие се бројни! Очекувањата, особено нереалните, оние на кои што не им се излегува во пресрет, предизвикуваат некој да се чувствува "повреден", подоцна и гневен во врската. Несигурната личност, која што не разбира дека не постои потполна "сигурност", може да биде преплашена и да изврши некои мошне деструктивни дела обидувајќи се да ја контролира другата личност и нивната врска. Личноста, која не се сака себеси, може да бара толку многу од другата личност, што може да доведе до тоа да биде одбегнувана.

особини, како што е склоноста кон среќа и оптимизам, или кон нерасположение, или кон тврдоглавост и.т.н.

Прашање: Судејќи според огромниот број луѓе со животни и здравствени проблеми, живеењето во наше време не е лесно. Кои се главните извори на проблемите и растројствата на луѓето денес?

Одговор: Поголемиот дел од луѓето во САД се доведени од проблеми во врската со нивните родители, сопругниците, животните партнери, децата, или пак со шефовите. Во темелите на овој проблем може да лежат многу други нивните стравови, нивната лутина, нивниот недостаток од сигурност во себе и.т.н. Многупати проблемот лежи заедно со мислите што им се ројат во главата, мисли за кои може да не бидат свесни.

тренинг и да биде пребрз во препишувањето лекови или во хоспитализацијата, со што на личноста и ја лепи непожелната етикета "ментален пациент". Социјалниот работник обично нема толкав тренинг во психотерапијата како првите двајца, но е подобро запознаен со социјалните услови и со улогата на општеството во предизвикувањето проблеми кај луѓето. Велејќи го сево ова, дозволете ми да нагласам дека личноста, а не нејзината професија, е таа што создава извонреден или медиокритетски терапевт. Нему или нејзе им е потребен широка основа составена од искуство, од квалитет на емпатија и од способност да одржуваат граници меѓу терапевтот и клиентот. Добриот терапевт е како катализатор што му помага на клиентот да дојде до свои одговори, да реши свои

ЧОВЕК КАКО ПРОЕКТ

Можеби најважната сугестија која му била упатена на човештвото досега била онаа Марковата: „Човекот самиот себе се создава, што значи дека било каков физички предуслов или создавач на она што јас го нарекувам вчовек како проект е исклучен и ирелевантен. Она што не и користи на теоријата по правило на Вокамов брџ се отстранува. Зошто? Бидејќи човекот како плот од крв и месо е создаден но човек всушност не постои. Да посочиме една Хегелова мисла според која човек не постои, а да ја надвземе на Маркс каде создавањето на човекот се уште е процес кој трае, додека конечната цел е далеку зад хоризонтот на настани кои нам ни е (пред)видлив. Имено Хегел вели дека: вСе што е стварно е умно и се што е умно е стварно, односно стварно е она што соодветствува со суштината претставена преку поимот кој истата ја претставува. Имаме поим вчовек кој соодветствува со дадена суштина, односно е поим кој го сочинуваат низа квалитети и атрибути кои произлегуваат од неговата суштина. Оваа суштина повеќе постои како идеалитет отколку како реалитет, односно таа е зацртан проект за тоа каде човекот преку процесот на своето обликување треба да стигне. Значи поимот вчовек претставува конечна цел, а не нешто однапред дадено како такво. Дали сте се запрашале колку од нас навистина соодветствуваат со суштината на овој поим, односно што би рекол Хегел колку од нас се навистина стварни? Откога ќе се заклучи дека вчовек не постои, тој всушност постои како процес, развиток на еден поим или идеја во развој но не и како конечна постигната цел. Ова пак го објаснува Маркс, него никој ниту го создал (како

конечен производ) ниту пак го создава, тој самиот себе си се создава. Значи тој самиот себе се става во фокусот на еден автокритички проект каде предмет е цел на овој проект е самиот тој. На кој начин човекот е и треба да биде проект? Според Маркс човекот создавајќи очовечена стварност, интервенирајќи во природата т.е. предметниот свет и очовечувајќи го тој всушност се создава самиот себе. Значи побогат и поубав предметен свет - побогат човек, насилен предметен свет - насилен човек. Сето тоа е една повратна спрега. Јас сакам да посочам на вчовек како проект во една конкретна индивидуална смисла. Односно секој треба себе си да се прифати како проект кој треба да биде реализиран, но не во една конечна смисла како конечна цел до која треба да се стигне и тука да се запре. Напротив секоја достигната цел треба да претпостави нова фаза на овој проект, односно цел кој откако ќе се реализира понатаму ќе детерминира нова цел и правец на дејствување и развој на проектот. Освен ова индивидуално ниво како што веќе посочив постои проект на вчовек во рамките на едно глобално ниво, односно вчовештвото како проект. Не дека ние не постоиме, туку човек како што ние себе си милуваме да се нарекуваме не постои.

Јорданчо Секуловски

N.A.F.A.L.

ФЕНОМЕНОТ НА ДЕТСКАТА ИГРА

*Играта претставува зона
за идниот развој
на детето*

Виготски

Играта е носечка активност на детето. Често се истакнува дека таа е второто име на детството. Се смета дека детето е препознатливо по играта, а истовремено играта е својствена на секое дете.

Како феномен играта на детето е истражувана од речиси сите аспекти: педагошки, психолошки, социолошки, лингвистички, антрополошки и воопшто филозофски. Играта им е блиска и на возрасните, но не може да се каже дека им е својствена. За нив таа е дел од слободното време, хоби или рекреативен елемент кој забавува, релаксира и опушта.

За детето играта е нешто што ја потврдува неговата посебност. Преку играта детето се рекреира, но и учи, се осамостојува и се дружи. Играта е причина или повод детето од најрана возраст да зборува и да комуницира со другите и со сопственото тело.

Кога се зборува за педагошките белези на играта, многу често се истакнува дека таа е можност детето да истражува и да проникнува во светот на реалноста. Постојат повеќе гледишта за тоа дали и колку играта придонесува во развојот на детето и кои се нејзините воспитни вредности. Одговорите на овие прашања ги наоѓаме меѓу крајно екстремните ставови кои ја негираат нејзината вредност и позитивното гледање според кое играта претставува суштина на животот на секое дете. Во таа смисла се истакнува дека дете кое било лишено од игра, во суштина го осиромашило своето детство од многу вредни содржини и активности. Бројни психолошки истражувања покажуваат дека адолесцентите кои покажуваат знаци на зголемена вознемиреност, немале детство во кое била застапена играта и нејзините активности.

Играта низ историјата

Играта се смета за составен дел од развојот на детето. Таа е двигател на неговиот физички и емоционален развој. Уште Платон зборувал за големата улога на движењата во развојот на "сосема малото дете", а играта ја сметал за важен фактор на неговиот духовен развој.

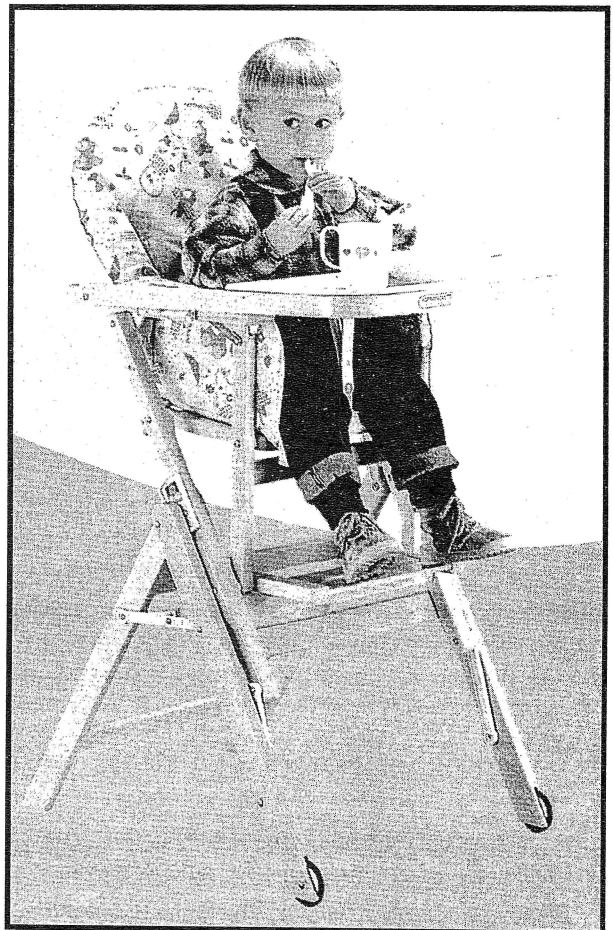
И прочуениот оратор Квинтилијан зборувал за тоа дека "малите деца" пред да се образоваат треба да учат преку игрите, односно да се воспитуваат со игри кои имаат забавен карактер.

Играта е ставена во функцијата на учењето дури во 16 век во езуитските институции во кои имала третман на метода за совладување на сложени задачи од градивото.

Со понатамошниот развој на педагошката мисла играта се повеќе добивала во своето значење. Во познатото дело "Мајчина школа" Ј.А. Коменски особено се задржува на т.н. заеднички игри на децата со родителите, а Џон Лок зборува дека "малиот центлмен" ќе биде добро воспитан ако од рана возраст му се овозможи да игра и да располага со играчки.

Играта претставува сериозна педагошка тема и во делата на Ж.Ж. Русо кој во детето гледа пред се личност чиј спонтан развој треба да се поттикнува. Во таа смисла тој зборува за почитување на индивидуалноста и слободата на детето која мора да се поткрепува и со игра.

Познати се и теоретските размислувања на Фребел (татко на предучилишната педагогија) за кој играта претставува почеток на детскиот развој. Фребел особено им посветил внимание на дидактичките игри.

Што е детската игра?

Играта претставува многу сериозен и сложен педагошки феномен. Таа била предмет на многубројни педагошки истражувања кои ги проучуваат нејзините елементи: почеток, тек, крај, содржина на активности, носители и др. Одредени истражувања биле насочени кон утврдување на видовите на игри и нивното значење за развојот на детето. За педагошката наука од особено значење се проучу-

која располага детето.

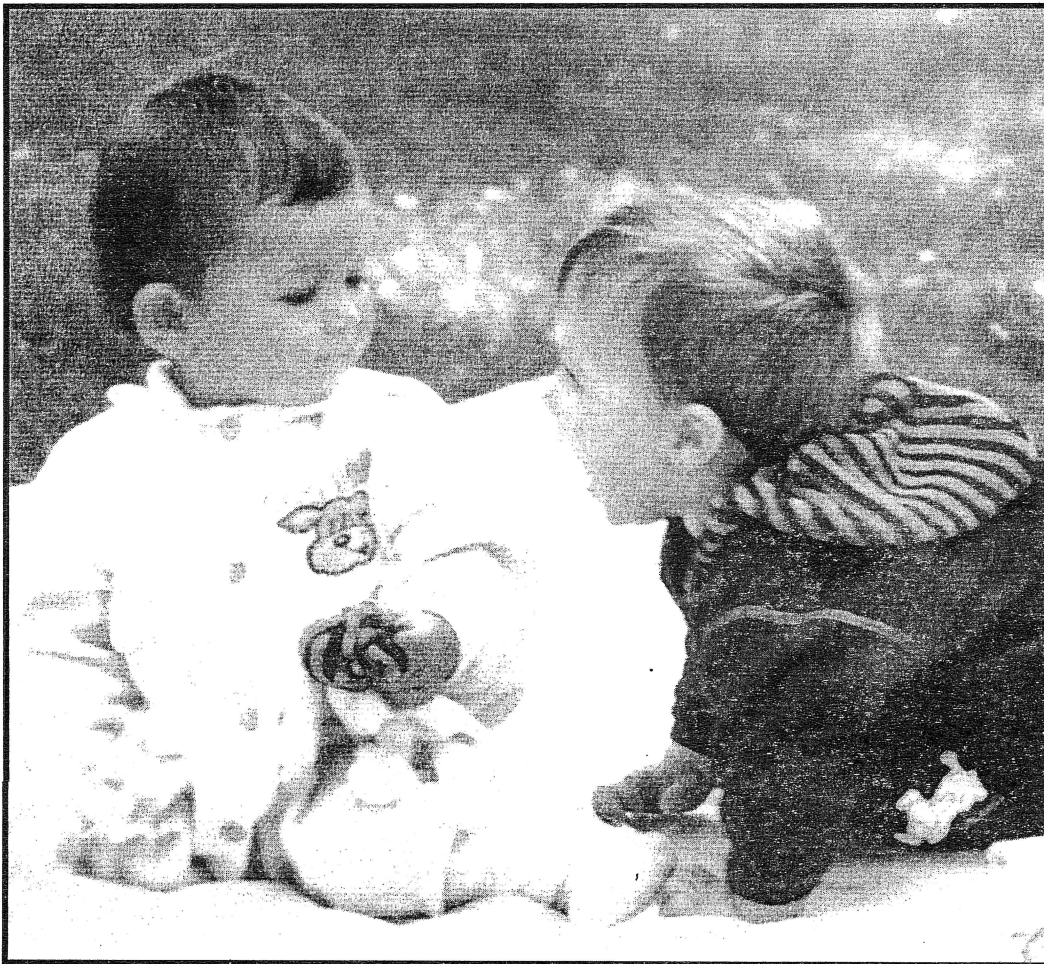
Според теоријата на Стенли Хол *играта на детето претставува облик на движење низ кој поминало човештвото*, односно играта е биогенетска категорија која ја присвојува секој поединец како репрезент на своите предци.

За Грос играта претставува *подготвително училиште за идниот живот на живото суштество*, кое бара време, средства и прилагодување, а за Кар *играта е средство со кое живо-тинската природа на дете-*

дијагностичко и терапевтско средство, додека Пијаже играта ја става во улога развојот на логичкото мислење и детското разбирање на светот. За Виготски играта е *практична фантазија и фантазија во дејство*.

Современите теоретичари играта ја анализираат сеопфатно и сметаат: дека таа е израз на детските потреби за активност. На пример, Б.С. Смит смета дека играта пред се е *комуникација преку која детето стекнува социјално искуство (доброволно социјално учење)*.

Разнообразноста на овие теории за играта е резултат на различните гледања на нејзината суштина и значење. Ниту една теорија не може да ги опфати сите димензии на играта, туку елаборира еден или повеќе сегменти. Може да се истакне дека играта претставува битен фактор во развојот на детето. Таа ги поттикнува психофизичките способности и е причина за сите активности на детето, а преку неа детето се социјализира, ја

вањата на културната и воспитната вредност на играта, мотивите за игра, како и функцијата на играта во развојот на говорот и социјализацијата на детето.

Уште во 19 век се јавиле цели теоретски системи во кои се презентирани вредностите на играта.

Херберт Спенсер смета дека играта претставува *последица на непотрошената енергија на детето*, а потребата за играње се јавува како последица на вишокот енергија со

то се омекнува и облагородува.

Интересна е теоријата на Шар-лота и Карл Билер според кои *играта е вистински мотор што го наведува детето на неуморна активност*, а теоријата на поетот Шилер има филозофски карактер:

играта е сила која го усовршува човечкиот организам и го издигнува над примитивните потреби.

Фројд, Адлер и Јунг играта ја проучувале третирајќи ја како *силно*

формира својата личност и го гради сопствениот свет и претставата за него.

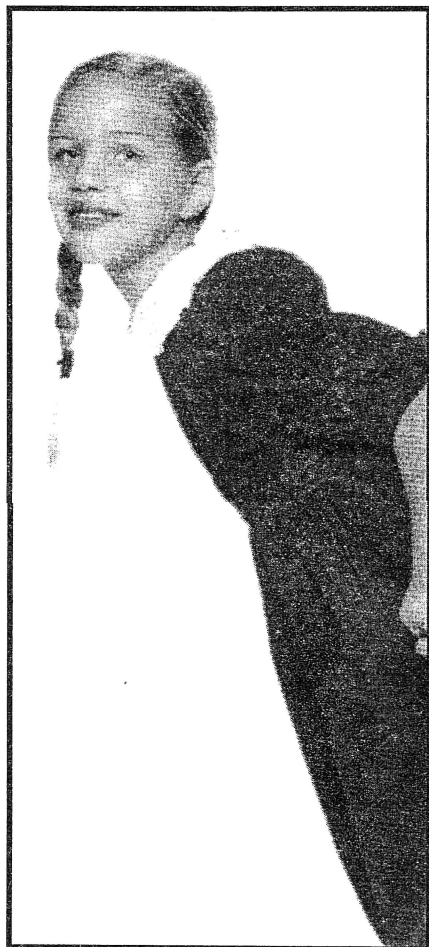
Вредност на детската игра

За детето играта е содржина на детството во која детето наоѓа смисла и логика. Содржината на играта на детето обично му е позната, а целта е можност детето да успее, да се радува и да се соочи со другите учесници. Играта е конфликт и компромис, реалност и фантазија, цел и средство, молчење и говор,

динамика и ста-тичност. Играта облагородува и социјализира, овозможува продла-бочена мисла и сценска изведба, а истовремено збогатува со знаења, негира егоизам и поттикнува креативност и творештво.

Овие согледувања за детската игра зборуваат за тоа дека таа може да се стави во функција на воспитанието. Современите сфаќања се повеќе во играта гледаат целисходно средство во наставата. Се повеќе се нагласува потребата од нејзино внесување во работата со деца во почетните одделенија на основното училиште. Преку јазичните, математички и други видови игри првачињата ги откриваат тајните на читањето, на броевите и сметачките операции.

Се смета дека преку застапе-

ните игри и игровни активности се обла-городува сериозноста на наставата, се поттикнува љубопитноста и се стиму-лираат интелектуалните способности на детето.

Играта повеќе не се врзува за предучилишниот период од развојот на детето. Таа е составен дел од училишниот живот и слободното време на децата.

Детската игра и возрастните

За возрастните играта претставува сеќавање на детството. Денес преовладува мислење дека "некогаш децата повеќе играле". Ова тврдење треба да се пре-испита пред се заради тоа што денешните деца воопшто не играат помалку. Во прашање се само видовите игри и сре-дствата со кои децата играат. Во услови кога децата се соочени со технолошки усовершени играчки, игри со занимлива и динамична содржина, многу тешко се прифаќаат игрите од пред неколку децении во кои доминирале правилата на итрина, брзина и импровизирани средства за играње.

Од посебно значење денес е детето да се става во кооперативни услови на игра. Современите играчки создаваат осамени играчи. Видео игрите пре-тставуваат натпревар на детето со машината. Детето игра само и не може да се споредува со својот врник во текот на играта (и двајцата собираат поени).

Во такви услови играта ја губи својата социјализаторска улога. За да се надмине тоа родителите треба да ја преземат улогата на партнер на детето во други видови игри во кои детето ќе комуницира со други личности. Од сушти-нско значење е нивното сваќање на значењето на детската игра. Сери-озното прифаќање и учеството во играта за детето значи доверба и почит на неговата личност. Детето се до-живува себеси како партнер во играта кој има сопствена одгово-рност за нејзините пра-вила и цел.

Во светот на детската фантазија и во неговиот реален свет најсериозно нешто е токму играта. Ова пра-вило возрастните треба да го почитуваат уште од моментот кога ќе станат родители.

Гордана Адамческа

ДЕТЕТО И ЛИКОВНОТО ТВОРЕШТВО

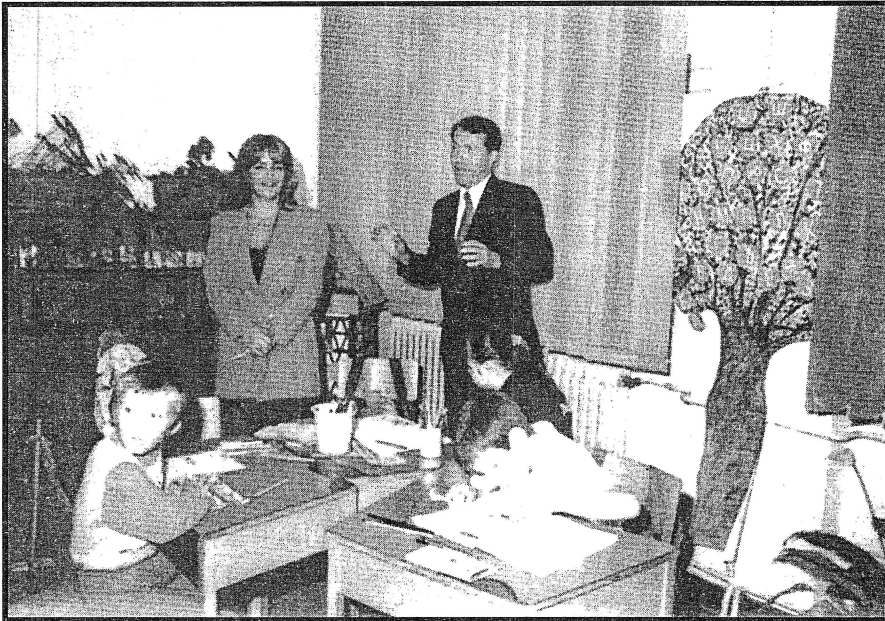
Пред крајот на втората година од животот децата започнуваат да цртаат. Цртежот, скоро на сите деца од оваа возраст си личат еден на друг. Педагозите, психолозите, лекарите и уметниците што го проучуваат детското ликовно творештво, творбите од оваа детска возраст ги нарекуваат "чкртања". Со овој збор го именуваат системот на црти, разновидни линии и траги на моливот што ги создаваат децата, кои многу пати се толку силни и остри што ја искинале и хартијата врз која цртале, бидејќи во таа возраст децата немаат координирана работа на раката и окото.

Понекогаш неопитната детска рака што не го слуша детското око создава прекрасни творби изведени искрено и наивно, но и достоини за восхит.

Штом започне соработката помеѓу окото и раката, децата се во состојба со часови да извлекуваат прави, долги и чисти линии, кругови и елипси. Сега, децата лесно и без особено напрегање можат да прават криви линии и да составуваат човечки ликови, ликови на животни и цвеќиња. Во овие цртежи односот на големината

и растојанието на еден предмет спрема другите е несразмерен. Возрасниот човек тоа веднаш ќе го забележи, бидејќи

настојуваат да најдат можност децата и во поголема возраст (по 14 години) да ја запазат слободата, свежината и

леснотијата во ликовното исказување. За таа цел се организираат многубројни изложби на детски цртежи на кои се гледаат стремежите, настојувањата и педагошките методи што се применуваат во нашата и другите земји во областа на ликовното воспитување на децата.

Во детските творби се гледа настојувањето на нашите педагози за спроведување на слободно ликовно доживување и исказување на децата во наста-

вата по ликовното воспитување во нашите училишта, клубови и други форми на работа. Тие ги напуштаат старите методи на ропско, шаблонско прецртување. Со помошта на моливот, четката и перото децата слободно го изнесуваат она што го гледаат околу себе и го доживуваат со својата фантазија. Со тоа на децата им се овозможува да цртаат во амбиентот што им е близок и интересен.

Секое семејство треба да настојува да има албум на цртежи на своите деца во кој ќе ги чува нивните почетни цртежи и ликовни творби што ќе ги создаваат од раната возраст до зрелите години.

На своите ликовни творби децата цртаат сè што има во собите, а што не може да се види низ ѕидовите. По тој пат тие графички ни раскажуваат за светот што ги опкружува, нивните доживувања, желби и емоции.

Тие се спомени за секого и драгоцени примероци што овозможуваат да се црпат податоци за науката и ликовната уметност.

Покасно, со развивање на мислите и критичкото набљудување на предметите што ги опкружуваат децата во просторот, цртежите по време стануваат сè побогати и интересни бидејќи децата започнуваат да ги откриваат "грешките". Цртежите содржат сè што малите творци го воочиле преку најнепосредното набљудување и доживување.

Од нив, тие деца што ќе ги изберат ликовниот позив ќе имаат континуитет со целото свое творештво и ќе им овозможат во зрелото творештво да ја сочуваат свежината што ја имале во творбите од раните детски години.

Децата, во прва фаза на ликовното творештво се индиферентни кон боите како пигменти и со нив тие линеарно цртаат. Затоа, во нивните творби ќе видиме: зелени крави, црвени коњи, син снег, жолто небо и слично. Тоа значи, дека бојата како покривна површина многу бавно навлегува во детското ликовно творештво. Тоа ни покажува дека исказувањето со боја кај децата започнува исто како и исказувањето со линии. Децата почнуваат со наједноставни и достигнуваат до најсложени скали на боја.

Педагозите и ликовните работници што се занимаваат со проблемот на детското ликовно творештво

Златко Јанкулов

Воспитанието
и детската нервоза

Детската нервоза е многу актуелно прашање што подеднакво им создава грижи и тешкотии и на родителите и училиштата. Секако на родителите таа им создава поголеми потешкотии отколку на училиштата, од проста причина што режимот на училиштето е поинаков од оној во семејството па таа потешко доаѓа во училиштето од свои разновидни манифестации.

Најчести појави на нервозата се сретнуваат кај училишните деца и училишната младина. За жал и родителите и училиштето честопати различните испади на децата и младината ги толкуваат погрешно и применуваат остри укори и санкции без подлабоко навлегување во личноста на детето и младиот човек, без проникнување на причините за разновидните негативни појави. А репресивните мерки, казните, строгоста и слично честопати постигнуваат сосема негативни резултати.

Нервозата не е никаква органска болест туку функционална - што значи дека кај нервозните деца, како и кај возрасните, нервниот систем не е повреден, нема никакви органски дефекти, но тоа не функционира како што треба. Според стручните мислења нервозата се стекнува во текот на животот, а ако се манифестира во најраното детство тогаш таа е наследена од родителите. Се разбира во текот на животот, во зависност од условите и воспитанието, ставот на средината, родителите и училиштето, здобиената нервоза може да се отстрани, а наследената да се ублажи и да се сведе на минимум - и обратно. Детската нервоза се појавува подеднакво и кај градските и кај селските деца, но таа е поголема и почеста таму каде што е и цивилизацијата на повисоко ниво.

Детската нервоза се манифестира на најразновидни начини. Главно, основните симптоми на нервозното дете се: - зголемена чувствителност, а намалено ниво на работна способност. Нервозните деца многу лесно се вознемируваат и плачат поради ситни работи, тешко се успиваат, немирно спијат, често се разбудуваат и сл. Кај нервозните деца многу поголема реакција предизвикува никнување на заби, глад, ситост, топлина или студ итн. Кај нервозните деца се забележуваат појави на грицкање нокти, климање со глава, трепкање со очи и сл. Нервозното дете е постојано немирно, рацете и нозете му се секогаш во движење, тешко се насочува на една работа, започнува една работа, па ја напушта и започнува друга итн. Такви

деца честопати одат од една крајност во друга во поглед на активноста - од преголема активност им се исцрпува енергијата, се заморуваат и тогаш ги обзема мрзливост па не сакаат ништо да работат. Во такви случаи родителите обично се лутат, ги караат или милуваат, ги молат и им ветуваат разновидни подароци итн. па кога сето тоа не помага, тогаш почнуваат со строгост, со викање и казнување, па дури и со тепање, што се разбира предизвикува уште потешки последици, детето се обесхрабрува и губи доверба во себе и во сопствените сили.

Детската нервоза поставува и пред родителите и пред училиштето многубројни компликувани и тешки проблеми. Педагошката терапија бара напори и од родителите и од училиштето. Од атмосферата во родителскиот дом и средината во која што се движи детето зависи дали ќе развие нервоза и кај сосема здрави деца, родени со стабилен нервен систем, или ќе се потенцира и зголеми кај оние деца што се предиспонирани за неа веќе од најраното детство.

Погрешното воспитание е еден од најмоќните фактори во негативна смисла на зборот. Кога е зборот за воспитанието во семејството и односот кон децата, ќе наведеме три важни моменти:

- 1) претерана и непотребна строгост во семејството од страна на едниот или двата родители;
- 2) претерана благост и крајна попустливост и
- 3) несреденост и отсуство на мерка кај родителите.

Претерана строгост, чести казнувања, па дури и физички казни што ги употребуваат некои родители го истоштуваат нервниот систем кај децата, тие се во секојдневен страв, во напрегатост, во неизвесност и несигурност. Некои родители, малите деца ги плашат со разни животни или со лекари, вештерки и други абнормални закани, понекогаш ги затвораат во мрачни простории, не мислејќи дека сите такви постапки разорно делуваат на нежниот детски систем и дека можат да остават трајни последици кај децата.

Други родители одат по спротивен пат во претерана попустливост спрема желбите на децата. Ова особено се случува со децата единци во семејството или галеничиња. Разгалените деца стануваат чувствителни и неотпорни, а постојаното таторство од страна на возрасните ги прави неспособни и несигурни за самостојна работа и за совладување на препреките. Навикнати од најрано детство на помошта на возрасните, таквите деца подоцна кај првиот поголем неуспех се загубуваат, паѓаат во очајание, се нервираат и ги употребуваат нервите.

Несредениот и нестабилниот живот во семејството

честите менувања во тактот и односите кон децата исто така ја потхрануваат и условуваат детската нервоза. Тоа се случува кај оние родители, воспитувачи, па и наставници што не се во состојба да владеат со сопствената личност, постојано се несредени и нервозни и тешко најдуваат мерка било во позитивна било во негативна смисла.

Постојаните кавги во семејството, преместувањата помеѓу возрастите на некултурен начин, економските и материјалните тешкотии во семејството итн. ги потхрануваат појавите на нервозата.

Родителите мораат до најголема мерка сами да се дисциплинираат, да ги средат сите свои односи како и односите кон децата онака како тоа го бара карактерот и природата на детето. Тоа исто важи и за воспитувачите и наставниците во училиштата и другите воспитни институции.

Оливера Гроздановска

ПРАВАТА НА ДЕЦАТА

Конвенција за правата на децата

Државните членки на Конвенцијата за правата на децата, во согласност со принципите прокламирани во Повелбата на Обединетите нации, ја потврдија вербата во основните права на човекот, достоинството и вредноста на човековата личност и решија да придонесуваат кон социјалниот напредок и подигањето на животниот стандард во поголема слобода; се согласија дека на секој поединец му припаѓаат сите права и слободи содржани во нив, без оглед на расата, бојата на човекот, полот, јазикот, вероисповедта, политичкото и друго убедување, состојба, раѓањето или друг статус.

Уверени дека на семејството, како основна единица на општеството и природната средина за развој и благосостојба на сите негови членови, а посебно на децата треба да им биде дадена неопходна заштита и помош за да може во целост да ги преземе одговорностите во заедницата. Детето, заради целосен и складен развој на личноста, треба да расте во семејна средина во атмосфера на среќа, љубов и разбирање.

Детето треба во целост да биде подготвено да живее самостојно во духот на идеалите прокламирани во Повелбата на Обединетите нации, а посебно во духот на мир, достоинство, толеранција, слобода, рамноправност и солидарност.

Декларацијата за правата на детето што ја усвои Генералното собрание на 20 ноември, 1959 година гласи дека: "на детето, со оглед на неговата физичка и ментална

состојба, му е потребна посебна заштита и грижа, вклучувајќи соодветна правна заштита, како пред, така и по раѓањето".

Конвенцијата за правата на децата е договор помеѓу различни земји за почитување на еден ист закон. Кога владата на една земја ќе ја ратификува една конвенција тоа значи дека ја обврзува да го почитува законот напишан во таа конвенција.

Република Македонија ја ратификува Конвенцијата за правата на детето во 1993 година. Тоа значи дека владата сега треба да се потруди секое дете да ги има правата запишани во Конвенцијата. Секој член од

Конвенцијата опишува по едно детско право.

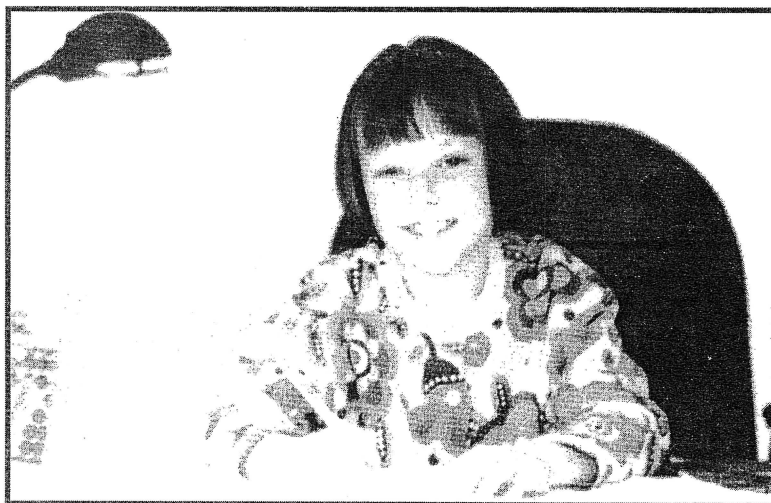
Во член 1 од Конвенцијата за правата на децата се нагласува дека, дете е секое човечко суштество кое не наполнило осумнаесет години, а врз основа на законот кој се однесува на детето, полнолет-

ството не се стекнува порано.

Државните членки на оваа Конвенција се обврзуваат на детето да му обезбедат заштита и грижа неопходна за неговата добросостојба, земајќи ги во предвид правата и обврските на неговите родители или законски старатели.

Секое дете има вродено право за живот. Детето се пријавува веднаш по раѓањето и има право на име, право на грижа, државјанство, право да знае кои му се родители.

Ниедно дете не смее да биде одвоено од родителите против нивна волја освен ако тоа не е за негово добро.

Детето чии родители живеат во различни држави има право да одржува лични врски и непосредни контакти со двата родитела врз постојана основа.

Државните членки преземаат мерки за борба против нелегалниот трансфер и невраќањето на децата од странство.

Државите членки го почитуваат правото на детето за слобода на мислењето, совест и вероисповед.

Државите членки ги преземаат сите соодветни законодавни, административни, социјални и образовни

мерки заради заштитата на детето од сите форми на физичко или ментално насилство, повреди или злоупотреба, занемарување, малтретирање, вклучувајќи ја и сексуалната злоупотреба, додека е на грижа на родителите, законитите старатели или некое друго

лице на кое му е доверена грижата за детето.

Државите членки го признаваат и дозволуваат системот на посвојување и обезбедува најдобри интереси на детето, обезбедува усвојување на детето да го одобрува само надлежниот орган; признаваат дека меѓудржавното усвојување може да се смета како алтернативна можност за грижа за детето.

Секое дете има право на највисоко ниво на здравствена и медицинска заштита и рехабилитација. Исто, секое дете има право да користи социјална заштита, вклучувајќи и социјално осигурување.

На секое дете му се признава правото за образование; основно образование како задолжително и бесплатно за сите.

Државите членки му го признаваат правото на детето на одмор и слободно време, на игра и рекреација која одговара на возраста на детето и на слободното учество во културниот живот и уметноста; заштита од економска

експлоатација и од работењето на работа која може да е опасна и да го спречува образованието на детето.

Ниту едно дете не смее да биде изложено на мачење, нечовечки или понижувачки постапки и казни. Смртна казна и доживотна робија не можат да се изречат за кривични дела што ги сториле лица помлади од 18 години. Децата не смеат да се користат во нелегалното производство и трговија со опојни дроги и психотропски супстанции.

Државите членки се обврзуваат да го заштитат детето од сите форми на сексуално искористување и

злоупотреба; од насилно одведување, продажба или трговија со деца.

Државите членки ги преземаат сите соодветни мерки за подобро, физичко и психичко закрепнување и социјална реинтеграција на детето кое е жртва на некоја форма на занемарување,

експлоатација, злоупотреба или друго нехумано, понижувачко постапување или казнување.

Елена Банова

Оригиналот на оваа Конвенција,

чии што текстови на англиски, француски,

арапски, кинески, руски и шпански јазик се подед-

накво веродостојни, се депонира кај генералниот

секретар на Обединетите нации.

ЕДУКАЦИЈА ЗА ЧОВЕКОВИТЕ ВРЕДНОСТИ

Во рамките на Првата детска амбасада на светот Меѓаши, во тек е проектот Едукација за човековите вредности. Овој проект воедно претставува проширување и надградување на проектот "Едукација за подобрување на односите меѓу децата и родителите", што во изминативе две учебни години беше спроведен во пет основни училишта во Скопје.

Резултатите од овој проект покажаа дека голем број од децата се лишени од родителското внимание и грижа. Работејќи на подобрување на односите меѓу родителите и децата, како една од основните човекови вредности, се дојде до заклучок дека најголем дел од децата не се запознаени со значењето на човечноста и вредностите. Тоа беше основниот мотив - повод за започнување на проектот Едукација за човековите вредности.

Причините се подлабоки:

* Зависностите, однесувањата без почитување на етичките начела, насилствата од секаков вид и насекаде, некавалитетните телевизиски емисии, станаа составен дел на културата на нашето општество;

* Најголем дел од децата имаат искривени слики за вредностите. Тие сметаат дека најголема човекова вредност е материјалното богатство, и токму поради тоа често се случуваат злодела проследени со негативни емоции (кражби, тепачки, лаги, неискреност, непочитување, лутина, гнев...);

* Карактерот на човекот се гради од најмали години. Преку работата на проектот "едукација за по-

добрување на односите меѓу децата и родителите" се забележа дека односите во многу семејства се различни, а децата честопати се лишени од основното: родителската љубов. Потврда за тоа се и повиците на "СОС телефон за деца и младинци". Децата се обраќаат, бараат поддршка и помош, бидејќи се отуѓени од најблиските. Родителите денес се преокупирани со обезбедување основна егзистенција или со трка по поголем профит. Тие ретко разговараат со своите деца, освен кога ќе се случат конфликти, а тогаш може да е доцна;

* Ако на сите горе наведени причини се додаде и фактот дека етиката не е застапена ниту како предмет, ниту како содржина во воспитно-образовниот процес, тогаш сите ние, возрасните, треба да се запрашаме - каква ќе биде иднината на човештвото?

Токму поради тоа, Првата

детска амбасада на светот Меѓаши, се одлучи за покренување на проектот ЕДУКАЦИЈА ЗА ЧОВЕКОВИТЕ ВРЕДНОСТИ. Оваа учебна година со финансиска поддршка на Европската комисија - ФАРЕ ЛИЕН програмата, се работи со 180 деца опфатени во 12 групи. Освен децата, во проектот се вклучени и нивните родители. Со групите раководат по двајца волонтери (еден со високо образование и еден студент). За работа со децата и родителите,

волонтерите ги користат техниките на групна социјална работа. Волонтерите претходно минаа низ одреден едукативен дел. Проф. д-р Марија Донева ги обучуваше волонтерите за користење на групната социјална работа како метод за подобрување на односите меѓу децата и родителите, а Проф. д-р Кирил Темков одржа неколку вове-дни предавања од областа на етиката и воспостави насоки во нивната работа. Освен на полето на подобрување на односите меѓу децата и родителите, оваа учебна година се планира децата да се запознаат со најосновните човекови вредности, со посебно внимание на ненасилството.

За таа цел, веќе се во тек преговори за обука со Германскиот Центар за ненасилство, со кој Првата детска амбасада во светот Меѓаши има неколкугодишна соработка.

Марија Петровска

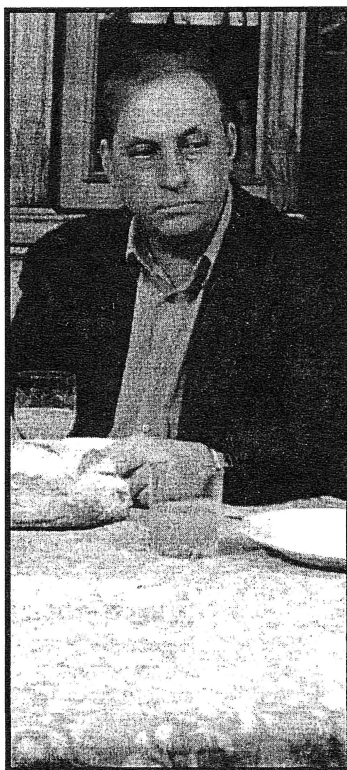
ПРЕМНОГУ СТЕ ПОД СТРЕС ЗА ДА РАБОТИТЕ

Се повеќе луѓе се откажуваат од работното место поради преголемиот стрес. Најновите истражувања во Америка покажуваат дека стресот е поврзан со работата на второ место после отсуствувањето од работата, веднаш по некои други болести. Всушност, толку многу луѓе патат од симптомите на стресот (напнатост, страв и несоница) за денес овие симптоми се прифатени како составен дел од работното место.

И додека овие симптоми постојат на работното место кои предизвикуваат стрес, а не можат да се контролираат, стручните лица тврдат дека половина од решението е изнаоѓање на причините кои што нас не доведуваат во таква состојба. Постои дур и направа за дијагностицирање на стресот, која се прицврстува на раката. Но и без таа направа се знае кога човек е во стресна состојба. Еве неколку совети што треба да направите доколку се најдете во таква ситуација:

Мислете позитивно - Речете си себе си: "Јас тоа можам да го направам" или "имам уште многу време за да ја завршам работата". Следниот пат кога ќе почувствувате да доаѓа стресот, земете минута одмор, затворете ги очите, вдишете длабоко, на глас повторете ги горните реченици, и издишете длабоко. После неколку време тоа ќе ви помине во навика, а стресот ќе се намали.

Првин размисли. Ако сте веќе направиле нешто погрешно или сте кажале нешто глупаво немојте на себе да си ја препишувате вината. Запрашајте се што таа ќе ви значи после година дена.

Ќе произлезе дека повеќето од тие работи нема ништо да значат ни за еден поминат ден.

Размислувајте сами и земете пет минути одмор. Ако на работното место ви е хаос, напуштете го работното место. Отидете да се прошетата во другите простории или излезете на воздух.

Мануела Накова

МИСЛИ ПОЗИТИВНО

Дали секогаш мислиш дека не си доволно добра? Време е да ја запознаеш својата светла страна.

Дали некогаш си одбила да играш тенис бидејќи мислиш дека не си за тоа? Ги мразиш ли сите манекени околу себе зашто милсиш дека не си еднакво убава како нив? Секогаш мислиш дека си полоша од другите?

Ако е тоа така, ако сè замислуваш дека е толку "црно", тоа значи дека не се познаваш доволно и дека би требало подобро да се запознаеш. Време е да почнеш да мислиш позитивно. Еве четири начини како да бидеш искрена спрема себе и да ги запознаеш своите светли страни.

Поработи на своето тело

Занимавај се со некаков спорт, вежбај вози велосипед така ќе се чувствуваш подобро, ќе изгледаш поубаво и позитивно ќе мислиш за себе.

Само напред!

Не дозволувај да те преплаши мислењето дека нема да успееш, па тоа да не го направиш. Ако првпат не успееш пробај повторно. Ако не си уметник можеби твоите способности и таленти се кријат во глумата.

Анализирај ги своите пријатели.

Можеби се тие виновни што ти имаш лошо мислење за себе. Можеби мораш да ги најдеш оние пријатели со кои имаш толку многу заедничко, кои ги сакаат истите работи како и ти па помалку ќе ти приговараат.

Смеешњето е најдобар лек.

Немој да бидеш намрштена, "скисната", лута. Насмеј се, ќе ти помогне да се чувствуваш подобро, а ќе изгледаш многу поубаво.

Накова Мануела

ПРОДАЖБА НА ЧОВЕКОВОТО ДОСТОИНСТВО

Проституцијата е најстариот занает на светот. Оваа вообичаена фраза, ако не и дефиниција за проституцијата, укажува на една битна нејзина карактеристика - збор станува за појавата која е стара колку и човештвото. Произлегува од основните својства на општествената структура, ги отсликува сите противречности, нееднаквости, напнатости и конфликти во општеството. Одговорот на општествата за проституцијата е преполн со емоции и морализам, за неа се зборувало и се зборува како за етички, социјално - медицински, психолошки, психопатолошки, економски, културен и правен проблем. Во Нашата земја спротивностите и напнатостите веќе долго време постојано се зголемуваат, а кризата во општеството доведува до создавање нови и пораст на веќе познатите општествени девијации - алкохолизам, наркоманија, малолетничко престапништво, криминал, самоубиства, проституција...

Иако постојат повеќе облици на проституција, уличната проституција е единствен облик за кој е можно да се направи каква - таква емпириска слика на чија основа може да се забележи распространетоста на оваа појава. Теориски и методолошки истражувања за проституцијата, кои би ја опфатиле оваа појава во целина, нема кај нас. Сите истражувања до сега се засновани на званични податоци за регистрирани проститутки во полиција и во правосудство. Според нив може да се даде само проценка за распространетоста на уличната проституција.

Сексуалност

Многу индустриски гранки непосредно се поврзани со трговија на сексуалноста, и без тоа тешко би успеале да се одржат или да создаваат профит на светскиот пазар. Бројот на производите кои со употребата на сексуалноста полесно допираат до купувачите, денес е многу голем што е невозможно целосно да се опфати.

Разголена девојка, која пред милиони гледачи рекламира нов вид дезодоранс или шминка; манекенка која го презентира најновиот модел за престојната сезона; глумица која најголем дел од својата улога ја остварува преку истакнување на својата сексуалност или нагласување на убавината на голото тело, иако тргуваат со сопствената

сексуалност, не предизвикуваат никаков протест во јавноста, доживуваат општествена осуда, а кога добро ќе ја извршат својата работа - дури и уживаат потполно општествено признание.

Комерцијализираната сексуалност во современото општество се изразува во најразлични облици. На сметка на тој вид трговија живеат многу индустриски гранки, а особено често е користена од средствата за масовна комуникација. Таа стана составен дел и од нашата стварност.

Најстар облик на комерцијализација на сексуалноста е проституцијата. Најголем број дефиниции за проституцијата укажуваат на нејзината општествена природа. "Тоа е форма на вонбрачен полов однос во кој не постои мотив на лична симпатија, туку исклучиво, или во поголема мерка, само материјална корист". "Проституцијата претставува одредена форма на вонбрачен сексуален однос кој се одликува со тоа што лицата кои се проституираат, помалку или повеќе без избор, непрекинато, јавно, и се разбира ретко без наплата, а често во вид на занает, пружаат на неодреден број луѓе сексуални услуги или овозможуваат друг вид на сексуални задоволства".

Проституцијата се одликува со три елементи: наплата, промискуитет и емоционална рамнодушност кои се во меѓусебен различен однос. Затоа и функционалистичкото одредување на проституцијата е дека таа е промискуитет на сексуалното општење, без емоционален однос, за одредена награда.

Според званичните податоци за евидентирани проститутки, воочливо е дека проституцијата е во постојан пораст, со тоа што покрај класичните, се јавуваат и нови модерни облици, од "салони за масирање", секси - центри и продавници, преку "агенции за помош при избор на партнер" па сè до високо ниво на проституцијата - "девојки на повик".

Во одреден период се забележува одредено опаѓање на проституцијата и тоа поради т.н. сексуална револуција чија основа лежи во повисокиот степен на либерализација на сексуалното општење. Тоа подразбира толерантност спрема предбрачните и вонбрачните сексуални искуства, полесно воспоставување врски и наоѓање партнер, разобличување на митолошките и идеолошките (христијански) предрасуди. Посебен вид на проституција е преку весниците, во огласите каде се нудат услуги од сите видови. Денес, готово нема весник во кој не се огласува трговија со човековото тело, таблети за стимулирање на сексуалниот нагон, еротски масажи...

Учесници

Најголемиот број проститутки, се невработени, без некоја повисока стручна спрема, по потекло од најсиромашните општествени групи, претежно мигранти од руралните во урбаните средини. За проституирање секогаш се потребни најмалку двајца: купувачот и продавачот на

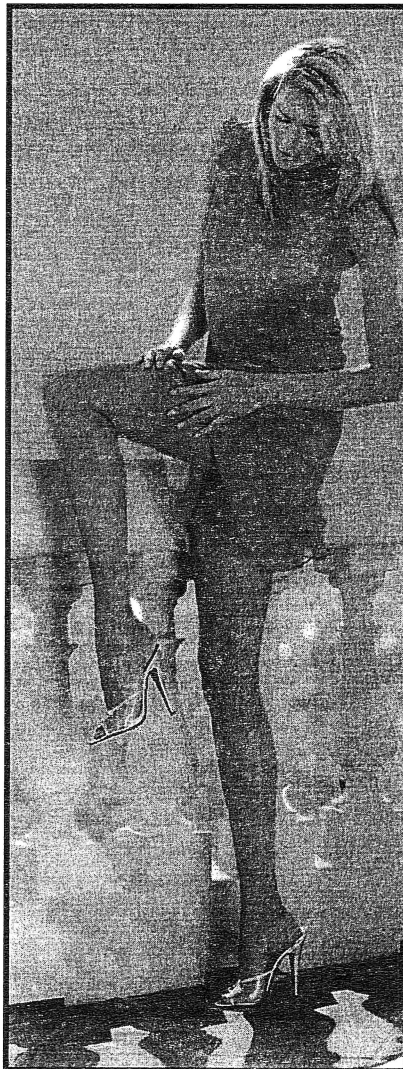
љубовта. Оние првите најчесто се повозрасни мажи кои имаат доволно пари да го платат телото на некоја непозната девојка. Меѓу нив има и доста мажи со физички недостатоци, искомплексирани, има такви кои се плашат од жени, па дури и мажи на кои тоа им е прва средба со женското тело и љубов.

Подводачите или макроата се третиот фактор во ланецот на проституцијата и по правило, најголемото зло во оваа работа. Својата моќ тие ја засноваат врз физички притисок, љубовнички однос и заштитнички став. Најголем број од нив користат парафинирани техники на психолошки притисок и емотивно врзување. Нивната моќ според тоа е и физичка и психолошка. Голем број од макроата се занимаваат и со некој друг "бизнис": ситни кражби, шверц, коцкање или продавање дрога. Покрај нив и некои проститутки се вклучени во некои противзаконски активности - измама, продавање на украдени или шверцувани стоки, продавање дрога и слично.

Социолозите и криминолозите проституцијата ја делат на организирана и неорганизирана, јавна и тајна, професионална и повремени. Најпознат облик на проституција на високо ниво, секако се "девојките на повик". Тој вид на проституција одговара на современиот начин на живот: ја чува тајноста, обезбедува брзина и се прилагодува на подвижноста. Наместо подводачите, работата ја извршуваат угледни работни луѓе и агенции. Многу политичари, функционери, луѓе со углед, редовно одржуваат врски со овие проститутки. Кога се организираат големи собири, повремени саеми, конгреси, фестивали... меѓу присутните секогаш има и организатори на работата со "девојките на повик", кои се задолжени за посебен дел од програмата - забава и рекреација. Меѓу нив има исклучително отмени и факултетски образовани дами кои зборуваат и по неколку странски јазици. За својата околина тие често се "уважени" жени

кои живеат раскошно, се облекуваат модерно и елегантно. Најголем број од нив себе си не се гледаат како проститутки, туку како снаодливи жени, самостојни и успешни. Бидејќи тие се често вработени во некоја друга професија, своето проституирање го гледаат како повремени забава и можност за зголемување на месечните приходи.

"Девојките на повик" кои успешно работат имаат претежно угледни муштерии. Многу од нив успеваат, за само неколку години да си обезбедат

сигурна иднина. И додека едночасовната тарифа на уличарките е "доста мала", овие фини дами на повик инкасираат и по четири до пет пати повеќе за едно "дружење". Оваа работа ја следи голем професионален ризик, општествена осуда, отфрлање

и општа nelaгодност. Инаку, најлошиот дел од оваа работа е тоа што се обврзуваат да продадат, не само секс, туку и својата човечност, достоинство; не толку во креветот колку во прифаќањето на договорот. Станувате купено лице кое ја деперсонализира и понижува својата личност заради пари - вели една "девојка на повик".

Модерна продажба на љубов

За да уживаат во вештините на некои девојки (или момчиња), Американците не мораат да излегуваат на улица. Доволно е да свртат на некои телефонски броеви на агенциите за посредување при избор на партнер, како денес се нарекуваат јавните куќи.

На Интернет пак направена е програма "светски водач на сексот" кој нуди обемна ризница на информации за сексот на продажба. Земјата, градот, улицата, телефонот, содржината на сексуалната понуда, цената... тоа се само општи информации, а понатамошното излитување на фајловите, им ги нуди на корисниците сите можности и најситни информации за деталите на услугите кои ги бара.

Машка проституција

Со проституција се занимаваат и момчиња. Резултатите од истражувањата укажуваат на голем пораст на оваа појава во последниве две децении. Но и пред тоа, проституирањето на машките не предизвикувало големо внимание од органите на општествената контрола и од јавноста. Причините за тоа треба да ги бараме во фактите дека машката проституција е исклучиво хомосексуална. Заради тоа за неа се зборува единствено во контекст на разгледување на хомосексуалноста како облик на општествено однесување.

М. Петровска

МЕНТАЛНО ЗДРАВЈЕ

КРИЗА: ОПАСНОСТ И ПРЕДИЗВИК

Под животни кризи се подразбираат сите оние периоди од човековиот живот во кои човекот се наоѓа на премин, а кризата може да биде предизвикана од самиот човечки развој. Тоа се т.н. развојни кризи, за разлика од ненадејните, акутни кризи кои се предизвикани од нагли, неочитувања во надворешниот свет: смрт на некој близок, нагло влошување на животниот стандард, војна, развод, раѓање на дете... Во психологијата најчесто се користи Каплановата дефиниција, според која "кризата е кратко психичко пореметување кое се јавува од време на време кај личности чии животни проблеми во даден момент ги надминуваат нивните капацитети."

За менталното здравје најразлични се оние периоди во кои се совпаѓаат и развојните и акутните кризи. Разводот на брак, на пример особено е драматичен ако се случува во средовечниот период зошто тогаш многу тешко се доживува; смртта на родителите е уште потешка ако се случи во адолесценцијата, која сама по себе е развојна криза.

СКАПА ВО РАЗВОЈОТ

Во својата основа кризата претставува и опасност и шанса. Периодот во кој се "рушат" некои стари уверувања и се заменуваат со нови, претставува опасност личноста да стане длабоко депресивна бидејќи не може да ја преброди својата вознемиреност, но и прилика за поинакво поимање на себе си и на светот. Дури и многу драматичните кризи и болни ситуации можат да ја збогатат личноста ("Дури сега сфатив кој ми е пријател, колку можам да издржам, или дека животот е променлив и непредвидлив"). За сево ова човекот не размислува живеејќи ја својата секојдневност.

Најзначајни развојни кризи се секако адолесценцијата, кризата на средовечноста, а донекаде и кризата на пензионирањето. Постојат и семејни кризи, развојни фази во животот на едно семејство, но има и индивидуални т.е. кризи кои се однесуваат на човекот како поединец. Психолозите сметаат дека ни пубертетот не би претставувал криза, доколку цивилизираниот свет не би ги имал правилата кои ги има, а тие се такви зошто едноставно такви треба да бидат. Единката имено е

физиолошки т.е. сексуално созрeана, а ни од далеку не е професионално оспособена за работа, а не е ни социјално зрела за влегување во брак и формирање семејство за кое треба да се грижи. Пубертетските проблеми ги нема во примитивните заедници, зошто момчињата и девојчињата со само еден ритуал се воведуваат во светот на возрасните. Во цивилизираниот свет сè е одолжено. Општествените односи не можат да се сменат, а тие неслучајно се такви какви што се.

Освен адолесцентите, забележано е дека и централните години од човековиот живот - четириесеттите - се често кризни, и тоа и кај обата пола, бидејќи претставуваат пресвртница на која човекот се прашува - што сум постигнал/а во животот. Меѓутоа тоа просејување на сопствените успеси и неуспеси не мора да значи регресија, туку само обична болна анализа за да се направи нов чекор на сопствениот животен пат.

Иако малку се пишува за неа, психологијата добро ја познава и кризата на средовечноста. Има дури и мислења дека таа е многу поболна од адолесцентната, затоа што адолесцентот има кратко минато, а долга иднина; а средовечната личност има долго минато исполнето со рани и лузни, од една, и свест за кратката иднина од друга страна. Средовечната личност релативно нагло се соочува со променетиот физички изглед и мора да го прифати своето ново тело во културата во која се фаворизира култот на младоста и убавината. Средните години се години на губиток: се губат децата кои се осамостојуваат и заминуваат од домовите, а се губат и илузиите дека животот ќе биде исполнет со големи успеси. Тоа е голем момент на вистината. Низ оваа криза многу полесно минуваат оние лица кои се живо заинтересирани за животот околу себе и лесно остваруваат контакти со другите луѓе.

Една од сериозните животни кризи е онаа која се врзува со одењето во пензија. Сакаат да одат во пензија само мал дел од луѓе, оние кои се изморени, болни и оние кои цел живот работеле нешто што не го сакаат. Меѓутоа, пензијата не треба да биде осуда. Ако е можно, виталните пензионери би требале на некое друго место или на друг начин да се занимаваат со својата струка, или пак да имаат некоја работа по дома, а потребни им се на своите деца и внуци.

Докажано е дека човековите капацитети за

преминување на тешките периоди во животот се многу различни. За таква борба особено се важни уверувањата на кои што почива нашиот живот - верата во правдата и вистината, квалитетот на односите кои ги имаме со другите... Некои луѓе не ги искажуваат своите чувства, дури и бегаат од секаков вид помош која им се нуди во тешките ситуации. Истражувањата покажуваат дека подобро поминуваат оние кои бараат помош, бидејќи истата и ја добиваат.

Кризите се секако составен дел на секој човек. Најлесно ќе ги пребродат сите кризи оние лица кои како мали биле учени од своите родители развојните кризи да ги прифаќаат како предизвик; оние кои ќе научат да бидат во контакт со своите чувства, да ги пренесат на другите луѓе и да знаат да побараат помош и разбирање од другите.

М. Петровска

• • • • •

НУКЛЕАРНИ СРЕДСТВА

Големи и значајни објекти од стратегиско значење (ракетни бази, подземни командни места, засолништа за подморници и авиони, складишта, мостови и др.) мали групи на специјалните сили не можат да ги исфрлат од употреба со недоволната количина на експлозив кој можат да ја понесат со себе, макар да е тоа и најјак експлозив. Оттука се мора да се посегне по нуклеарното оружје кои би во такви задачи биле успешно извршени. Во тајните лаборатории во САД веќе подолго време се одвиваат зајакнати активности во конструирање на нуклеарно оружје и за диверзански цели.

Во странските извори се спомнуваат три врсти на нуклеарно оружје за специјалните единици:

- малагаборитна нуклеарна бомба "Summa" енергија на еквивалент 1-3 t, кој ги носи еден човек;

- диверзантска граната, големина на топче за голф, енергија еквивалентна 10 t TNT;

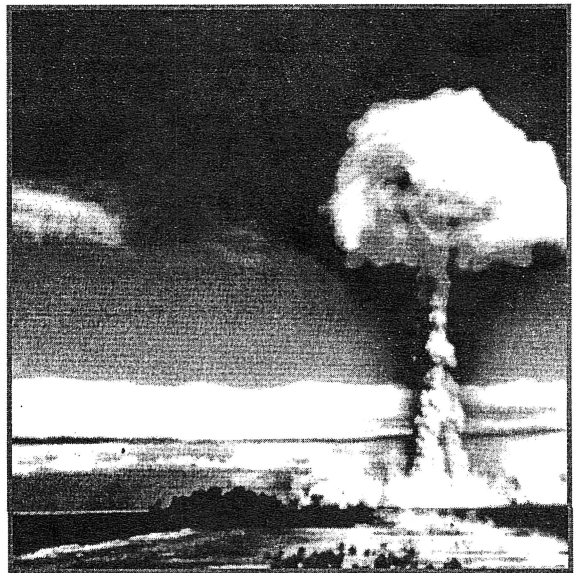
- нуклеарни мини, енергија еквивалентна 0,02-0,1 kt, вкупна маса 27 kg и должина 0,7 m, а по некои податоци 0,01-3 kt.

И во уште некои извори се спомнува се минијатурно нуклеарно оружје за диверзантски дејства. Така, према вестите на американската агенција УПИ од 9 јануари 1984 година, во "Книгата податоци за ну-

клеарното оружје" објавена е фотографија на нуклеарното оружје W-54 кои носи еден војник, наменета за нуклеарно разорување, маса од 27 kg енергија еквивалент 10 t TNT. И понатаму, агенцијата АПФ јавила е на 11.01.1985 година да е американското подвижно нуклеарно оружје стационарирано во Германија, да се командоси специјално обу-

командоси.

Детални податоци за тоа кој со нив стварно ракува нема, потоа како и со што се лансира или активира. Али и без тоа, очигледно е да се работи за средства со мали димензии и маса, со релативно голема енергија погодна за рушење на најтврди објекти, кој ги пренесува поставува и активира човек со помош на

чени за ракување со нив стационарирани во базата Бад Толц (а се знае дека е тука сместен 1 батаљон 10 група на специјалните сили на КОВ на САД). Енергијата на тоа оружје изнесува 0,01-1 kt и постојат два модела: "M-129" и "M-159", поединечна маса околу 30 kg. Неговото производство почнало во 1960 година и 300 парчиња се распоредени во Германија, Италија и Јужна Кореја. И уште е наведено дека за ракување со ова оружје обучуваат британските, белгиските и турските

временска или далечинска запалка. Друг облик на диверзија со тоа оружје може да биде со примена на фисионен материјал за озрачување на луѓе или просторија. Према сигурни податоци, на пример, до 1981 година, утврдено е кражба на 450 гр нуклеарен материјал.

При крајот на 1981 година полицијата во Италија запленила радиоактивен материјал припремен за дејство на "Црвените бригади".

Тоа покажува дека

е можно да нуклеарниот материјал да дојде на "црниот пазар" со помош на кражба или странски покровител, па е неговата употреба во деструктивните цели реална на опасноста на денешнината.

ОТРОВИ

Отрови се материи на хемиско, растително, животинско или микробиолошко потекло, кое се тешко препознава додека не се појават симптомите на труење, кои се најчесто без боја, мирис и вкус. Се користат за уништување на луѓе, животни и растенија. Поред директното дејство на живите организми, нивната примена предизвикува паника, и дезорганизација во противничките редови. Заблагорувајќи се на смртоносните својства, леснотијата на манипулирање и можните разноврсни начини на примена, отровите се ефикасно средство, на специјалните единици во диверзантските дејства и за атентатите на поединци и за масовно труење на луѓето (воени единици, пилоти, возачи, ученици во интернати, работници во куќни, гости во хотели итн.).

Отровите најчесто се наоѓаат во облик на аеросол, течност, прашоци, инекции, проектили и ампули, а се употребуваат со сипање во вода, храна, гаѓање со проектили итн. Можат да бидат моментни, забавени или кумулативно дејство. Хемиските отрови можат да бидат неоргански и органски. Во првата група спаѓаат соединенијата на берлиниум, жива, олово, арсен, цијаниди, јагленмоноксиди, нитрати и флуориди. Од групата на органски отрови најпознати се бојни отрови кои ги има повеќе врсти али за потребите на специјалните сили, најефикасни се нервнопаралитички (трилони, VX и F и некои органофосфорни соединенија) и др. Отровите од растително потекло (алкалоиди) се наоѓаат во многу растителни врсти, почнувајќи од печурки до билки од повисок ред.

Према делувањето на човекот се делат на смртоносни и дроги. Јаки отрови се стрихнин, бруцин, кураре. Многу јаки отрови се наоѓаат во печурките. Отрови од животинско потекло (зоотоксини) се наоѓаат во некои инсекти (оса, стршлен, пчела, шкорпион, тарантула) школки, риби, водоземци, глодари, кој ги користат за варење на храната, самоодбрана и напад поради опстанок. Меѓу нив се најпознати: кобратоксини (змиски отрови) кој делуваат на нервниот систем и работата на срцето, батрихотоксин и буфтотоксин (крастава и калифорниска жаба) самандарин (дождовник) и др. Отрови од микробиолошко потекло, од кои се најпознати: батулинус, кои ги лачат бактериите од месни преработки и расипани јајца, и тетанус, кој се наоѓа во земја. Луѓето одамна ги запознале својствата на отровите и ги користеле за убивање на противникот а во изработка на некои медицински препарати. Современата наука на милиони отровни хемиски соединенија средства за нивно чување и употреба. Специјалните единици во нив добиле широки можности на нивна примена во диверзии. На пример во "Диверзантското упатство" на усташкиот пуковник Диздор, од шеесеттите години, пропишана е широка примена на отровите со кои како што таму се кажува, ќе се предизвика психолошки, социјални и економски пореметувања, и ќе се влијае на смален одбранбен систем на нападнатата земја. Усташите не останаа само на зборови, во операцијата "Феникс", 1972 година на планината Радуш кај уфрлените диверзанти пронајдена е флаша со отров "матилда" кој требало да го затрујаат водоводот на еден град. Но уфрлената група на диверзанти е фатена, па до тешки последици не се дојдени.

Тони Каевик

Поедини облици на специјалната војна кои се денеска применуваат се постари и од него самиот. Во војните и конфликтите помеѓу народите и државите низ историјата се применувани разубавачки операции, диверзии, дезинформации, пропаганди, напади на важни непријателски објекти, герилски дејства, "пета колона", атентати итн. Германците во Втората светска војна развиваа противпартизанска војна применувајќи масовни одмазди против окупираните граѓани, концентрациони логори, палење на населби, формирање на квислишки формации кој се бореа под нивна команда итн. Западот во тоа време го користеше антифашистичкото расположение за поедините народи за сопствени цели, а Русите комунистичката партија во некои земји за свои цели. Но секако тие форми на активности имале помошна улога, додека главниот терет ја носеле оружените сили. Во Виетнам и во некои други локални војни, а во теоријата на сегашноста, не се отишло многу далеку, но се разбира, специјалните дејства, денеска се спроведуваат на многу повисок современ и порафиниран ниво, со користење на многу пронајдоци на современата наука и техника. Додека во поранешниот период не постоела доктрина водена од тие дејствија, денеска е она така разработена да прави целовит поглед на државното и војно раководство, со чија примена се очекуваат стратески резултати. Познати се типични доктрини на Информ бирото на комунистичките партии од источните земји, америчката во Виетнам за спречување на инфилтрацијата од север, за гушење на напредни движења во Латинска Америка, према некои земји од третиот свет и најновите на просторите на бивша Југославија. Во минатите пет децении војната беше доминантен облик на борба помеѓу лидерите на двата антагонистички општествени системи, но и надвор од нив он опфаќа координирани акции, од политички, економски, технолошко-пропаганден, воен, разузнавачки, и субверзивен карактер, кој се преземаат против другата страна или некој националноослободително или револуционерно движење, со цел да се вмешат

Специјална Војна

во нивните внатрешни работи, да се избораат за нови позиции или да се зачуваат веќе стекнатите, како би на дадениот простор простор спротивната страна не би дошла во поповолна ситуација. Кроз видливи и прикриени форми се спроведуваат, офанзивни, често и брутални таканаречена стратегија на посредно настапување, чија

е суштина во тоа са се целта постигне без употреба на војна сила, чија би ангажирање може да биде опасно. Конкретно, објекти на специјална војна се земји на спротивна политика во однос на земјите кој ја спроведуваат специјалната војна, националослободителни и револуционерни движења и оние земји од третиот свет кој се спротивставуваат од доминацијата на големите сили и сакаат слободна иднина без туѓа доминација. Како и другите врсти на војни, така и специјалната војна има прецизно одредени цели дефинирани од државното раковоство, кои се глобални, регионални или усмерени на една одредена земја. Али, за разлика од другите војни, во оваа се тежи постигнување на целите без употреба на воена сила како крајно средство на принуда. Но мора, да се знае, и следното: ако се целите не постигнат низ форма на специјална војна,

тогаш тоа е вовед во вооружена агресија. Но без обзир на таквите определби, специјалната војна се мора да се посматра како средство на глобалната стратегија на помошните земји. Денеска САД, на пример, имаат за цел да остварат монополарни, т.н. нов светски поредок во кој ќе они, после распадат на СССР и Варшав-

скиот договор ќе имаат одлучувачки збор во светот. Во тие настојувања американската доктрина се потпира на сопствените сружени сили и НАТО кој е под нејзина доминација, висока техничка надмоќност и борбена подготвеност на својата армија и апсолутно влијание во ОН. Во остварување на своите цели американците многу не ги бираат средствата, а нивниот арсенал е доста голем.

Тука спаѓаат политички притисоци, економски санкции поттикнување на сесонизам, подршка на опозициските сили на отпорот на легитимната власт и преземање на вонпарламентарни средства, субверзивна дејност и пропаганда, организирање на герила, војни притисоци, државни удари се до отворена воена интервенција.

При тоа многу се користат и поттикнуваат идеолошко политичките, националните, верските, економските, културните, расните и другите различности внатре во нападнатата земја, односно помеѓу граѓаните, и на нив гради стратегија на оствару-

вање на радикални цели. Додака постоење СССР и Варшавскиот договор, цел на САД беше на преземање на нивните позиции во третиот свет. Денеска после распаѓањето на "првата земја на социјализмот", меѓутоа тие одат и понатаму тежнеејќи на дефинитивно уништување на нивната идеологија и општествена изградба како остаток од периодот на комунистичкото владение, со разбивање на нивната држава на повеќе национални држави кои, така сломени, за САД нема да бидат голем проблем, а доведување на послушни гаритури на нивно чело и дефинитивно ставање во вазалека положба. Во таквиот нов посткомунистички светски поредок САД сакаат сами да господарат. Силите за водење на специјалната војна САД и нивните сојузници се моќни и ги чини скоро нивниот севкупен потенцијал, кој опфаќа постоечка национална и сојузничка државна организација, разни стопански, научни, информативни, културни, спортски, религиозни и други организации, кои се привидно самосталинали се под контрола на центрите за водење на специјална војна.

Тука спаѓаат сили за специјални дејства, по потреба на целокупната оружана сила, а исто така и створени сили на внатрешното незадоволство во противничката држава, емиграција итн. Сите активности се обединуваат на национално и сојузничко ниво, а често се формира и кризен штаб за конкретна земја како што беше случајот со Југославија. На Запад, потоа постојат различни "хуманитарни" организации, институти, фондации и други установи за "помош во странство" (економска, војна, разузнавачка), кои се во ствари носители на разузнавачките и субверзивни активности). Доктрината на специјалната војна почива на неколку константи меѓу кои се, за наше разгледување, најважни следните: 1) Дејствата ги е

и изведуваат посебно организирани и оспособени специјални сили, во тесна соработка со разузнавачките сили и со подпора на силите на опозицијата во нападнатата земја, емиграција, квислинзи, вградена агентура кои во странскиот жаргон се нарекуваат "црна гарда", "прва колона" наместо порано "пета колона") и сл. 2) Војната се води целовито и истовремено во идеолошка - политичка, војна, економска и културна сфера, најчесто прикриено и тајно. 3) Војната се води на простор на кои се загрозуваат интересите или се нудат некои поволни опции, или во глобални размери. 4) Специјалната војна има долготраен карактер, се води во период на општ мир, а ако е вооружениот судир во тек, тогаш се неговите облици на борба добиваат помошна улога. Користењето на воена сила во специјалната војна, не рачунајќи ја директната вооружена борба ако до неа дојде, е доста распространета. Нејзините манифестации се: воена мобилизација, вежби и маневри, прегрупирање и концентрација на силите, поттикнување на трката во вооружување поради економското испрпување на противникот, трговија со оружје и илегална испорака на вооружување и воена опрема на внатрешните сили, воена помош на пријателските земји и на приврзаните режими.

Индоктринацијата на туѓиот воен кадар на школување во сопствената земја, јавно или тајно, упатување на воени советници инструктори или "технички тимови" ("зелени беретки") во пријателски земји или движења, изградување на воени бази на туѓи територии, интензивирање на работи на разузнавачките служби, демонстрација на воените активности во граничните подрачја, уфрмување на емигрантски диверзантско - терористички групи итн. Оттука со право се мисли да е специјалната војна "супституција на вооружената борба". Воената сила, во оваква врста на војна не е занемарена, него само стои во сенка, да би настапила на сцена ако со други средства не постигнат саканиот политичко - стратесиската цел. Но, треба да се следното подвлече: Силата секогаш не можела да доведе до саканата цел, без обзир на бројчаната и техничка надмоќ над противникот. Тоа најдоброто искусија Американците во Виетнам, Французите во Алжир, Русите во Авганистан, Британците во Северна Ирска итн. што е значајна поука за народите кои се борат за сопствена слобода.

Тони Каевик

ПЕСНИ

ТРАГАЧ

Со градина во градите
ја започнав мисијата,
некаде во интермундите
тие се обидоа да ми ја украдат,
да ја украдат со нивните валкани раце
чистата, исконска невиност
Неуспехот нивен стана моја надеж,
целоста на градината,
стана моја опсесија.
А јас повторно трагам по нови и нови
трагам по душите на самите трагачи
зашто знам дека и тие мене ме бараат

Каролина Трпчевска

КРИЕНКА

Се скрив под заливот на вечното синило
ти ме пронајде,
се скрив во жилиите на еден прекрасен цвет
ти повторно ме пронајде
и ме погали во мигот во кој душите ни се стопија.
Со сета своја душа се напоив од сончевиот нектар
сакајќи тој да биде и твој,
но, ти го стори истото и ме превтаса.
Се најдовме на половината од нашите патишта,
со истите богатства во рацете.
Се скрив во длабините на твојата душа
и сфатив дека местото ми е познато.
Се скрив зад бескрајноста и сфатив дека те барам.
Кријќи се, дознав за твојата невина игра,
кријќи се дознав дека и ти се криеш,
дознав дека јас сум тој предизвикувач
дознав дека јас сум тој предизвикувач
дознав дека заедно се криеме со единствена цел
да се најдеме!

Каролина Трпчевска

ОСАМЕНА

Слушни ја тишината додека сонцето заоѓа,
два различни света во тој миг се спојуваат,
над хоризонтот лебди бледникава
замаглина
а ти си тука, и таму и насекаде наоколу.
До мене те чувствувам, некаде помеѓу сонот и јавето си
ме бодриш и ми даваш надеж за понатаму
А толку си мек и силен и нежен, и
невидлив си ти
Но не е важно што си и од каде си,
ти си до мене, во мене си ти
Неописиво е чувството додека си тука
необјаслива е мислата за тебе
Не можам да те видам, ни да те допрам
Но те чувствувам,
Можам да те почувствувам до мене, во мене си ти
Го слушам твоето срце во моите гради, ти си во мене
го чувствувам твојот здив на моето лице, тоа си ти
А не можам да те видам, ни да те допрам мил мој
Привид си ти кој ужива со мене,
уживаш ти во мене и
се восхитуваме заедно во прекрасната глетка над
замислениот рај
Заедничкото чувство на близкост не поврзува... исто сме
и не сакам да сфатам дека ти си всушност јас осамена.

Марија

И во ноќна тишина од ништо
оган гори и душа корни
без бол да заболи, и чад да задими
а пепел низ гора по ветер се лее
и приказна стара шумот вечен пее
А знаеш ли ти Атино божице стара
што е тоа толку силно што во тебе гори
Знае ли Посејдон како да го згасне тоа
или пак тој Амор напитокот со капка од
себе го замешал
И низ екот од облакот и глетката
што во момент талка
за радоста во минатото и љубовта сега
да зборува не сака
И со нежност од лице што се смее
и од изгрејсонце мудрост на месечев лик во умот пушта
за низ зорилото на ѕвездата што сјае вечно
се пее за никогаш да не изгрее низ зло

ПЕСНИ

да не помине, за љубов да остане
Подол е овој час што вистината ја крие
и човечка суета што на двобој невидлив вика
и крв без боја што тече со жили
од невидлива планинска река...

Билјана Паланова

Животот во труд се роди
за да стори нешто за тебе, Мој Боже
И низ игра на живот и човечко тело
се втурив за да те изживеам
И низ болка исконска што низ гради врвит поминав
и низ илјада жарови првени згазнав
очи извадив, раце дадов,
нозе прошетав низ твоја долина
И пак низ истиот пат решив да патувам
и стигнав одејки во место до тебе јас
... и своја врата ти отворив
и од себе те примив
и големината твоја ја почувствував низ
виор од бела светла небесна планина
и повторно во тој се вратив
и дете се родив
и низ дете живот во срце живеам
и тело оплакувам, а душа раширувам...
... И постојано со себе те носам
а заборавам да ти кажам благодарам
пред збор да прозборам
И прошка од себе јас барам
за умот што од ништо настана и во нешто остана
Ти благодарам пред да прозборам
повторно
Си простувам пред да погрешам
од друг прошка да барам

Билјана Паланова

ЗА ПОКОЈНАТА
ПРИЈАТЕЛКА ДАНИЕЛА

Во мртвата зелена природа
Таму каде сонцето го има
најјасниот отсјај
каде сонцето го има
прекрасниот сјај на залезот,
каде природата го создала она
кое можеме да го наречеме
наш вечен дом
Каде бурата ги носи цвеќињата
положени за покојната душа
Таму каде се слуша
најтешкиот плач
лежи една душа
Сосема спокојна и невидлива за нас
само пред нас ќе се најде една слика
која ни го кажува минатото
Кога ќе поминеш покрај
оваа зелена ливада
Сети се на оној кој веќе
почнуваш да го забораваш,
сети се дека и ти еден ден
ќе бидеш забораен
или можеби ќе бидеш дел од некоја
бујна фантазија

Милка Царева

СОНЧЕВО УТРО

Се сретнав со среќата
во раскопчување на мислата
ми пристапи чадорот
се поздравив со облакот
Ме намурти прачката во раката
на кочијашот
Но, затоа пак коњот ми намигна
Наутро луѓето прават чудесно
лажни
насмевки,
но затоа дождот се смее
низ хармонична метафора на
прозорецот
дури Аријадна ја изведува својата
арија
во салата на митовите.

Елена

На Д.И.

Далечина
Толку си далеку
а те чувствувам
како да си до мене
Голема, бескрајна далечина.
Ти на едниот
а јас на другиот крај од светот
Како два пола
со различен електрицитет,
две страни на светот
север и југ
Две различни земји
различни народи
како две различни планети
но сепак сме едно
сунтество
што се нарекува човек
камо да беше поблизу
Ако не можев да те сретнам
за да те видам
за да те допрам
барем да го слушнев
само твојот глас
со кој ќе продолжи надежта
за да истраам
за да не те заборавам

Мануела Накова

БОИТЕ НА ВЕЧНОСТА

За тебе,
недопрена розо
За бескрајот твој,
за височините твои,
планини и долини.
Без рај на души чисти.
Реко бистра,
животе мој.
За тебе,
недопрена розо.
Виножито после дождот,
свездо недопрена височино
ти,
најмил мој.

Денес под ова ведро небо,
слушам глас од маглите.
Чуварите на твојата свест,
веќе одамна заминаа.
Брановите се повеќе се зголемуваат
и немилосрдно убиваат.
Денес под ова ведро небо,
слушам плач од маглите.
Зелените ливади разбушавени
од тешките чекори.
Ветерот безцелно бие по просторот
и времето,
и ме враќа во времето.

Пламен гледам,
во пламен горам.
Знам уште ќе живеам.
Пламенот се шири,
а јас мирно стојам и чекам.
Горам во пламен без крик, без страв.
Не давајте да се разгори пламенот
спречете го и заминете.
И ве молам не прашувајте како ми е.

Посакувам да сум старо бадемово
дрво.
Да сум во двор ограден со трнова роза.
Да стојам мирно и спокојно,
со цврсти корени под земја.
Посакувам да сум тоа дрво,
за да подолго живеам.
Не, не се плашам од смртта,
туку сакам да видам,
какво време ќе биде,

по неколку века.
И дали некој како јас
во душа огнови ќе реди.
Човекот умира,
под црна земја се урива,
а бадемовото дрво,
над негов гроб споменува.

Во големата шума зелена,
капка по капка иднина.
Во големата ливада,
солза по солза празнина.
Лисјето трепери од болка,
од болка непреболена.
Срцето на дрвото,
жали за времето.

Некогаш ако помислиш на мене,
остави нешто за крај,
да плаче небото, птиците,
земјата и огнот.
Сеќавањето на тебе,
окови од ден на ден редам.
тешки синцири околу срцето,
тежат се повеќе.
Не врти се.
Каде и да ме бараш,
нема да ме најдеш.
Нема ни да слушнеш за мене.
јас сеуште чекорам по земјата,
не не за тебе.

Веќе е доцна за минатото.
Знам дека помина.
Веќе е доцна за минатото.
Но тука е вистината.
Стојам на слепиот триаголник,
како проколнат очевидец.
Нема враќање.
Знам дека е доцна за минатото
но тука е вистината.

За каење е доцна

Кога ќе ги склопам очите
не догај над мене.
Безвредно тие е,
животот ми згаснал.
Немој ни да леташ со мислите.
"Што можевме да бидеме",
гледај тоа што сме
Не пуштај ни солза,
Ни за збогум.
Зошто да водам солзи
тогаш во твоите очи,
кога никогаш порано не видов.
Нека те памтам така.
Не ми догај ни со цвеќе,
Никогаш не ми подари,
па немој ни тогаш.
Нека те памтам таков.
Не го покривај ни лицето
со твоите раце
од чувството на вина,
не те памтам таков.
Готово е. Згаснав.
За каење е доцна.

Анакиева

Билјана

психологија
20.07.1998

Јуковик Мерсида
Педагогија

МОНАСТИР “СВЕТА БОГОРОДИЦА ПРЕЧИСТА”

Пречиста Кичевска е манастир којшто е посветен на Благовештението на Света Богородица кај Кичево, и со векови претставува дел од животот и колективната свест на луѓето од Југозападна Македонија и Пелагонија. Духовните отци во Пречиста Кичевска заедно со монасите од Свети Јован Бигорски, Свети Јован Крстител-Продрон во Демир Хисар и манастирот на сите Светци во Дебарца, најдолго останале приврзаници на словенската писменост во историјата на нејзиниот живот повеќе од еден милениум во Македонија, откаде што истата будно и ревносно се ширела и чувал. Манастирот бил и е на голема почит како кај христијанското, така и кај муслиманското население и денес немаме писмени докази за тоа кога е основан манастирот. Монасите на Пречиста Кичевска биле во братство од 15 монаси, кои биле доста образовани, љубопитни и свртени кон извориштата на европската образованост и култура. По укинувањето на Охридската архиепископија (1767г.) тие ги сочувале тесните врски со словенските манастири на Света Гора, особено со Свети Ѓорѓија - Зограф, каде што имале големо влијание македонските калуѓери од западните македонски светилишта. Улогата и значењето на Пречиста Кичевска во културната и книжевната историја на Македонија, особено во времето на преродбата се прилично осветлени. Општо познато име на манастирот освен Света Пречиста, му е и Крнински манастир или само Крнина, како што е наречен во Зографскиот поменик, како и на манастирскиот печат од 1763г. Најновите проучувања на Крнинскиот дамаскин кој потекнува од овој манастир суштествено придонесува да се согледа уделот на Пречиста Кичевска во животот и градењето на јазичната култура на Македонските Словени. Но, со оваа монографија првпат се настојува Пречиста Кичевска да се претстави како споменик на уметноста, на архитектурата, фрескоживописот, иконописот и резбата. Авто-

рите на оваа монографија сакаат Пречиста Кичевска да го добие своето место во споменичната топографија и во историјата на уметноста на Македонија. Тој факт, посебно го истакнуваме, бидејќи овој драгоцен сакрален споменик скоро и да не беше забележан во досегашните прегледи на уметничката историја на Македонија. Со оваа прва монографија за Пречиста Кичевска, историско уметничката наука настојува да го исправи тој пропуст на претходните генерации и да му даде заслужено место во ликовните текови на нашата уметност. Бидејќи претходно спомнавме дека нема писмени докази за тоа кога е основан манастирот, денеска за неговото постоење постојат повеќе легенди. Постои една легенда којашто е запишана од нашиот истакнат преродбеник од XIX век - Марко Цепенков, за прелетувањето на чудотворната икона од Кнежинскиот манастир по неговото уништување од страна на Турците, во месноста Лаки, каде што требало да се изгради манастирот Света Пречиста. Тоа всушност претставува анахронизам затоа што денеска со сигурност се знае дека манастирот Пречиста е постар од Кнежинскиот манастир "Свети Ѓорѓи", кој што бил разурнат, додека некои сочувани предмети од овој манастир, како што се иконите, па дури можеби и владичкиот стол биле подоцна префрлени. Но, како и да е, најверојатно манастирот Пречиста Кичевска според народните легенди е подигнат во турско време. Во оваа етапа на проучувањата и познавањата на Пречиста Кичевска, како преломен хронолошки крстопат, се наметнува 1558г., кога манастирската црква била опустошена, а како што спомнуваат изворите, манастирот скоро уништен. Дали сите уметнички дела од претходниот живот на манастирскиот комплекс биле тогаш уништени?. Откривањето на царските двери и престолот на великодостојникот, најстарите уметнички дела во храмот, се чини дека припаѓаат на големата епоха

на архиепископот Прохор Охридски (ок.1525 - 1550г.), чија што исклучителна улога на донатор и мецена дал силни импулси на уметноста во Западна Македонија и Пелагонија, како и во другите земји врз кои се протегала власта на Охридската архиепископија, од Тесалија на југ до Влашко и Молдавија на север. Имено, мајсторите на царските двери и на архиерејскиот или игуменскиот трон ги поседуваат сите карактеристики на уметноста на Прохоровата ликовна обнова која ги надминува епархијските граници од Пречиста Кичевска и Пелагонија, како што до неодамна помислуваа историчарите на уметноста. Нема никакво сомнение во фактот дека во Прохоровата културна епоха, исклучителна улога имал кнезот Димитар Кратовски, којшто бил богат, побожен и влијателен болјарин, веројатно закупник на рудниците во Кратово. Сегашната интерпретација на историските вести со голема сигурност потврдуваат дека Димитар Кратовски бил ктитор во Пречиста Кичевска, како што оставил и големи даренија во Слечче, Свети Никола Топлички, Трескавец и Лесново, па се до рускиот манастир Свети Пантелејмон на Света Гора. Дали во средината на ЦВИ век црквата на Пречиста Кичевска ја украсувал со фрески и икони монахот - Зограф Онуфриј, којшто во тие години се спомнува во списокот на калуѓерите од овој манастир и дали е тој идентичен со големиот историчар Зограф којшто пред тоа работел во Зрзе и Слечче, засега со сигурност не може да се утврди. Меѓутоа новите идентифика-

ции потврдија дека водечки мајстори на архиепископот Прохор, кои што работеле во XVI век во овие краишта се точно зографите Јован и Онуфриј чии дела се откриени и во други цркви на Охридската архиепископија. Едно од прашањата што историско-уметничката наука ќе ги постави се однесува и на можниот удел на Пречиста Кичевска во животот и стилот на словенската книга, во нејзината постара фаза и посебно украсот и стилот на словенската тератологија на пергаментните ракописи. Оваа толку автентична и специфична појава во старата уметност на Македонија, живеело во манастирските светилишта помеѓу Девољ, Охрид и Слечче од XI - XIII век. Инаку архитектурата на манастирскиот комплекс можеме да ја видиме од зачуваната фото-документација на Стамоле Силјановски, кој што бил момок во манастирот во 1926 - 27 г. Со негова помош ќе се обидеме да дојдеме до реконструкција на целата манастирска конструкција. Во манастирот имало конаци, во одаите било сместено ќелијното училиште, потоа постоела трпезарија, маѓерница, фурна, бачилница, магаџини и штали. Како и во другите манастири, така и во манастирот Пречиста Кичевска еснафите имале своја посебна одаја која што се нарекувала еснафска, исто како и селаните од Тајмиште со своите тајмишки одаи. Во манастирот постоела и просторија за умоболни и скоро сите објекти имале отворени тремови во приземјето и длабоки чардаци на катовите, секогаш ориентирани спрема дворот и црквата. По своите

димензии и архитектура, црквата спаѓа меѓу најголемите од овој вид кај нас. Од внатрешната страна на црквата ѕидовите се ојакнати со пиластри поврзани меѓусебно со полукружни лаџи, над кои е конструирана купола без столбови со што е постигнат единствен простор во наосот. Црквата е градена од делкан камен - варовник и бигор, во хоризонтални редови од квадери и завршува со богато профилирани венци. Денес покривот е од бакарен лим, а природното осветлување на црквата е постигнато со еден ред на прозорци на бочните ѕидови (вкупно осум), помали отвори во олтарниот простор и мала розета од западната страна. Од првобитните три конаци, денес е зачуван третиот конак. Во приземјето на овој објект се подрумските простории, а на катот постојат одаи и библиотека. Десно од главниот влез се наоѓала камбанаријата, а во дворот е зачувана чешма којашто е изградена во 1848г. што се гледа и од самиот натпис на неа.

Сите овие зачувани објекти во манастирскиот комплекс се посветени на "Благовештение Богородично", од јужната страна на црквата е доградена и црквицката "Свети Никола" која е поврзана со врата со олтарниот простор на големата црква. Најголемиот придонес во нашата културна и ликовна историја со оваа монографија се открива и во фреско-живописот и иконописот од XIX век. За првпат се објавуваат иконите и фреските на Дичо Зограф со констатација дека е во прашање еден од најголемите ликовни ансамбли на

преродбата во Македонија. Се објавува и живописот од втората фаза на зографирањето на манастирскиот храм коешто му било доверено на мајсторот Аврам Дичов, син на големиот зограф од село Тресонче. Се разоткрива и еволуцијата на " преродбенската редакција" на сликата на Седмислениците, како и фигурите на другите светители со локален култ што ги насликал Аврам Дичов. Тука можеме да ја спомнеме и централната композиција во првата зона на конхата каде што е претставен Исус Христос сигниран како Цар Слави. Од неговата лева страна е претставата на Исус Христос - жртвено јагне која Архангел Гаврил го "води на заколение", а од десната страна се наоѓаат двата ѓакона Стефан и Тимотеј. Во директна врска со централните композиции од првата зона се претставите и на фигурите на пророците Исаија, Давид, Еремија и Јосиф од Ариматеја, додека сводниот простор на конхата на протезисот го зазема композицијата на Света Троица. Тука се објавува исклучителната колективна ктиторска порачка во вид на отворена книга во главаната олтарска апсида со имињата на богатите крушевски приложници - дарители за зографирањето на храмот. Меѓу нарачителите се открива и личноста на познатиот македонски музиколог и композитор Јоан Хармосин, кој што бил во тесна врска со монашките заедница на Пречиста Кичевска, како што и пред него во овој храм бил и писателот - основоположник Кирил Пејчиновиќ. Освен него низ школата на овој манастир поминал исто така и нашиот познат преродбеник Јоаким Крчовски. сето тоа зборува за еден прогрес на образованието кај нас, макар што школството сеуште било во доменот на црквата и предимно се состоело од верски карактер. Еден од поистакнатите учители од тоа време бил и јеромонахот Козма, родум од Галичник којшто подоцна станал игумен во манастирот Пречиста Кичевска. Од посебно национално значење е улогата на манастирот Пречиста Кичевска за поддржувањето и развивањето на словенската писмена традиција. Во XIX век, а може да се каже и порано таа започнува да се практикува и на говорен македонски дијалектен јазик. За илустрација на книжевно - просветната активност на овој манастир може да послужи и Зборникот со мешана содржина. За големината на манастирот

може да потврди и записот на Јордан Хаџико-нстантинов - Џинот којшто во весникот "Цариградски Вестник" наведува : "Кичево може да се гордее со еден голем и прекрасен манастир т.н.Крнина". Меѓу најинтересните појави на постојана помош во економското и духовното живеење на Пречиста Кичевска е поддршката на големото македонско село Вранештица, од каде што произлегуваат и некои од најистакнатите македонски поглавари. По откривањето на големите ансамбли на фрескоживопис, работени од Дичо Зограф во Рајчица кај Дебар и Каменско во Охрид, сликарството во олтарот на Пречиста Кичевска во најголема мера го заокружува опусот на овој мајстор, чије што делување во поранешните проучувања беше познат само по неговите икони. Со тоа се поставени основите за оценка на Дичо Зограф, како мајстор на монументалната уметност во ликовната историја на преродбата на Македонија. Големите репертоар на живописот на сидовите и сводовите на Пречиста Кичевска денеска може да се споредуваат со содржините на Зографските прирачници - ерминиите на мајсторите од Тресонче и на мијачката школа, со можност да се констатираат и влијанијата на Самаринскиот зограф Михаил, којшто формирал своја работилница во Крушево. Евидентни се и позајмувањата на мајсторите од популарниот зографски прирачник - Стематографија на дојранчанецот Христифор Жефаровиќ издадена 1741г. во Виена, во графичката работилница на Тома Месмер. Во монографијата се објавуваат и текстови за култот на Богородица и религиозното, духовното зрачење на Пречиста Кичевска со посебен осврт на замонашувањето на идните истакнати архиереи на Македонската православна црква, пред се на нејзиниот прв поглавар по обновувањето на автокефалниот статус, архиепископот Доситеј.

Сашо Андонов

ПРОПАГАЊЕТО НА МАКЕДОНСКАТА СРЕДНОВЕКОВНА ДРЖАВА

Ширењето на македонската држава било како трн во око на Василиј II византискиот император. Тој откако успеал да се соземе од претрпените порази од македонскиот Цар Самоил презел нови воени походи против Самоил во кои византиската војска имала и успех. Така во текот на неколку години војување Византија успеала да разруши и завладеа со повеќе тврдини и области во Македонската држава. Така поголем дел од Македонија потпаднала повторно под византиска власт. До решителна битка помеѓу македонската и византиската војска дошло во летото 1014 година. Тогаш со голема војска Василиј II тргнал против Самоил. Војските на Самоил ги дочекале византиските војски во подножјето на планината Беласица на просторот меѓу Клучката Клисура. На тоа место на 29 јули 1014 година византиските војски му нанеле ката-строфален пораз на Самоил. Тој ја избегнал смртта благодарение на неговиот син Гаврило Радомир, кој го качил на својот коњ и го префрлил во Прилеп. Во битката на Беласица царот Самоил изгубил голем број војници а околу 14-15 илјади војници биле заробени. Тука загинал и еден православен византиски војсководец. Поради тоа како и поради претрпените поранешни порази византискиот император решил да му се одмазди на царот Самуил. Тој наредил да им се извадат очите на сите заробени македонски војници а само на секој стоти војник да му се остави по едно око за да ги одведат ослепените војници до Самоил. Ослепените војници стигнале во Прилеп. Кога ја видел својата војска ослепена царот Самуил не можел да ја поднесе таа трагедија и огорчен од византиското злосторство добил срцев удар и умрел на 6 октомври 1014 година. Царот Самоил на престолот го наследил неговиот син Гаврило Радомир.

По битката на Беласица Василиј II продолжил со освојувањето на територијата на Македонската држава.

Тој ги освоил Струмица, Мелник, Пелагонија со градовите Битола, Прилеп и Штип.

Младиот македонски владател Гаврило Радомир иако бил храбар и успеал да постигне извесни успеси во војната против Византија, бил немоќен да ја спаси државата. По смртта на Самоил во ослабнатата македонска држава започнале внатрешни борби околу престолот, помеѓу членовите на македонската царска фамилија. Овие борби ги искористила Византија. Василиј II успеал да го наговори Иван Владислав (син на Арон) да го убие Гаврило Радомир во 1015 година.

По убиството на Гаврило Радомир целокупната власт на македонската држава ја презел Иван Владислав (1015-1018) кој на византискиот цар му ветил покорност и потчинетост. Меѓутоа Византија го продолжила освојувањето, со цел целосно да ја покори македонската држава. Во 1018 година кога почнала опсадата и битката за Драч, Иван Владислав бил убиен. По смртта на цар Иван Владислав се ближел и крајот на Самоиловото царство. На императорот почнале да му ги предаваат своите градови најмоќните војводи и велможи. Немајќи друг излез и царицата - вдовицата Марија, жената на Иван Владислав решила доброволно да им се предаде. Кога Василиј II се наоѓал во Струмица тука пристигнало писмо од царицата Марија во кое таа нудела услови за предавство. Веднаш по тоа Василиј II се упатил кон Охрид каде бил дочекан од царицата Марија која на императорот му ги отворила ризниците на македонските цареви во кои имало многу пари, круни од бисери, од злато, исткаени алишта и друго. Кон крајот на 1018 година со влегувањето на Василиј II во Охрид било ставено крај на македонската држава. Македонија била уредена како обична византиска провинција. Македонскиот народ повторно го надвиснале темни облаци и долготрајното и тешко византиско господство.

Во овој текст ќе се обидеме да го расветлиме овој монте сложен и често споменуван однос. Во лексиконот на странски зборови и изрази - Вујаќија - по категоријата "интелектуалец" (лат intellectus) стои: "образован човек, посветен на духовна дејност: философ, уметник".

Оваа одредница не кажува многу за категоријата интелектуалец во нашиов контекст, но доволно е за да го констатираме духовниот ангажман на овој тип луѓе, за нас во нашиов случај да ги сместиме во еден поинаков однос - општествено - политички.

Во текстов ќе се обидеме да докажеме две претпоставки:

1. Првата се однесува на нашето несогласување со познатото клише што постојано се врзува за поимот интелектуалец - нужно ангажирани луѓе кои јавно ќе зборуваат за социјалната стварност. Нашиот став, кој ќе се обидеме аргументирано да го поткрепиме, не се согласува со оваа општо позната констатација.

Имено, сметаме дека не е нужно интелектуалецот да биде општествено - политички активен преку јавно манифестирање ставови, давање изјави, коментари, колумни и сл. кои директно ќе говорат за одредена општествено - политичка појава. Неговата задача не е првенствено да интервенира во политичкиот живот.

2. Доколку пак, интелектуалецот сепак реши да се вклучи во политичкиот живот, тоа не би требало да биде директно, преку непосредно ангажирање во политичката партија, владини организации, државнички функции (доцслени од партијата) итн.

По однос на првата претпоставка нашите аргументи се следниве:

Секој интелектуалец со својата дејност, на некој начин е веќе вклучен во јавната сфера

- општествено - политичка. Неговите дела, по себе, веќе доволно говорат за светот sub specie aeternitatis со што интелектуалецот веќе си го оправдува своето постоење. Интелектуалецот го има божественото право да го игнорира светот - неговата активност е упатена на вечното. Тој со својата реч, слика, драма итн. тендирајќи кон вечноста, сакал или не на своевиден начин интервенира и во општествената стварност.

Творечката дејност е неговата примарна функција, а конкретното, директно интервенирање со изјави, статии, протести и слично е само пожелно но не и нужно за интелектуалецот. Непосредно укажување на некои негативни политички текови не е она што го дефинира интелектуалецот, оттаму тоа не е негова примарна задача а со тоа и не е нужна, туку само пожелна. Во услови на исклучително декадентни општествено - политички појави интелектуалецот може (пожелно е) но и не мора (не му е должност) да интервенира, за да ги промени истите.

За вторава пак, наша претпоставка - дека интелектуалецот не смеа да биде вклучен директно во политичкиот живот - аргументите се уште посуштински. Според нас, вистинскиот интелектуалец е непожелно да биде непосредно вклучен во политичката сфера - политичка партија, партиска функција, владина организација итн. Доколку сака да промени нешто девијантно во политиката, интелектуалецот би требало тоа да го направи самостојно, независно од која и да е партиска политика, преку протести, коментари, изјави, колумни... Причините за вакво мислење се многубројни.

Прво, секоја политичка (партиска) активност подразбира согласност за прифаќање на партиските механизми на дејствување кои, често се сложено бирократизирани и

монополизирани, што веќе имплицира (вклучува) спремност на интелегентите на тој меџа-низам да прават компромиси за да можат веншто да се движат низ него.

Затоа при непосреден партиски ангажман интелектуалецот треба да е подготвен на низа компромиси. А интелектуалецот, тој вечен патник, познавач на вечноста, не смее да ја компромитира вечноста, не смее да дозволи компромис по однос на вистината, праведноста, добријата, што ги спознал во "светот на идеите". Тоа би значело одземање на неговата антолошка слобода.

Второ, политичкиот ангажман на интелектуалецот нужно ќе резултира и со условување на неговиот поглед на свет. Неговите ставови во тој случај ќе бидат одредени од партиската ангажираност.

Тогаш тие ставови веќе престануваат да бидат слободни, автентични и неусловени и стануваат партиски. Неговите ставови ќе почнат повеќе да ја изразуваат партиската политика (дури и несвесно), отколку желбата за триумф на праведноста и вистината, што е животен повик на интелектуалецот.

Понатаму, секое директно партиско ангажирање на интелектуалецот значи негово отстранување, примање партиски страсти, кои како некој зол дух се присутни во секоја партиска платформа и чекаат погоден момент да се манифестираат.

Интелектуалецот е човек пред сè, а сите човечки страсти што ги поседува и манифестира се оправдани, но не и партиските.

И на крајот, но можеби и најважно зошто интелектуалецот не би требало директно да е партиски активен, е неговата диференција специфика-индивидуалноста. Интелектуалецот по дефиниција е: самосвесна, слободна, автентична и творечка индивидуа. Тој не се топи во колективитетите, кои ја негираат индивидуалната антолошка слобода, што е различна од позитивната слобода одредена со закони и стабилирана во (за) колективитетите. На крајот на краиштата - ескаде каде критериум на вистинитоста е мнозинството таму е лагата. Партијата е мнозинство каде вистината е мнозинството. "Толпата е лага" - вели С. Кјеркегор, а вие драги интелектуалци верувам тоа добро го знаете. Затоа вашето место не е во толпата - партијата (иако некои од вас упорно таму се туркаат), туку надвор од неа, или поточно над неа од каде ќе имате подобар поглед и ќе бидете нејзина совест. Вашиот збор, вашето перо или четка можат да бидат политички активни, но само надвор од политичките структури, како нејзини критичари, опоменувачи и насочувачи. А ако не сакате да го правите ниту тоа не ве осудуваме - подобро да се занимавате со вистината *sub specie aeternitatis*, отколку со политика.

Трајче Стојанов

10 ПРИЧИНИ ЗАШТО МОЖАТ ДА ВЕ ОСТАВАТ (а вие за тоа воопшто не сте виновни)

Не е никаква тајна, раскинувањата се незгодни. Не е важно кој на кого, но во двата случаја ве чека напад на плачење, главоболка и доза очај. Но сигурно е мачење кога тој тоа ви го направи, се чувствувате ужасно, очајно и збунето. Можеби се прашувате: дали можев поинаку да се однесувам?

1. Страв, страв, страв

Појдуваме од општоприфатливата теорија за мачињата: тие се кукавици. Се снаоѓаат во љубовта ама бегаат од обврски. Нормално секој има свој праг на толеранција спрема обврските но штом тој ви рече дека врската станува премногу сериозна, препишете му го тоа на Y хромозомот и погалете го по главата. Вие сигурно ова ќе го наречете арогантно однесување (како да го бркате за прстен), но всушност тој се тресе од страв. Но тој се одлучил за "без обврски" вие тука ништо не можете.

2. Заљубен е во своите пријатели

Во ред е да ги сака пријателите. Вие истовремено можете да ги сакате пријателите, мајка ви, кучето, своите сандали, дечкото. Но ова не е секогаш случај и со нив. Ги има многу што ги сакаат своите пријатели и сакаат да го гледаат натпреварот со нив дури и на твојот роденден. Можеби сите потреби ги задоволува со нив (тенис, пица...) или уште не се научиле да бидат самостојни и подобро се чувствуваат потпирајќи се на психологијата на масата. Оставете го нека се дружи, а вие најдете нов (освен ако не ви се и вам допаѓаат неговите

3. Заљубен е во себе

За него излегувањето со вас е работа, а лесно би му било да работи што сака, како што би му било лесно да го прескокне туширањето и да излезе во пижами. Тоа е себично. На прво место му се сопствените потреби, а за таквите давањето и примањето се знак за слабост. Треба са бидете среќни што сте го решиле. Зашто да изигрувате слуга за "Неговото Кралско височество"?

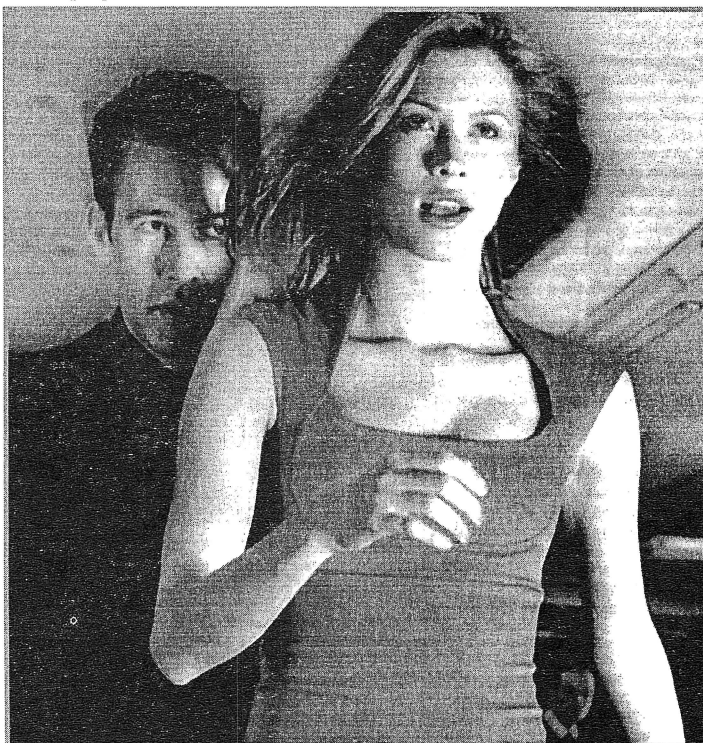
4. "Не сакам да те повредам"

Му се допаѓате, ви се доворува. Ве бакнал. Веднаш штом заклучивте дека е добар дечко, тој наеднаш полуди и вели дека не е. Подобро да ве остави сега отколку после 4 го-дини, да се заљуби во друга, и пред работата да стане озбилна и да останете со скршено срце. Ќе каже: "Премногу ми се допаѓаш за да излегувам со тебе", "Ти си предобра за мене", "Не те заслужувам". Ако му е поважна слободата от-колку паметна девојка и нека му биде.

5. Тој е мајчин син

Многу луѓе са-

каат да ги усреќат родителите. Кога пријатели), зашто не сте план В, кога неговите пријатели се зафатени.

е во прашање женски род, потешко е да ја задоволи мајката отколку таткото. Ако неговите родители ве дочекаат со негодување и на сидовите од неговата соба се слики од него и мајка му, тогаш вни-мавајте. Оваа битка не можете да ја добиете без психологија.

6. Хомосексуалец е

Не е чудно повеќе, постои и оваа можност. Но ова навистина нема

врска со вас.

лежано на календарот вистинска интимна врска, никаков шарм, духовност или привлечност нема да помогнат. Но ова не е ваша грешка ниту ваш проблем.

8. Безнадежно е
зависен од своето его
ништо подобро не му
годи на егото како
возбудувањето
за новото освојување.

За несреќа, на некои момчиња им е важно да освојат девојка а не да излегуваат со неа. Со него можете да се подигрувате но не вреди да си го губите времето. Значи, штом го изгуби занимањето и закажете состанок, пуштете го да лови друга.

9. Кратковиде

За некои односи, раздалеченоста може да е погубна. Значи ако е пред вас и вашиот Ромео долга одвоеност (лето, студии и...) не сфаќајте го тоа толку сериозно. Ако одлучи тој дека е невозможно да ја одржувате врската на далеку нема причина да очајувате. Излезете и парите кои би ги дале за еден месец телефонски разговор и потрошете ги на себе.

7. Презафатен е

Некои момчиња се робови на својот распоред. Време за љубов имаат само од 19.45 до 20.15 часот во вторник и четврток зошто го трошат со учење, спорт, домашни работи, хо-би, спиење. Ако и вашиот живот е претрупан, можете да успеете. Вистинска љубов е да го промени својот дневен план, но тој не мисли така. Но не можете да го измените летувањето или пак специјализацијата во странство.

Ако господинот нема забеле-

10. Тој е крал на драмата

Тој е најбезнадежен тип. Толку е заплетен во својот сложен живот така што сега не може да има врска. Ги знаете таквите типови: поети, филозофи, мудреци, кои ве сакаат и не ве сакаат, зошто премногу се длабокоумни да го трошат времето на сентименталноста, не сакаат да ве преоптеретуваат. Ако има девојка ќе биде помалку нормално уклопен, а тој тоа не го сака.

Билјана Анакиева

СКЕПТИЧКА

Мисловни конструкции за
синтетичка интеграција

Она што можеби е дури и повеќе од тенденција да се констатира во однос на потребата од теориите е субјектот кој ќе го наведем, кој претставува непобитен фактор за билогичноста на таа потреба.

Во основа а истовремено и како станица во процесот се зема суштината на она што се јавува по т.н. гранични ситуации како капија кон а-категоричноста, иако цел процес се наоѓа во рамките на една строга категоризација, што во целина наликува на апсурд. Меѓутоа навлегувајќи во еден т.н. МЕТА - ПРОСТОР кој е сеопфатно а-категоричен, апсурдот престанува да важи во суштина, исто како што во вакуум престануваат да важат законите за триење. Апсолутноста на исказаново можеме да ја потврдиме со нејзината неопходност која произлегува од релативноста на самата релативност.

Во еден таков мета - простор кој се одликува со а-категоричност, со будење на потсвеста во условна несвест, а во служба на сè свеста, со сета своја а-медијална мултиплицирачка репетитивност сама по себе се налага мислата која се мисли (себе си) - всушност логосот.

Од друга страна тоа е "фитивно" пополнување на дупката во теоријата за настанокот на сенештото, со наједноставен пример, причината за движечката сила на живото. Тоа значи дека логосот доаѓа токму од мета - просторот.

Единствен недостаток е во тоа што тука е пропуштен односот меѓу нашата природа и природата на мислата која сама се мисли, веројатно под влијание на јазикот (говорот) како ниско ниво на комуницирање, па така во "нашиов" хипотетичен мета - простор зборовите изгледаат како насилство, исто како кога наеднаш се пушта воздух во вакуум.

Оттука може да се изведе фактот дека е излишна и самата по-

треба за оправдување на неоправданото, што во секој случај оди во прилог на општите чувства за вредност. Оваа метафора (во терминска смисла) можеме да ја потпреме со столбот на љубовта, која во суштина и самата е стремеж или тенденција на која ќе се навратам подоцна. А што се однесува до недоследноста, повеќе вреди да се запрашаме колку е доследна самата доследност, следејќи го примерот за скептикот кој не се сомнева во самото сомневање да постигне апсолутна комбинација и да прикаже хипотетично дешифрирање на кодот на вечноста.

За состојбите на свеста
(или метаморфозата)

Подсвеста е надсвест во т.н. ларва или јајце период. Кога кружниот циклус на оваа метаморфоза ќе стане "доволно" голем, тогаш се прекинува тој континуитет од промени и со една единствена мутација (мета свест), се тргнува кон соочување со СЕСВЕСТА.

Еве неколку примери од реалноста како потврдување на (не)реалноста а во служба на а-реалноста. Иако ова субјективно можеби ве потсеќа на рационален агностицизам, тоа е само грешна претпоставка, создадена од амбиентот при подложеноста на сензорското восприемање.

Сепак се чувствувам должен да наведем дека примерите по можност би требало да се избегнуваат (во структурална смисла) бидејќи најтешко е да се даде пример за пример. Воедно и не би требало да се плашиме од ваквите навидум чудни комплексни зборови, термини изрази и елементарни конструкции кои претставуваат вовед во мета - јазикот како симптом на тенденција за надсвесна форма на егзистирање со посредна можност за констатација.

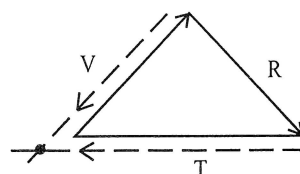
За реалноста

Компјутерската (имагинациона) реалност е виртуелна на нашава а оваа пак е виртуелна на трансцендентната. Сите тие градат едно тројство кое претставува единство и

ФУНДАМЕНТИ ЈАМА

се постигнува со будна ТРАНСТЕНДЕНЦИЈА (состојба на идеална синтеза).

ПРОЕКЦИЈА НА
АПСОЛУТНА КОМБИНАЦИЈА

Апсолутна комбинација

V - виртуелна релност

R - нашава релност

T - трансцендентална

Транстенденција

Како доказ за ова може да служи хипотетичен експеримент со бебе кое определен дел од животот било под виртуелна маска. Кога би му ја тргнале тоа ќе стане свесно за оваа реалност како што аналогно Буда станал свесен или пак како уште подобар пример трансценденталната светлина што ја согледувале исихастите, кој пак ни овозможува да направиме поврзување на трансцендентноста со виртуелноста. Како исполнување на единственото со стопирање на бесконечен регресивен процес од типот на (јајцето или кокошката) при обидот за објаснување на (не) битието како ирационален поим со мисловно јазични конструкции од типот "(не)е" кои не се ништо друго освен чиста рационалност. И така кога ќе се отстранат сите заблуди на "оводимензионалниот свет" (попрецизно), користејќи ја двонасочната можност за манипулација во виртуелноста, со транстенденција би се постигнала метадимензионалност.

П.С. Овие мисловни конструкции би можеле да служат како солидна арматура за основите на една прогресивна филозофија, која се обидува преку синтетичка интеграција и метаидеализам.

КОМУНИКАЦИЈАТА КАКО ФАКТ

Сведоци сме на една, фигуративно земено, милениумска бубачка која го отвори патот на асоцијалните теоретски линии во комуникацијата и традиционалниот гест, стереотип. Во едно "посткомунистичко" општество кога индивидуата е во потрага по сопствениот идентитет, параноидно ги бара културно - социјалните системи од вредности врз кои истата е воспитувана. Во таквиот лавиринт, како заробеник на туѓите идеи паѓа на шаховската табла на комуникацијата која е седвичечки елемент во друштвото, напад, одбрана или интеграција во целисходноста на homo consumens - от. Истата таа акомодација со секојдневниот обичен човек те прави од една страна добар, почесен и приврзан кон друштвото, т.е. стар стереотип врз кој минатите и денешни политичари (да не речам) изградиле критериуми (да не речам) кариери. Додека, од друга страна, подвоеноста во општеството настана (-ува) од фактот што, целосно се одземени миметичките способности на единката, која се гуши во камелеонството на останатите, или се заштитува со истиот одбранбен механизам При што самата станува камелеон.

И ако направиме една компаративна анализа на најголемиот

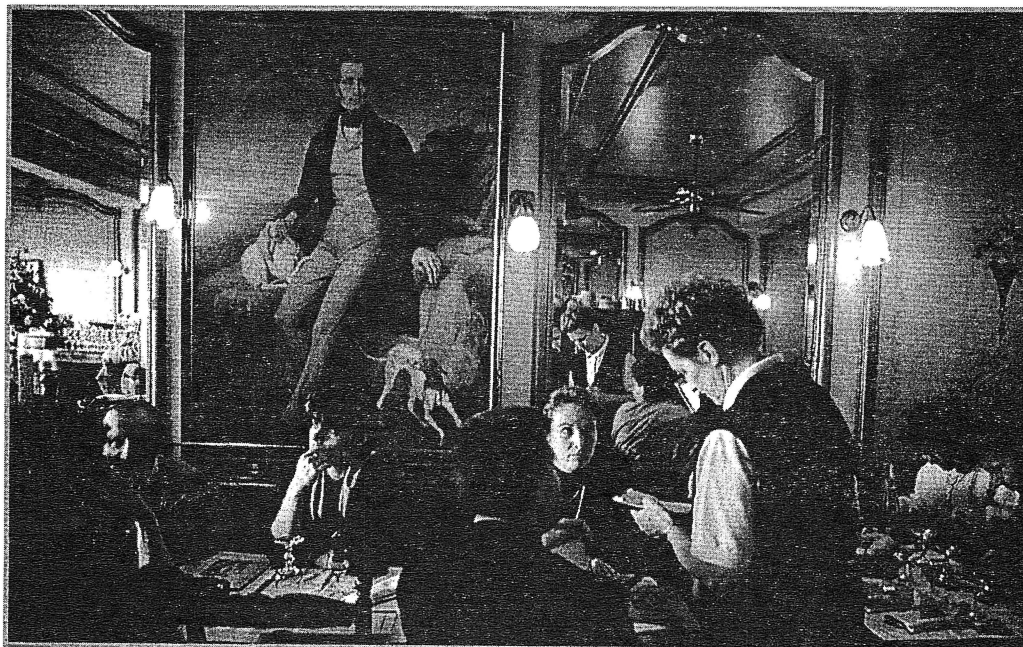
од еден просечен Германец, Англичанец или (да не речам) Американин за Истокот, во услови кога Западот кулминира во научно - техничкиот развој и исфрли една глобална мрежа која како вирус ја освои планетата, сеуште боцка очи фактот, комуникација т.е. нејзините интересенти:

- користа од информацијата
- штетата од истата
- адресант - адресат (правилно канализирање на стекнатото знаење, а не губење во депресивноста на негативниот филлинг што ни го донесе Западот.

Нелогички и парадоксално е колку само дегенеризам и инваријантни сфаќања по примивме од Западното живеење а неспособни да ја одржиме духовноста пред материјалноста, правдајќи се секојдневно со традиционализам - модернизам, неспособни (потенцирам) да навле-

земе во суштествието на тие два термини и да ја согледаме нивната амбивалентност без примери и збунувачки паралели.

Во таквата заблуденост од изместени норми и критериуми дозволивме инфилтрација на современиот zoopolition во кривката на

стереотип, дуализмот на Истокот и Западот, степенот на комуникацијата во општествените класи и борбата да опстои соодветноста и сличноста во време и простор кога од лицето на земјата се бришат основните принципи на битисување, човекување.

Пример: Еден просечно образуван Чех, Русин или Македонец знае повеќе за Западот, институциите, законите и друго

просечниот друштвен строеж.

Да се надеваме на време, простор и волја, битието и концепцијата за комуникација да се развие во одухотворување на македонштината, нејзин подем, а не иницијално воведување во Западњачките лаги за нашите стереотипи и

комплекси, отворено да се каже НЕ на таквото вреднување, на кичот уметнички што не преплавува, го знаеме изворот, а ништо не преземаме. Да не се дозволи ин-прегнација на материјализмот зошто можеме да развиеме една Ерихфромовска слика за себеси во негативна

конотација. Да се доживее катарзисот на современото коегзистирање преку комуникацијата потребно ни е повеќе од доинт, а помалку од празногледие во некојси замислен микрокосмос.

Гоце Марков -

Епиот

ВОНЗЕМЈАНИНСКА АНТРОПОЛОГИЈА

Долг беше периодот во светската кинематографија кога во филмовите од жанрот на научната фантастика беа презентирани хуманоидни вонземјани (секоја чест на исклучоците). Сето тоа најверојатно се должело на отелотворувањето според самите (над) себе од метафизички аспект, приказните за спуштањата и обдукциите од страна на луѓе со сомнителен (неконвенционален) начин на живот и слабите финансиско-идејни решенија од сценографски аспект (полесно е да направиш костум што ќе го носи човек отколку да создадеш сосема нов вонземјанин). Од антрополошки аспект покрај целосно исполитизираниите "Свездени Патеки" (навлезени длабоко во потсвеста на SF публиката) тука е и објективната мегаломанија. Нашето МАКЕДОНЧЕ навлегувајќи неминовно во својата (***) дневно политичка реалност открило дека зад се стојат економските интереси на "САД" (и никад) и EUROPE. Европјанчето со своите глобално деструктивни субјективни кризи го открива интересот US-AN. Што правиме со Американците (со кои ако тепа Bush ќе се ородиме)? Русите (СССР) повеќе не се закана, не можат вечно (ова е релативно) да се вадат на Муслиманите И Балканците.... Ете ти нова опасност (предуслов за "еволутивна" глобализација). Американците си го оправдаа постоењето на вонземјаните (демек TOP SECRET).

...Орсон Велс имаше една серија на радио....

Замисли милиони Американци зинати и посрани...

Со почетокот на циклусот "Вонземјанин" започнува неизбежното уривање на догмата (не се мисли на католичката "грешка" со создавањето на вампирите) и се трасира патот на доминантните суштества кои немаат време (генетски) да се делат на раси, континенти (не како географски поим) И држави. Во овие филмови доминираат космополитските идеи, додека човековата (***) менлива природа е во втор план. Со одлична актерска екипа составена од актери кои пред или по овој циклус достигнале целосна афирмација: Том Скерит, Бил Пекстон, Мајкл Бин "миленичето на Камерон", Пол Рајзер, Ленс Хенриксен, Винона Рајдер, Мајкл Винкот, Ден Хедаја, Ијан Холм, Јафет Кото и многу други од плејадата човечки карактери што ги претставуваат. Сите тие се распоредени во концентрични кругови околу јадрото, спасот на човековиот род (***) - жената. Сигурни Вивер во улогата на Елен Рипли (звучи застрашувачки) создава прототип на жената борец (НОБ) за својот и воопшто за животниот поим. (***) Тоа го прави семантичко-естетскиот впечаток (како во еуро-филмовите, замислете, вонземјани да слетаат во Полска, Чешка, Италија..). Нејзините права не се доведени во прашање, всушност кога таа е присутна, сите околу неа (***) освен еден, како по формула се обземени со мислата.. "Имам ли јас право да живеам?" - барем оние што се родени со совест (***)- андронидите). Вистинската револуција ја направи Ридли Скот, кој по идеата на Валтер Хил ги оформи нашите нови пријателчиња (***) Blizzard = крадци (Zerg)).

James Cameron Heavy Metal	Ridley Scott Revolution	David Fincher I love you	Jeanne-Pierre Jeunet Nice try
------------------------------	----------------------------	-----------------------------	----------------------------------

(***) - читај: "за жал или за среќа"

- Заклучок : како што се појавуваа, така (***) беа полоши
- Отклучок :

Досие Елен Рипли :

пол - женски
 години - 390
 статус - бесна (***)
 мисија - на 8 ми Март 4001г. да
 држи говор пред Парламентот
 на Светската Алијанса
 зошто - eeee !?!

... До перфекција користејќи ги своите инстинкти раководи со животчињата на околните супермени. Носена од огромната моќ на љубовта кон се она што може да го загуби, се претвора во кошмарот на сите вонземјани И мајката на сите луѓе. Дури и вонземјаните, во овој случај одвратните хомогени, месојадни (***), киселинско-крвни предатори го ценат нејзиниот силен карактер (веќе 400г.). Тие ја бираат неа - ЖЕНАТА да биде И нивна мајка, да го продолжи нивниот вид. Умира во битка со своите деца, со целата вселена (филмската). Нејзиниот шарм блеска со совршена интелектуална умереност (курназ) , а сето тоа е постигнато без придавките на материјалното (вратоврска). Поради тоа и поради празнината што ја создаде нејзиното одсуство, големите глави ја реинкарнираа од крвта на двата вида (замислете си го тоа по природен пат и напијте се една чаша вода). Тешко на нас машките ако се разбуди Елен Рипли во секоја жена.

Ако не можеш да ги победиш, ... јави ми се. Ако сакаш нешто поконкретно за поединечните делови од циклусот "Воземјанин", ... јави ми се.

- Тел: 1 - 0500 FUSA - фантастична фотографија
 2 - 0500 FUSAUCK - мајка ми викаше дека вистински чудовишта не постојат
 3 - 0500 - Fincher - со голи раце
 4 - 0500 - мајка ми викаше дека вистински чудовишта не постојат, но тие постојат

Индекс :	оценка	
"АЛИЕН"	писмено	усмено
1.	9	10
2.	8	9
3.	7	8
4.	7	6

ВОНЗЕМЈАНИН
 АНТРОПОЛОГИЈА
 :ЖЕНАТА
 ВОНЗЕМЈАНИН
 АНТРОПОЛОГИЈА

ВО ПОТРАГА ПО РОМАНТИЧАРИ КАКО ДА ГО ОСВОИТЕ

Сакате да се заљуби во Вас? За сè има тактика па стапете во акција... и, на крајот ништо друго не му преостанува освен да каже: "да". Секако ако сеуште тоа го сакате.

Еве како со интелектуален тип. Обично не е многу убав, но зрачи со шарм. Професор е, писател, нови-

мамино галениче. Настојува да се докажува, па работи како професор, новинар, писател... Сака "моќни" партнерки кои го ценат и почитуваат. Треба да му пристапете интелектуално и мудро. Но ако барате брак или деца, подобро побарајте друг тип. Ги мрази практичните проблеми и може да биде прилично отсутен татко.

истапувајте со некакво неприфатливо мислење. Првин прочитајте ги критиките во дневните и специјализираните весници.

Како да започнете? Со книга во деколтето. Пуштете ја да ви падне книгата и наведнете се, покажувајќи го деколтето. Интелектуалците сакаат сексипилни партнерки.

нар, инженер, филозоф, лекар...

Сакате образувани типови, успешни соговорници, кои вешто се "движат" помеѓу уметноста, занесот, техниките и книжевноста? Без дилеми, вашиот најомилен анатомски дел е мозокот, а разговорот за вас е увод во секс. Можеби патите од комплекс на ученик но неверството не ве заплашува.

Како да го препознаете? Интелектуалецот е најголем заводник. Многу умен, по малку нарцисоиден,

Каде да го барате? Во библиотека. Тој целото свое време го поминува листајќи новости, зашто сака да биде информиран и секогаш во тек со настаните.

Во продавници со класична глумба. Појдете со него, но ако не ви се допаѓа лириката во торбата ставете женско списание да го читате додека тој минува бескрајни часови да го избере вистинското издание и изведба.

Во кино клубот. Ако се одржува расправа, не бегајте од неа. Не

Восхитувајте се на слики. Седнете занесно пред слика и прекрстете ги нозете. Кога тој ќе го започне разговорот, внимавајте да не се смеете. Кога ќе рече "Лото" не мисли на игра на среќа туку на славниот сликар од XVI век.

Кога ќе престанете? Интелектуалецот ги сака ноќните часови; Сака културен живот со концерти, претстави, изложби, музеи...

Билјана Анакиева

СИЛАТА НА ИЗРАЗОТ ВО УМЕТНИЧКИОТ СВЕТ

Човечкиот дух од прастари времиња се стреми да го допре совршенството во уметноста. Во желбата да се доближи кон литературата преку изразот, како вдохновение ја проектира во стварноста сликата на литературните можности и гради хетерогена структура на собитија, различни по својата природа. Со средствата за изразот ги градиме сите задоволителни сознанија и правиме редукција на објективното, т.е. преку она нашето, "апстрактно" ги филтрираме нашите мисли и чувства. Од теориите за литературата знаеме дека секое литературно дело е крајно, единствено, и ќе биде во врска - еквиваленција со интерпретација. Тоа е маѓепсан "херменевтички" круг во која нема одреден почеток и сè е резултат на неопходната присутност на целоста со сите нејзини делови. Врз база на сите студии: психоаналитички, филозофски и социјални го пронаоѓаме подрачјето во кое делото треба да се трансмитира и проучува.

Секое литературно дело е со автономен карактер и е негација на самото себеси. Значи тоа дело е израз на "нешто" а целта на проучувањето е да се дојде до тоа "нешто". Научното обмислување на литературата се судира со човековата недоверба, која од своја страна е неаргументирана и е резултат на потребата за негација на сè што е достоино и вредно.

Премногу е круто ако кажеме дека недовербата е субмедиокриетска, но егзактно е тврдењето дека психичката потреба секоја индивидуа да се обидува да го филтрира својот психички притисок. Заблудата за разбирањето на изразот е во тоа што се прави разлика меѓу описот и дејството, разлика меѓу одредени изразни елементи кои во суштина се конгломерат, а не разединети блокови. Секое литературно дело е живо суштество, а оживува со помош на изразот. Различните теории различно го претставуваат предметот на анализа. Во секој жив организам има нерви, коски и мускули и сите тие се функционално поврзани, како што се поврзани и изразните елементи. Дејството е дејство, описот е опис, метафората е метафора...

Значи при анализа на некој литературен текст и на неговиот израз ја разгледуваме неговата конфигурација, т.е. присутните и отсутните елементи. Да се направи оваа поделба потребно е да се базираме на релативноста, затоа што ни "апсолутното" не е апсолутно. Во секој "силен израз" нема формални и супстанцијални

прашања. Секој силен израз, едноставно е силен.

Како да направиме значаен текст? Како до силен израз? Конвенционални прашања, сепак негација на самите себеси. Овде разгледуваме современ приод кон изразувањето во едно литературно дело: ограничување во парцијалните и примарни пристапи и становишта. Манипулираме со лингвистичкиот, семантичкиот и психо-аналитичкиот пристап несвесни дека секое филување на делото е излишно. Делото е дело, породена мисловна структура во која и авторот не знае како дошол до неговиот пишан иденти-тет.

Изразот не е само во метафоризацијата, користењето на говорот и неговата смисловна

организација. Како што вели проф. д-р Атанас Вангелов: Секое литературно дело е еквивалентно со сонот кај луѓето. Сонот е филтер на психичкиот секојдневен притисок, а делото е филтер на свесниот и подсвесен сентиментален порив на авторот. Подсвеста кај луѓето е затворена позадина на свеста. Целата наша мисловна вештина и инвенција се наоѓа во ова неистражено катче. Гледано од психолошки аспект, кога ќе го откриеме превезот од незнаењето, го наоѓаме кругот на човековата интелегенција. Овде почетокот е крај, а крајот почеток. Генијот е поблизок до лудакот, отколку медиокритетот. Значи "мисловниот транс" или лудилото е потресен факт дека најубавите бисери на уметноста се дело на подсвеста (тој филтер на ненаправеното и напишаното).

Ако Достоевски духовно не се прочистил во своите дела, тој денес ќе бил само име во затворските архиви, со примарна тенденција - убиец. Секој психолошки пристап е спореден, но сепак важен во објаснување на уметноста. Сепак должни сме да ја потиснуваат потсвеста

зошто таа секундарно е планета на сите аморални, нечовечки и анормативни пристапи кон животот.

Со доаѓање на потсвеста на сцена се губи врската со нормалниот свет, а се препуштаме на фантазијата, имагинароста и инвентивниот дух. Во минатото сите иноваторски идеи биле негирани поради несовапаѓањето со реалноста. Но секое отстапување е пат кон "некакво" остварување. Многу луѓе го бараат изразот. Тој не е игла, па да ја бараме. Ако сме се пронашле себеси во масата, сме го пронашле и изразот, зошто тој е нашето "јас".

И во зависност од животот на "жртвата", и духовната надградба, изразот може од подсвесниот да навлезе во свесниот дел на нашиот "мисловен апарат". Тогаш ние владееме со него, а не тој со нас.

Велиме невестина, но да постои таа потребно е да постои вистина.

Секое делумно знаење е пат до побогато делумно знаење. Не постои "сезнајач", како што не постои апсолутното како апсолутно. Силата на изразот е во обогатената релативност, одмерениот психолошки набој, стапката на употреба стилски фигури и способноста "да се рече некоја реченица", а не да се извештачува и бесцелно полемизира за структура без база.

Лично мое мислење е дека секое литературно дело е една идеја, врз која се гради зградата од настани кои сами по себе се во однос со базата. Самото препознавање на ова сочинение е премин од незнаење во знаење. Со своето знаење, потсвесна оригиналност авторот своите инвенции и сентименти ги преточува преку силата на она што се нарекува израз. Сите во себе чувствуваме знаење од определена сфера, скриени идеали но тешко ги изразуваме преку јазикот на литературниот говор. Ова е производ на непрочистеноста на духовните канали и потиснувањето на самобитието и движечката духовна сила што ја криеме во себе. Сите се движеме по скалите на литературните струења и со поволен ветар може нашиот израз да заплови во

водите на "оригиналноста". Со развојот и еволуцијата на човекот се развива и изразот како средство творецот на литературниот текст да се пренесе во своето дело. Уште во праминатото човекот имал тенденција да го изрази својот мометален психички полнеж да го испразни како некаков текст од линии и кругови кои го претставувале авторот.

Изразот е способност да направи синтеза на доброто и лошото, како повратна спрега која го засега како авторот, така и имплицитниот читател. Затоа во секој уметнички текст постои значење кое е константа и смисла која е променлива како што сме променливи и различни, ние луѓето. Изразот, тоа е авторот, авторот пак е самото сочинение. Оттука изразот е дел од сите луѓе собран како божји дар во еден човек кој е должен својот даровит набој своето свесно и несвесно знаење да го пренесе на хартија. Така остава печат дека постои, дека се бара меѓу изразите на другите луѓе. Јазикот на литературата пак е институција која му помага на новороденчето во душата да прооди и прозбори. Да се накити хартијата со духовни бисери кои ќе станат литература. Авторот е само катализатор во процесот едно дело да стигне до читателот. По патот на имагинарната победа создавачот доживува триумф и во реалноста како последица на стимулот раѓа еквивалентност во истата диспропорција. Изразот е смеата кај луѓето, песната кај птиците, брмчењето на моторот, биенето на срцето, музиката кај музичарот. Свеста е полицаец кој со палка в рака ги враќа изразните полнежи да се вратат и испразнат во потсвеста. Можеби е лудо, но хаосот е степен до подреденоста, граница нема, а тие што ја бараат се антитагленти во својот домен. Со други зборови погрешно сфатена животна лекција од нивна страна Пр. Еден надреалист вели: соблечени полжави по јазикот, школките ме обезличуваат итн. Еден реалист вели: тоа беше вака и вака, таму и таму... Футуристите има други ставови и стилски определби. Во основа секој стил е

само стил, не постои висок и низок, но индиректен и директен. Сите ја бараме небиднината, затоа сме небидници. Глумиме луѓе смешани во масата, несвесни дека во себе носиме поприлично анимални елементи. Во литературата бројни се примерите каде овие својства излегуваат на виделина. Тие се лајт - мотив на кој се нижат дејствијата кои било жални, било парадоксални се краен збир на сите изразни методи. Но со самите духовни испарувања се добива формата на изразот во вид на алегории, метафори, персонификации, епитети, антитези, стилски финеси и подредување на дејствијата по правило на пирамидата. Знаеме колку се важни љубовта и омразата, зошто тие се двигатели на дејството во сите литературни текстови. Да бидеш уметник значи да бидеш несреќен. Само во депримиран, нервозен, потискуван и даровит човек се кали и усовршува изразот и стилот. Највредни дела се оние во кои има жални собитија, кои завршуваат трагично. Со оформен израз и психодрама добиваме текст кој контактирајќи со имплицитниот читател, се сврзува со неговите "нерви" и го "управува" и води низ ходниците на расплетот. Во тоа трагање по овој лавиринт, изразот е нова современа Беатриче. Ова е факт, и повеќе од тоа. Во еден литературен текст авторот се води по принципот кај читателот да создаде идеал, со кој идеал самиот читател ќе се претопи и ќе пројави чувство на издиференцирана восхитеност. Израз на лице, израз на сочувство, израз на револтираност, израз на тага, радост...изрази... сè во ова наше битисување е израз.

Но, како тој да допре до "сивата маса" на конкретниот читател. Преку создавање подвижен мост со него, по кој ќе помине авторовиот сентимент до сите кои го држат в раце неговото литературно дело. Затоа, Вие даровити луѓе обидувајте се, да се изразите!

Vive L'art!?

Гоце Марков Елиот

КАДЕ Е ТЕЛОТО НА

ЕВА

Ева Перон умрела во 1952 година. Косата сеуште и била руса и убава, а лицето налик на кукла и нежно. Ева претставувала совршенство на уметноста на балсамирање додека лежела на 15 стапки под земјата во фамилијарната тврдина-гробница на гробиштата во Буенос Аирес.

Ева, најенергичната жена што ја познавала Јужна Америка, конечно се одмарала. Најпосле е погребана во својата татковина откако нејзиното слабо тело е

вратено после шеснаесет години таинствено исчезнување, 16 години во текот на кои не се сушела бојата од паролите со кои биле прекриени сидовите на Буенос Аирес, градот кој ја обожавал: "Вратете го тело-то на Евита!".

Евита-"малата Ева"-бил прекар од милост кој на својата хероина и го дале deskamisadosime, т.н. бескошуљаши, сиромашната класа на Аргентина. Поради нивното претерано ласкање Ева Перон многу брзо станала најмоќна жена на светот.

Ева е родена како вонбрачно дете на сиро-машна жена од провинција. тоа се случило во 1919-иако таа секогаш тврдела, криејќи ги по малку годините како и секоја жена, дека се родила во 1922-Имала 15 години кога се доселила во Буенос Аирес со

својот прв љубовник обидувајќи се да најде работа како артистка.

Ева имала 24 години кога го запознала полковникот Хуан Перон, кој од неа бил двојно постар. Во тоа време била мала ѕвездичка на радио зарбо-тувајќи 10 долари неделно како диск-џокеј и јунакиња на сапунките опери. Перон заедно со останатите водачи на десното крило на аргентинската воена хунта дошол во радиостаницата да испрати апел за собирање прилози за жртвите на земјотресот. Полковникот - 48-

годишник бил тогаш привлечен од длабокиот, заводнички глас на Ева.

Од тогаш Ева апелирала за пари во корист на Пероновото министерство за јавни работи. Така станала и не-гов официјален предста-вник.

"Тој воопшто не се грижи за блескавите уни-форми и фракони", изјавила. "Негови единствен-ни пријатели сте вие, "de-skamisadosi."

Кога семоќниот Перон во 1945 г. бил протеран од останатите членови на хунтата, Ева на своја рака организирила поддршка меѓу младите офи-цери и работници за негово повторно доаѓање на вла-ст. По два месеци Ева се мажи за него. Следната година, со Ева покрај себе, Хуан Перон влегува во претседателската палата на

рамењата на *deskamisadosite* и со поддршка на моќните синдикати.

Како сопруга на претседателот Ева била жена на неверојатни контрасти. Се китела со дијаманти и се облекувала во крзна, а сепак организирила фондови на социјална помош и делела носена облека по селата и приградските колиби. Со накит на рацете на масите им делела играчки за деца. Народот, просто речено, ја обожавал.

А потоа Ева се разболела од неизлечив рак. Ослабела и се исушила. На неколку политички функции и помагал нејзиниот сопруг. "Многу сум слаба за толкави напори"- се жалела.

Ева умрела на 26 јули 1952 год. во 20, 25 часот, на 33 годишна возраст. Само што починала нејзиното тело е однесено на балсамирање на прочуениот шпански патолог д-р Педро Ара, кој бил покрај неа неколку недели. Тој го оперирал нејзиното измачено тело, ја заменил крвта најпрво со алкохол, а потоа и со глицерин, кој ги зачувал органите и ја направил кожата скоро провидна. Целиот процес на балсамирање траел скоро година дена, а на д-р Ара за неговата работа му се исплатени 100.000 долари.

За сето тоа време Аргентина била во жалост по "светата Евита"- како што е сега наречена-а кога нејзиното тело е положено на посмртниот одар, два милиона луѓе поминале покрај ковчегот. Во оваа мешаница загинале седуммина.

Било планирано да се изградат споменици низ цела Аргентина, но од многу од нив останале само нацрти, затоа што големата инфлација од 1955 довела до симнување од власт на Хуан Перон. Бившиот претседател отишол во прогонство во Шпанија, од каде од својот наследник генералот Едуардо Лонарди барал да му го прати телото на неговата сопруга. Лонарди го одбил неговото барање и наместо тоа тргнал во акција за да го уништи угледот на семејството Перон. Ги отворил куќите на бившиот претседател за јавноста и изложил 15 по порачка од Перон изработени авто-мобици, 250 моторцикли и сефови со 10.000.000 долари во готово. Обелоденети се и неговите тајни љубовни гнезда во Буенос Аирес-апартмани обложени со крзна и огледала каде Перон го задоволувал својот апетит за малолетни девојки, вклучувајќи ја и неговата постојана љубовница, 16-годишната Нели Ривас.

Новата воена влада го изложила и прочуениот накит на Ева. Но, тоа немало никакво влијание на нејзината репутација, зашто таа своето лично богатство никогаш ни не го криела од народот. Во суштина, со месеци по симнувањето од власт на Перон, култот на мртвата Ева се повеќе и повеќе растел. Генералот Лонарди се обидува да собере храброст и да го уништи телото кое ссуште лежало во собата бр.63 во зградата на Конфедерацијата на трудот во Буенос Аирес. Пред да успее да преземе било што и самиот е тргнат од власт во ноември 1955 год. од генералот Педро Арамбуру. Новиот лидер ја сфатил сета опасност од оживувањето на перонизмот кој може да го предизвика нејзиното тело и наредил тајно да биде скриено.

Во декември нејзиниот труп исчезнал. Ова траело цели 16 години.

Ноќта кога телото е украдено, д-р Ара ја посетил собата 63 за да ја контролира состојбата на балсамираното тело. Го чул тропотот на тешките чизми како се качуваат по главните скали. Вратата се отворила и во просторијата влегол полковникот

Карлос Мори-Кенинг, шеф на воената разузнавачка служба, со вод од војници зад себе.

"Дојдов по телото"-рекол. Не обраќајќи внимание на протестите на д-р Ара, им наредил на своите луѓе да го подигнат телото од со знаме прекриената подлога, да ја стават во обичен дрвен сандак и да ја однесат во воениот камион кој ги чекал надвор. Единствено објаснување кое му било дадено на д-р Ара било дека телото треба "пристојно да се погребете". Камионот исчезнал во ноќта.

Вестите за киднапирањето на телото протекле и го предизвикале бесот на перонистите. Сликите и плакати со ликот на Ева се појавиле ширум Аргентина со барање телото да биде вратено. Генералот Арамбуру молчи. Кружеле гласини дека дури и самиот Хуан Перон го организирал киднапирањето. Колку воените лидери се обидува да ги смират перонистите, толку нивното незадоволство станувало се поголемо.

За бескошуљашите кражбата била злостор на столетието-злостор кој не смее да се прости. Тоа останало извор на непресушна тага во наредните 16 години, а истовремено местото каде се наоѓа телото на "светата Евита" останало мистерија за народот на Аргентина и за самиот Хуан Перон.

Голем дел од оваа приказна е на денеска. Она што се знае е дека откако камионот отишол од зградата на Конфедерацијата на трудот таа декемврска ноќ, генералот Арамбуру, исплашен од реакцијата на јавноста, се откажал од намерата да го уништи трупот.

Полковникот Мори Кенинг наредил камионот да го одвезат во еден оддалечен воен гарнизон, каде останал таа ноќ чекајќи понатамошни инструкции. Полковникот бил среќен на било кој начин да се откачи од телото, онака како што ќе наложи владата, зашто имал добра причина да ги мрази припадниците на семејството Перон-како претседател Перон го деградирал после некаква кавга. Меѓутоа наредба да се уништи телото никогаш не е издадена. На полковникот му е речено

едноставно некаде да го сокрие.

Телото на Ева е запечатено во сандак и однесено во магацин близу до управата на воената разузнавачка служба. Таму останало месец дена, се до јануари 1956 г. кога ковчетот не почнал да кружи по магацините и канцелариите на Буенос Аирес. Завршил во луксузниот апартман на помошникот на Мори-Кенинг, мајорот Антонио Арандија.

Во тоа време агентите на перонистите го пребарувале главниот град барајќи ја Ева. Плашејќи се да не дојдат до него, Арандија спие со револвер под перница.

Едно утро, Арандија се разбудил облеан со пот. Со страв ги слуќал чекорите кои се приближувале до вратата на неговата спална соба. Кога вратата се отворила, Арандија го грабнал пишто-лот од под перница и пукнал двапати во сенката на вратата. Неговата сопруга, во напредната бременост, која се враќала од бањата, паднала мртва на тепихот.

Телото на Ева потоа е скриено на четвртиот спрат на Мори-Кениговата управна зграда на воената разузнавачка служба. Нејзиниот сандак е одбележан со "радио апарати" и нареден покрај други слични сандаци.

По неколку месеци, полковникот на местото на шеф на разузнавачката служба го заменил раководителот на претседателската лична тајна служба, полковникот Хектор Кабаниљас, кој бил вчудоневиден од сознанието дека телото се крие во управната зграда. Веднаш наредил оттаму да биде тргнато.

Никој не ги знае имињата на луѓето кои ги влечеле конците понатаму во оваа грозна маршрута. Направени се неколку идентични ковчези кои се наполнети со товар со иста тежина. Овие ковчези, заедно со сандакот во кој се наоѓала Ева, се префрлени во разни делови на Јужна Америка и понатаму.

Сите ковчези веднаш се спалени, освен ковчетот на Ева кој е испратен во Брисел, а оттаму со воз

МИСТЕРИЈАТА НА РЕЧЕ КОЛУМБО

Голема непознаница веќе повеќе од четири века ја обвива личноста, која можеби заслужено, а можеби и не, се здоби со слава поради најголемото откритие на тогашниот свет - новиот континент Америка. Мистериозно е потеклото на Колумбо (на италијански: Cristoforo Colombo; на шпански: Cristobal Colon), оскудни се сознанијата за неговото детство, немаме претстава за неговиот вистински изглед... Со еден збор, од сегашна перспектива, тотално таинствена личност. Во сомнеж останува и неговата наводна пловидба низ поларниот круг, а еден современ истражувач пред десетина години понуди доказ дека славниот морепловец, во потрага по Индија, не плувел случајно.

Во втората половина на XV век, Република Ценова го доживува својот процут, сместена меѓу морскиот брег и Апенините, од каде градот со своето пристаниште зрачи кон Медитеранот.

Во големата мешаница на морнари и трговци, во жагорот што овие го прават со својот арапско-романски говор, т.н. сабир, едно младо момче гледа загледано кон морето сонува со отворени очи. Неговото име е Кристофер. Роден е есента 1451 година и е најстар од четворицата синови на брачниот пар ткајачи Доменико (Domenico) и Сузана (Sussana) Колумбо. "Дека Колумбо се родил во Ценова, денес веќе не може да се негира"-тврди историчарот Мишел Лекен (Michel Lequenne) во својата книга посветена на Колумбо. Ете, барем една извесност во неговата личност. Бидејќи многу малку личности од историјата имаат толку та-

инствен живот и толку таинствени дела, кои се просто неверојатни. Тој е човек со илјада лица, морепловец кој умешно ги користи вештините за маскирање како голем стручњак.

Кој бил Кристифер Колумбо? Ова прашање измачило бројни генерации на историчари. Денес, половина милениум по неговото чудесно патување, ова прашање станува потка за најневеројатните и најнеочекуваните хипотези. Во овој Италијанец, кој се изразува на кастилијански пребогат со португалски изрази, многумина сакале да видат Баскиец, Корзиканец, Норвежанин, Португалец, па дури и Евреин со ката-лонско потекло кој, прогонет, се сокрил во Ценова и овде преминал во христијанство. Тоа е времето кога во Шпанија, првиот "голем инквизитор", Торквемада (Torquemada) почнува да ги прогонува Евреите.

"Еврејската хипотеза" ја изнел на почетокот на овој век американскиот истражувач Вињо (Вигнауд); жилава и тврдокорна, оваа теза ќе се појави повторно во Лисабон, каде во сосема необична форма ќе ја понуди поранешниот морнарички офицер Аугусто де Маскарењас Барето (Augusto de Mascarenhas Barreto). Овој истражувач тврди дека со помош на алхемиска кабала успеал да го дешифрира чудниот потпис на славниот морепловец. Според Барето, Колумбо по потекло бил од португалското село Куба, чие име подоцна ќе му го додели на едно од своите откритија, а самиот навистина би се викал Зарко (Zarco), според една фамилија на conversos-и, преобратени Евреи што и понатаму тајно ја практикувала

старата религија. Како платен шпион на португалскиот крал Јован II, тој наводно имал за задача да ја одврати Шпанија од бреговите на Африка, каде Португалија имала огромни инте-реси. Дали е можно Колумбо да бил таен агент? Зошто да не? Хипотезата на Барето за жал не почива на ниту еден опиплив доказ, па останува сеуште само уште една теза.

Кога Кристифор имал дваесет години, браќата Чентуриони (Centurioni), финансиски господари на Ценова бараат луѓе кои, не плашејќи се од морето ќе ја продаваат нивната стока низ белиот свет. Во 1474 или 1475, на патувањето кое за нив го прави до островот Хиос во Егејско море, тој веројатно го стекнува своето прво искуство како морепловец. Потоа плови кон Мадера, од каде донесува шеќер, и кон Тунис, каде набавува зачини.

Годината 1476 година е катастрофална за банкарите Чентуриони. Турците го освојуваат пристаништето Гафа и го оневозможуваат пристапот од море на трговските комуникации кон исток. Банкарите од Ценова, од овие причини се свртуваат кон Атлантикот, Африка и Северна Европа. Колумбо се качува на бродот Bechalla кој плови под фламанско знаме и превезува за Лисабон скапоцени ткаенини. На први август при проаѓањето кај дротот Сен-Венсан (Saint-Vincent), трговскиот брод е забележан, па кон него се насочува една француска ескадра. Франција и Фландрија се во војна па она што сега се случува се нарекува јуришно застанување крај нападнатиот брод. По само неколку минути екипажот е исечен со мечеви, товарот ограбен, а

Bechalla е потопена. Колумбо скокнал во морето. Држејќи се за едно парче дрво од потонатниот брод тој плива кон португалскиот брег.

Неколку дена подоцна Кристофоро е во Лисабон, каде сега станува Кристовао Колумбо (Cristovao Colombo). Во тоа време португалските морепловци веќе знаат да управуваат со бродовите на отворено море. За да стигнат до Мина во Гвинеја (од каде донесуваат злато, зачини и робови) и од таму да се вратат тие научиле да се оддалечуваат од брегот, да пловат по отворено море покрај Зеленортските острови, каде дуваат поволни западни ветрови кои ќе ги донесат дома. Неустрасливоста на овие морнари остава силен впечаток на младиот морепловец, кој (и понатаму работејќи за браќата Чентуриони) развива страст кон картографијата, космографијата и сите други дисциплини врзани за поморството.

Со голема страст Колумбо почнува да чита: неговата лектира се Historia regum на Папата Пије II, Imago mundi на Пјер Даи (Pierre d'Ailly) и Книга на чудата од Мандевил (Мандевилле)... Колумбо ги чита и Сенека, Плиније и Аристо-

тел. Птоломеевото учење му укажува дека Земјата е кружна и дека Атланткот може да се совлада. Малку по малку тој станува убеден дека на запад постои пат по кој ди-ректно, без за-обиколување може да стигне до Индија.

Пло-видбата по се-верен Атлантк есента 1476, го уцвр-стува неговото убедување. Во каналот кај Бристол, каде застанува со неговиот брод заради одмор, Колумбо забележува застрашувачки амплитуди на плима и осека. Од каде доаѓаат и каде се повлекуваат овие огромни количини на вода? Во англиските и ирските пристанишни крчми навечер можат да се чујат најнеобични приказни: за Викинзи, плавокоси цинови кои пет века порано заминале од Норвешка на своите бродови, и кои пловејќи зад Исланд, му се приближиле на таинствениот континент под мраз (ќе го наречат Винланд, но никогаш повеќе нема да можат да го пронајдат).

На триесет и четири години Колумбо станува вдовец. Сега живее на португалскиот остров Порто Санто, чиј гувернер бил братот на неговата покојна жена, младата португалска аристократка Фелипе Мониз (Moniz); останува само со четиригодишниот син Диего (Diego). Времето го поминува во проучување и едрење. Бројни патувања го водат кон брегот на Африка, каде ги запишува интересните забелешки за ветровите и струите кои доаѓаат од запад.

На островот Колумбо си поставува голем број

прашања. Од каде потекнуваат шишарките кои ги исфрла морето? Од каде на блискиот остров Мадера растенија и цвеќе кои ги нема на друго место? Чии раце го изрезбале дрвото кое на отворено море го собираат рибарите? Тоа било доволно Колумбо да ја зацврсти својата теза дека некаде на запад постои земја, и дека тоа не може да биде ниту една друга освен Индија. Да се стигне до неа пловејќи кон залезот на сонцето, станува негова главна опсесија.

За да го убеди португалскиот крал Јован II за својата намера Колумбо собира научни докази. Потпирајќи се на теориите на грчкиот астроном Птоломеј Колумбо заклучува дека "Океанот е многу помал отколку што се раскажува". Но бидејќи своите пресметки ги прави во италијански а не во арапски милји, тој ги дели со пет вистинските растојанија па на местото каде се наоѓа американскиот континент тој ја лоцира Кина. Јован II нема да му ја прифати молбата бидејќи не сака да се впушта во една бесмислена авантура, кога неговите морнари и без тоа ќе стигнат до Индија по морски пат, обиколувајќи ја Африка по етапи.

Колумбо не се откажува од својата замисла. Со истиот предлог им се обраќа на шпанските католички суверени, Изабела и Фердинанд, кои се заинтересирани за предлогот, но очигледно моментот не е најповолен: Арапите ја заземаат Гренада па треба да бидат истерани. Ше-ст години подоцна, кога завршува војната, Колумбо ја користи еуфоријата која владее на шпанскиот двор. Католичките суверени ги прифаќаат неговите барања, па во зората на 3 август 1492 година трите каравели го напуштаат пристаништето Палос: Санта Марија, Ниња и Пинта тргнуваат кон Канарските острови, одкаде подоцна ќе го сменат правецот и ќе тргнат на запад.

Половина милениум подоцна, едно јунско утро 1990 година иста таква каравела трнува на истиот пат. На неа се наоѓаат осумнаесет студенти на универзитетот во Кадис, писателот Џон Дајсон (John Dyson) и капетанот Луис Којн (Luis Coin) кој презема вистинска полициска истрага. Негова омилена книга повеќе од дваесет години претставува Диарио бродскиот дневник кој Колумбо го водел за време на неговото прво преминување преку океанот. Којн открил многу нелогичности и чудни искази како, на пример, описот на капењето на екипажот, додека бродовите пловеле со 5-6 јазли (9-11 км) на час. Којн смета дека Колумбо не се движел по патот кој го назначува. Зошто? Дали затоа што познавал некаков итинерар

за пресекување на "Таинственото море"? Кој открива дека на три места во својот дневник Колумбо прави алузии на некаква таинствена карта. Пред тргнувањето во текот на еден состанок со своите капетани, адмиралот на океанот (што е титула која ја стекнал во меѓувреме... покрај насловот вице-крал на Индија и сопственик и гувернер на сите земји кои ќе ги открие) е зачудувачки недвосмислен: земјата ќе ја допреме кога ќе препловиме 750 милји (околу 4000 километри), а после 700 милји бродовите повеќе нема да пловат ноќе за да не се насукаат. Таа таинствена карта ја имал во рацете и Мартин Алонсо Пинзон, капетанот на каравелата Пинта. Таа требало да биде доволно убедлива за Пинзон кој се соочил со крајната исцрпеност на својот екипаж, продолжи да плови уште три дена.

Како Колумбо дошол до оваа карта? Кои информации му овозможиле самиот да ја состави? Енигмата останува. Зафатена од жестоката бура пред Зелено-ртските острови, некоја каравела лесно можела да биде одвлечена кон Антилите, па оттука со поволен ветер да се врати кон Мадера и Порто Санто. Над овој остров е надвиена сенката на таинствениот бродоломник Санчез, кој според легендата починал на рацете на Колумбо. Но исто така е познато и дека брат му на Колумбо Бартоломеј бил картограф во Лисабон. А и во крчмите во бројните пристаништа се слушаат најразлични приказни.

Гледајќи ги тврдењата на славниот морепловец изгледа дека од некоја причина Колумбо не ја зборувал вистината. Тој тврди дека оди на запад, но тргнувајќи од Канарските острови, плови цели 600 милји на југ. Свртува кон запад дури кога бродот ќе преплови две третини од растојанието кое ги дели Канарските и Зелено-ртските острови, кон 19 или 20 степен северна географска ширина. Зошто? Луис Којн нуди две објаснувања. Првото укажува на постоење на две верзии на бродскиот дневник: званична која ќе ја покаже во случај да ги пресретнат Португалци, и која ќе послужи како доказ за неговата добронамерност (а на југ стигнал по

грешка), и незванична верзија која ја крие во сопствениот џеб. Ваквото објаснување ја потврдува тезата за постоење на таинствена географска карта. Колумбо најверојатно точно знаел каде ќе најде на поволни ветрови и струи кои ќе го однесат на посакуваното место.

Нема прецизен одговор ни на прашањето на која тоа чудесна земја се истоварил Колумбо после големата трансатланска пловидба. Она што со сигурност се знае е дека се работи за еден од четиринаесете острови на Бахамите и Каикос на влезот во Карипско море. Неговите домородци го нарекувале Геанахани (Guanahani) но Колумбо веднаш го прекрстил во Сан Салвадор. Во секој случај најинтересниот остров во историјата веќе петстотини години претставува огромна мистерија. Начинот на кој го опишал Колумбо не открива многу зашто таков опис можел да се однесува на илјадници острови пред Антилите во синцирот што ја поврзува Флорида со Порторико.

Девет острови повеќе од два века се натпреваруваат околу честа врзана за првиот чекор на Колумбо на Американско тло. Во блиското минато само три од нив успеале да го задржат вниманието-Вотлинг (Watling Island-во 1926 година преименуван во Сан Салвадор), Самана Кеј (Samana Caye) и Гранд Турк. Првите две се неодамна дисквалификувани, а сегашните хипотези му одат во прилог на третиот, најмалиот остров-Гранд Турк. Кон тоа најмногу допринела едно-гласноста на истражувачите околу една многу важна околност: водата за пиење. Кога Колумбо се истоварил на островот Гванахани, неговите залихи на вода биле сосема исцрпени, па тој морал под итно да се снабди со вода. Но, тоа овде не можел да го стори бидејќи езерската вода на островот била солена. А од сите острови во регионот единствено островот Гранд Турк нема вода за пиење.

Се знае дека Колумбо умрел на 20 мај 1506 година во Ваљадолид (Шпанија) и дека е набрзина погребан во градината на тамошниот манастир. Мистеријата дури сега почнува. Во 1513 година неговите

остатоци биле наводно ексхумирани и погребани во катсдралата во Севиља за Шпанците оттаму да ги пренесат во Сан Доминго (Хаити); два и пол века подоцна неговите посмртни остатоци (повторно наводно) се нашле во Хавана (Куба); кога Шпанија ги изгубила овие острови тие се, според преданието вратени во Севиља каде би требало и ден-денес да почиваат. Под постојана стража на морнаричките пешаци, хипотетичните посмртни остатоци на славниот морепловец чекаат да бидат положени во "Колумбовиот светилник" чии 416 рефлектори од 1992 година требаше да образуваат на небото огромен светлечки крст. Но, бидејќи не постои ниту еден сигурен доказ дека телото кога било го напуштило Ваља-долид, останува претпоставката дека океанскиот адмирал и вице-кралот на Индија го сонува својот последен сон под угостителскиот објект подигнат на местото на некогашниот разрушен манастир.

ART OF NOISE

- THE SEDUCTION OF CLAUDE DEBUSSY (1999 ZTT RECORDS)

*Клод Дебиси или Art of Noise
се едно кој, важно е што*

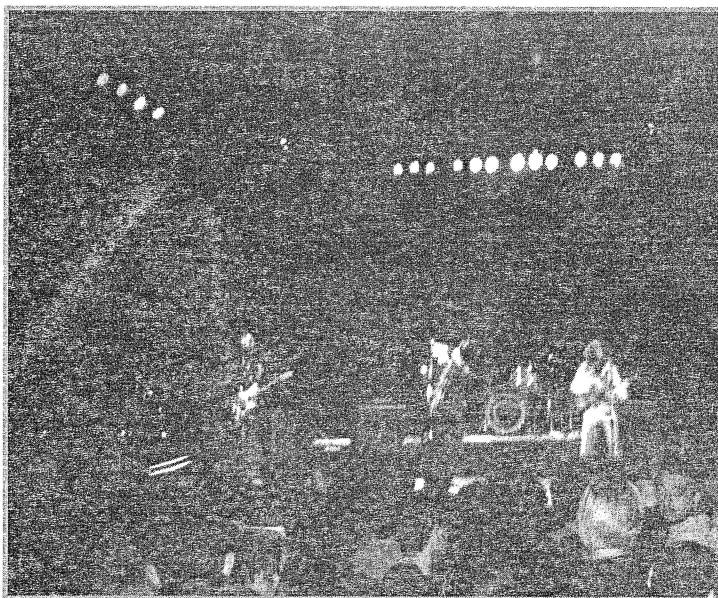
ПРОДУКТ: ЧИСТ ИМПРЕСИОНИЗАМ

*На "Оној кој умееше да живее во мигој кој живееше
со сегашноста и со таква радост и грижа
му се восхиќуваше и на најмалиот цвек на патиот
умееше да го цени и најмалиот разигран миг на живојот
Нему живојот не можеше НИШТО ДА МУ СТОРИ".*

Во средината меѓу ликовниот импресионизам и книжевниот симболизам никнува до врвни дострели и музичкиот импресионизам чиј основоположник е еден од најголемите француски композитори, кој имал силно влијание врз развитокот на XX век, пијанист, музички критичар, прочуен мајстор на звучниот живопис - Клод Ашил Дебиси.

За основен творечки двигател се зема "импресијата" (впечатокот) добиена од набљудувањето на поезијата на природата. Дебиси од дете бил вљубеник во убавините на природата. Во неговата будна свест засекогаш се врежале спомените од Кан, раскошните морски пејсажи, зајдисонцето на Средоземното Море и песната на еден норвешки рибар кој ја пеел постојано од мугрите до самракот. Во таа бесконечна песна се чини како да се раѓа желбата на Дебиси за појава

на негов следбеник. "Ми треба сродник што ќе го прими моето наследство" се очигледно мисли што умешно ги прочитале еден век подоцна Art of Noise кои доследно ја превземаат Клодовата идеја продолжувајќи ја музичката традиција. Се едно е значи за кого ќе зборувам повеќе (дали за К. Дебиси или Art of Noise) бидејќи, без оглед на тоа дали музиката се одвива патувајќи

напред или враќајќи се наназад во времето целта е длабочината на понирањето во нештата.

Бидејќи Дебиси е градител на импресионистичката естетика на прво

во

место ја става убавината во музиката, усовршувајќи го притоа тонскиот колорит како самостојна изразна и структурна вредност. Воопшто тонскиот колорит е основно средство на музичкиот израз на Клод Дебиси и Art of Noise. Тие ја следат ревностно и доследно сопствената визија на боите и на нивните нијанси, прелевања, сменувања од светлина кон темнината, од звучно кон задушено, потивко.

Со други зборови настојуваат со целото свое битие инструменталниот колорит да ги најдат оние бои и звучни ефекти што ги посакуваат. Според сфаќањето на Дебиси, не постојат хармонични и нехармонични созвуци, туку сите тие се рамноправни за него и во компонирањето можат да послужат единствено за тоа, со својот звучен впечаток да изразат определено расположение. Очигледно овие сфаќања се рефлектираа и врз неуморните истражувачи со истенчена поетичност и вонреден стил - Art of Noise.

Нивната музика говори на универзалниот јазик, така што експериментот (изразен преку hip - hop, drum'n' bass, ambient... звуци) се слејува со разбрануваните класични елементи (пијано, оперска арија...). Со ова дело ја потврдуваат умешноста во поетското сликање. Албумот е чист импресионизам. До-

волно за тоа говорат насловите на песните или говорот на нараторот (John Hurt) кој уште на самиот почеток не воведува во светот на имажинацијата: "Замислете го Дебиси..." "Паѓаат

длабоко во боите на сонот е основниот имагинативен начин на доживување на музиката". "Би било навистина зачудувачко ако звукот не е способен да сугерира боја, ако боите не можат да ја дадат идејата на мелодијата, ако звукот и бојата не можат да ги изразат идеите".

Очигледно идејата на Art of Noise се претвори во богатство, оживотворувајќи една друга временски постара идеја за сонувањето во бои и трансформирањето на тие сонови во звуци.

Зарем не беше Клод Дебиси кој рече "ништо не е повеќе ти отколку твоите сопствени соншта".

Елена Јаневска

МУЗИЧКА АПОКАЛИПСА

Во едно вакво по се тешко време за Србија нивниот ентузијазам, борбеност, глад за уметност и културна надградба и дух не умираат. Се купуваат купиншта книги, редиците за театарски влезници се огромни, музиката се слуша, прави и издава. Последиците на тоа што се случуваат во негативна конотација воопшто и не се чувствува. Дури и во вакво време се издаваат перфектни албуми што значи дека таквото време во тој поглед и воопшто не се чувствува. Бендовите работат како никогаш докогаш.

Еден од тие албуми е и Elektro Pionir на Darkwood Dub. Неговата совршеност е 100%. Јас мислев дека албумот на String Forces е добро испродуциран албум. Не велам не, ама ова е посовршено од совршеното. Секој еден најкраток детал и временски интервал е совршено обмислен, одсвирен, направен таков каков што треба која ја дава целокупната монолитност на целината. Продукција Аца Радовановиќ и Darkwood Dub. Ова созборови не се изразува. Текстовите се перфектно суштински. Музиката неконвенционална електронско-гитарска и не смее да се окарактеризира. Песните како да не се измислени туку како да си постоеле сами за себе во нивната подвест. Ипровизација не е дозволена. Дизајнот и повеќе од хармонично совршен и во комплетна компактност

со музиката. Издаден за Free B92 и тоа како прво издание. Free B92 е истото она радио B92 но по нивното превземање т.е. потпаѓање под власта. Ентузијазмот ги води и тие издржуваат и покрај сите проблеми кој ги задекуваат постојано од затворање на радиото, превземање, војни... Тие по секоја цена се борат, издржуваат, го менуваат своето студио и продолжуваат со работа.

Во 97 година за B92 е издаден и албумот Darkwood Dub, кој всушност е саундтрак за претставата Trainspotting. Звукот е совршен. Продукцијата која е работа на Жељко Божиќ исто така е совршена.

Карактеризација: суштинска електроника со софистициран drum bass ритам во основните песни како Sila и Strategija Boomerang, експериментален гитарски жесток звук со drum bass ритам во систем и недефинирани песни како Dogadjaj bez presedana, Danguba i monovalentil, па се до Doremiks песните на овие кој се со класичен house и drum bass ритам со препознатлива мелодична бас линија, до нормално недефинирани експерименти. Всушност единствената карактеризација за овој стил е воопшто недефинираноста. Ремиксите се на Chiq Toxiq, Velja M. и Boib.

Пред ова издание е издадено нивното второ издание "U nedogled" 1996 за B92. И ова издание совршено

испродуцирано од Darkwood Dub ги содржи совршените: U nedogled, Treći Vavilon, Iley, gringo, Kolotečna, Antena, Inamo situacija. Совршено експериментални песни во основа се слични на оние од првиот албум но со продукциска и инвентивна еволуција.

Првиот албум се вика Paramparčad и е издаден за Take it or leave it records, 1995 година. Продукцијата е на Жељко Божиќ. Доста совршена продукција и доста инвентивен албум. Уште ова им е и прв албум. Тука доста евидентно се гледаат рок основите и Dub почетоците. Sonic Youth и Dub инфлуенција, инспирацијата е тетрахидро канабинолот, а гурото Marley.

Текстовите дефинитивно се опишување на состојби и величје на горенаведената инспирација. Од Nepredvidljivi jajak, Vagabonde, Razibniga, Zajon, Vitamin C, Superkul, Jednomisa se vozio brzo kao mlaznjak, Smela и конечно Usamljeni hašišar. Зарем текстовите и насловите не кажуваат премногу? Видливо експериментирање со состојби, а од таму и со звукот.

Darkwood Dub се бенд чиј што звук не дозволува дефиниции. Тој е комплетно слободен, безграничен, без дефиниции и предрасуди, експеримент во буквална смисла на зборот. Текстовите се смисловни и суштински и е потребно длабоко навлегување во суштинската идеологија на бендот за да се сфатат правилно. Со електро

пионир тие ставаат крај на дефиницијата на неконвенционалноста. Тие ставаат крај на музиката и продукцијата. На недефинираноста и еклектичноста. После ова не може да се направи ништо посовршено, ни музички, ниту продукциски. Става крај на милениумот и е албум на милениумот. Овој албум е крај на еволуциониот пат на совршенството во музиката изразен преку нивните изданија. Современото завршува тука. Сите бендови нека се растурат. Имаме совршен албум и тоа е доволно. Целта е остварена. Музичката апокалипса пристигна!

Антонио Димитров

JEAN MICHEL JARRE

ЕЛЕКТРОНСКИ ПАПА

И покрај очекувањата за промени во техничка смисла, "папата на електрониката" Jean Michel Jarre изненадува со најновиот албум "METAMORPHOSES". Изненадува барем со структурата на албумот. Првпат кај него се јавува

створена за во планетариум, а пак "RENDEZ VOUS" наликува на некаков прогресивен електро-хип хоп.

Во повеќето траки е посветено поголемо внимание на вокалите и виолините, секако со солидна придружба на најразновидни ефекти, тргнувајќи од стандардните осцилатори звуци од модем, разни други електронски уреди, ефекти на говор преку мобилен телефон, апарати од метеоролошка станица и други обични инструменти, па се до психоделија. Во секој случај ако ги набавите метаморфозите на JMJ нема да згрешите, ќе уживате во еден добар албум на 21-от век (еден од првите кои се појавија).

А што е со неговите проекти за иднината? Постојат некои неофицијални гласини дека наредниот албум треба да биде продолжение на ECUINOXE '78. Како и да е еден од најголемите заслужници (виновници) за популаризирањето на најдоброто нешто што можеше да се случи кон крајот на минатиот век - електронската музика, продолжува со својата активност иако е длабоко навлезен во средновечниот

хетерогеност во составот на песните, за разлика од порано кога се држеше строго по неговиот препознатлив стандард овојпат направи мала отстапка, што повеќе би требало да се свати како освежување бидејќи сајзерот сепак му е главна потпора во мелодијата, додека тематски многу наликува на ZOOLOOK '84, така што дури го користи истиот вокал. Гледано во BPM-ови освен JEME SOUVIEN, како интро и SILOUETTE како завршница има наизменична распореденост на брзи и бавни траки. Жанровски гледано, од 12-те песни има 5 држави од кои како најуспешна се покажа C'EST LA VIE - која потсеќа на посовремената верзија од REVOLUTIN '88 и комплетен спој на парискиот тренд со блискоисточната цивилизација, во секој случај успешна синтеза на 2 различни култури, а и 5 побавни електронски од кои 3 се амбиентални, додека MILLIONS OF STARS е како

период. Да се надеваме дека и во годините што следат ќе не израдува со низа нови албуми, перформанси и други реализации.

Филип Стефанов

ФУДБАЛ

Во рамките на активностите на ССФФФ, беше организиран турнир во мал фудбал, како подготовка за организирање на традиционалните филозофски спортски денови, кои ќе бидат одржани во декември годинава.

Историја со архивистика

Историја

На овој турнир зедов учество четири екипи од филозофскиот факултет:

- Историја со архивистика
- Историја II година
- Историја на уметност со археологија
- Одбрана

Натпреварите беа одиграни на теренот на студентскиот дом Гоце Делчев. Победник на овој турнир беше екипата на студентите од

Одбрана. За сите учесници беа обезбедени соодветни награди во зависност од постигнатите резултати.

Историја на уметност со археологија

Одбрана

ДАЛИ ИМАТЕ БУЈНА ФАНТАЗИЈА

Одговорете со да и не на следниве прашања и
сумирајте ги вашите одговори

Од 14 - 16 поени

Вие поседувате многу богата фантазија, и ако можете да го искористите тој ваш квалитет животот може да ви стане многу поразновиден и успешен.

1. Дали мечтаете да имате талент на уметник?

да - 2; не - 1

2. Дали сте често тажни?

да - 1; не - 2

3. Кога раскажувате некој вистински случај, дали се служите со измислени подробности за да го украсите?

да - 1; не - 0

4. Пројавувате ли творештво во работата?

да - 2; не - 1

5. Дали вашиот ракопис е широк и развлечен? Дали пишувате со многу место меѓу зборовите?

да - 1; не - 0

6. Кога јас се облекувам, јас се раководам повеќе по сопствен вкус отколку по модата

да - 2; не - 1

7. Кога ви е досадно /на пример на состанок/ дали цртате едни исти фигури?

да - 0; не - 1

8. Дали кога слушате музика во вас се појавуваат асоцијации кои ве врзуваат со таа музика?

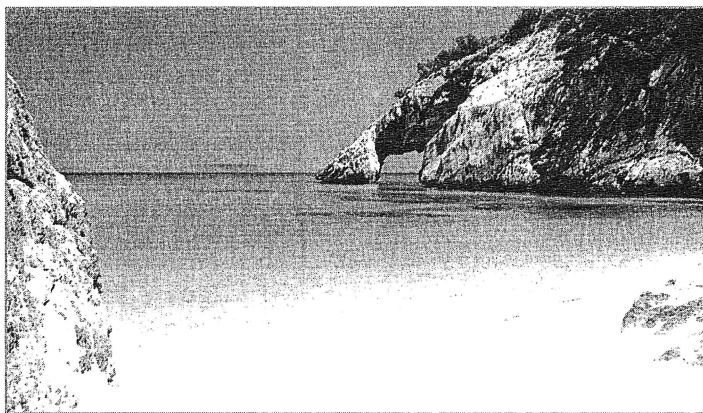
да - 1; не - 0

9. Сонувате ли понекогаш необични звуци?

да - 1; не - 0

10. Сакате ли да пишувате долги писма?

да - 2; не - 1

11. Дали во вашите мечти постои место во кое сакате да се најдете, но сте слушнале за него само од приказните на вашите познати?

да - 1; не - 0

12. Дали ви се случува да плачете во кино?

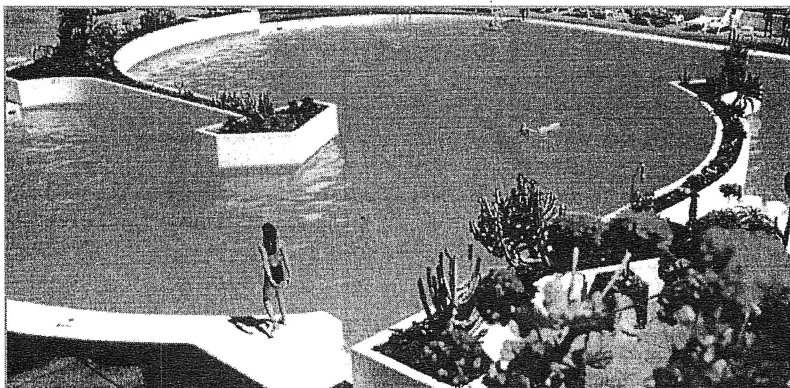
да - 1; не - 0

9 - 12

Вашата фантазија е доволно распламтена, и само од вас зависи дали ќе успеете да ја доразвиете. Не се зачудувајте ако во себе откриете и творечки способности.

5 - 8

Вие сте краен реалист. Вие не живеете во облаци и не сакате да мечтаете за далечни и тешко остварливи работи, иако и тоа може да ви се случи понекогаш.

Internet UNET

ПРВ МАКЕДОНСКИ ИНТЕРНЕТ ПРОВАЈДЕР

1000
MULTIMEDIA

10 СПИСАНИЈА

ВКЛУЧЕТЕ СЕ!!!!

С **Ф** **З** **Ф**

**Организира акција за собирање
на хуманитарна помош (облека, објекти, лекови
и финансиски средства) за раселените лица**

WWW.DREDDREVIEWS.COM

85

REVIEW

THE
DREDD

1000:000

